

NOTAT 1/2

Unge og erhvervsuddannelses- systemet i Danmarks udfordrede lokalområder

Casestudier fra Region Nordjylland og Bornholm

Af Karin Topsø Larsen
01.12.2015

Titel:

NOTAT 1/2

Unge og erhvervsuddannelsessystemet i Danmarks udfordrede lokalområder

- Casestudier fra Region Nordjylland og Bornholm

Forfattere:

Karin Topsø Larsen med Irena Stefaniak

Forsidegrafik: Jane Hamilton

Dette notat er udarbejdet for Region Nordjylland og Bornholms Regionskommune. Det er udarbejdet som led i et ph.d.-projekt, der er støttet økonomisk af Region Nordjylland, Bornholms Regionskommune, Aalborg Universitet og Center for Regional- og Turismeforskning (CRT). Jeg vil gerne takke mine kollegaer på CRT, især Anders Hedetoft, for hjælp og sparring med både indhold, databearbejdning og mange gode snakke om erhvervsuddannelsessystemet samt Irena Stefaniak for dataudtræk, -programmering og -bearbejdning.

[NOTAT 2/2: Unges orienteringer i erhvervsuddannelsessystemets komplekse geografi - Interviewundersøgelse blandt unge fra Vendsyssel og Bornholm \(juni 2017\)](#)

Center for Regional- og Turismeforskning (CRT)
Stenbrudsvej 55
3730 Nexø
Telefon: +45 5644 1144
E-mail: crt@crt.dk
www.crt.dk

© 2015 Center for Regional- og Turismeforskning, Karin Topsø Larsen med Irena Stefaniak.

ISBN Nummer: 978-87-916-7744-1 (PDF)

Center for Regional- og Turismeforskning er et center for anvendt forskning, der løfter analyse- og udviklingsopgaver samt forskningsprojekter med særligt fokus på yderområder. Centrets primære fokus er regionaludvikling med fokus på yderområder, turisme i et destinationsperspektiv samt modeløkonomisk analyse. CRT er beliggende på Bornholm og har eksisteret siden 1994.

Indhold

1	Introduktion.....	7
2	Konklusioner	10
3	Metode.....	16
4	De danske landdistrikter og uddannelsesgeografien	19
4.1	Opsamling	23
5	De fire casekommuner	27
5.1	Casekommune: Jammerbugt	28
5.2	Casekommune: Frederikshavn.....	32
5.3	Casekommune: Thisted	38
5.4	Casekommune: Bornholms Regionskommune.....	44
6	Opnåelse af uddannelse: "Ungdomsårgang 2000"	50
6.1	Diskussion.....	54
7	Uddannelse og bopælsmønstre	56
7.1	Uddannelse og flyttemønstre i casekommunerne.....	57
7.2	Opsummering.....	64
8	Sammenhæng mellem erhvervsuddannelse, bopæl og et lokalt erhvervsudbud.....	65
8.1	Køn og erhvervsuddannelse.....	66
8.2	Opnået erhvervsuddannelse og bopæl 2011.....	67
8.3	Opsummering.....	71
9	Uddannelsesstedets betydning for de unges bopælsmønstre	73
9.1	Jammerbugt Kommune	73
9.2	Frederikshavn Kommune.....	76
9.3	Thisted Kommune	80
9.4	Bornholms Regionskommune	82
9.5	Oversigt: bopæl relateret til uddannelsessted.....	85
9.6	Opsummering og diskussion.....	90
10	Beskæftigelse, uddannelse og bopæl.....	93
10.1	Jammerbugt Kommune	93
10.2	Frederikshavn Kommune.....	95
10.3	Thisted Kommune	97
10.4	Bornholms Regionskommune	98
10.5	Opsummering.....	100

11	Forældrenes indflydelse på uddannelse og mobilitet	102
11.1	Forældrenes uddannelsesniveau	102
11.2	Diskussion.....	105
11.3	De faglærtes sociale uddannelsesmobilitet.....	106
11.4	Opsummering.....	109
11.5	Forældrenes uddannelsesniveau og de faglærte unges bopælsmønstre	110
12	Referencer.....	114
13	Bilag 1: Social uddannelsesmobilitet.....	117
14	Liste over figurer.....	120
15	Liste over tabeller	122

1 Introduktion

Unge fra danske landdistrikter bliver i stigende grad italesat som en udfordret social gruppe. Betegnelsen "udkantsunge" dækker over unge fra landdistrikterne, hvis vilkår og livsmuligheder differentierer sig fra unge i bred forstand (se f.eks. Beck & Ebbensgaard, 2009). De portrætteres som havende et relativt lavt uddannelsesniveau, er meget knyttede til de steder, de er vokset op og er ikke særlig mobile.¹

"Udkantsunge" er samtidig et kønnet begreb, idet problematisering af betegnelsen primært ses, når den anvendes om mænd (Arbejderbevægelses Erhvervsråd, 2011). De unge kvinder fra landdistrikterne portrætteres til gengæld som mobile og ressourcerstærke – men også det anskues som problematisk for landdistrikterne, fordi de unge kvinder forlader områderne til fordel for et veluddannet liv i byerne.

Således problematiseres og stereotypificeres hver sin ende af uddannelsesspektret, hver sit køn og hver sit mobilitetsmønster: De unge mænd, der ikke opnår en kompetencegivende uddannelse og bliver boende i lokalområdet og de unge kvinder, der får en videregående uddannelse og flytter til byerne. Men ved at portrættere to yderligheder, mister vi nuancerne og et mere realistisk billede af de komplekse sammenhænge, der er mellem unge, de steder de er vokset op og deres uddannelsesvalg.

I vores overfokusering på de højtuddannede og de ikke-uddannede, har både forskning og medier haft en tendens til at overse den relativt store gruppe af unge fra landdistrikterne, som vælger en erhvervsuddannelse. Ved at fokusere på denne gruppe, frembringes nogle af de nuancer, der er mellem køn, uddannelse og sted, som vi ellers har overset.

Gruppen af erhvervsuddannede er også interessant, fordi de udgør det grundlag, som arbejdsmarkedene i især landdistrikterne har brug for. I de seneste par år er det blevet tydeligt, at der i en nær fremtid vil være et stigende behov for faglært arbejdskraft. Jo mere tydeligt dette behov bliver, desto mere eftertragtet bliver de unge erhvervsuddannede. Det gælder også de unge erhvervsuddannede fra landdistrikterne, der vil have jobmuligheder både i de lokalområder, hvor de er opvokset og i landets byer.

Men hvad ved vi egentlig om denne gruppe? Hvor mange unge fra landdistrikterne tager en erhvervsuddannelse? Hvilke uddannelses- og bopælsmønstre har de? Er det mest mændene, der tager en erhvervsuddannelse, og er der forskel på de faglærte mænd og kvinders bopælsmønstre? Følger de faglærte de videreuddannede og flytter til byerne? Eller bliver de, som de ufaglærte, boende i deres oprindelseskommuner? Og hvad betyder et lokalt udbud af erhvervsuddannelser for de unges bopælsmønstre?

Det er de spørgsmål, denne undersøgelse søger at afdække.

---

¹ Se f.eks. <http://navisen.dk/blog/udkantsdanmark-bliver-dummere>,
<http://folkebladetlemvig.dk/leder/udkants-unge-hvad-stiller-vi-op>,
<http://haderslev.lokalavisen.dk/udkantsunge-klarar-sig-mod-alle-odds-/20140613/artikler/706179649/2031>

Undersøgelsen tager udgangspunkt i de danske landdistrikter og deres behov for kompetent arbejdskraft og sætter særlig fokus på den rolle, de erhvervsuddannede spiller for landdistrikternes udvikling.

Der er således ikke tale om en sociologisk undersøgelse, men en uddannelsesgeografisk. Man kan også kalde den et geografisk eftersyn af erhvervsuddannelsessystemet målt ud fra, hvilken effekt erhvervsuddannelsessystemet har på dets elevers uddannelsesopnåelse og bopælsvalg.

Nærværende undersøgelse er et baggrundsnotat til et ph.d. forskningsprojekt, hvis sigte er at bidrage til forståelsen af sammenhænge mellem det at vokse op i de danske landdistriktsområder samt valg af uddannelse og bopæl. Der er særlig fokus på de unge, som har gennemført en erhvervsuddannelse, deres køn og på bopælsmønstre i forbindelse med opnåelse af forskellige erhvervsuddannelsesfag. Det overordnede formål er at skabe et empirisk grundlag for at kunne analysere, hvilke mobilitetsmønstre det danske erhvervsuddannelsessystem fordrer afhængigt af, hvilke faglige valg de unge træffer. Nærværende undersøgelsesnotat er første del af det samlede empiriske grundlag. Den anden del består af en kvalitativ interviewundersøgelse af unge fra landdistrikterne med fokus på deres motiver for og valg af uddannelse og bopæl. Den kvalitative empiriske undersøgelse afrapporteres i et separat notat (under udgivelse).

Med henblik på at forstå de konkrete, lokale mekanismer omkring lokalt uddannelsesudbud og bopælsmønstre, er der valgt at arbejde med i alt fire casekommuner: Bornholms Regionskommune samt Thisted, Jammerbugt og Frederikshavn Kommuner i Region Nordjylland. Casekommunerne er valgt, fordi de alle udfordres af det voksende skel mellem udviklingen i landets byområder og landdistrikterne. Kommunerne har forskellige afstande til større byområder, der er variationer i deres arbejdsmarkeder samt integration i arbejdskraft-oplande, og endeligt har de forskellige lokale uddannelsesudbud. På den måde kan det vurderes, hvilken rolle disse faktorer spiller for de unges uddannelsesvalg og bopæl.

Undersøgelsen består af en registerdata-baseret analyse af tre ungdomsårgange fra hver casekommune. Det drejer sig om unge, der havde bopæl i hver af de fire casekommuner i deres 15. leveår og som var 16-18 år i år 2000. Der er valgt at samle 3 årgange af hensyn til volumen i statistikkerne. Vi kalder denne population "Ungdomsårgang 2000". De unge følges fra udgangsåret 2000 til afslutningsåret 2011, hvor deres uddannelsesopnåelse, beskæftigelse og bopælsvalg følges. Der er særlig fokus på de, der starter og de, der gennemfører en erhvervsuddannelse med registrering af deres bopælsvalg, afhængigt af om de har gået på en lokal eller en ikke-lokal uddannelsesinstitution. Formålet er at skabe et overblik over de unges mobilitetsfordringer i forbindelse med forskellige erhvervsfaglige uddannelser for således kvantitativt at undersøge, hvorvidt uddannelsesudbuddet påvirker de unges uddannelses- og bopælsvalg. Det overordnede undersøgelsesspørgsmål er: Hvilke uddannelses- og bopælsmønstre gør sig gældende for unge fra de danske landdistrikter, der vælger en erhvervsuddannelse?

I en tid, hvor udviklingen i landets større byer sker med eksponentiel kraft, og landdistrikterne affolkes og afvikles for både human og finansiell kapital, er det væsentligt, at vi er vidende om, hvilke roller vores uddannelsessystemer spiller i disse processer.

Erhvervsuddannelsessystemet er interessant, fordi det er et uhyre komplekst system, der både styres af nationale uddannelsespolitiske tilgange, arbejdsmarkedets parters nationale og lokale interesserer samt af adgangen til konjunktur- og erhvervsstruktur-afhængige praktikpladser. Hvor de unge, der vælger en gymnasial uddannelse kan se en temmelig lige motorvej foran sig, når de starter forløbet, skal de unge, der vælger en erhvervsuddannelse stedse navigere rundt på små motortrafikveje med mange stop og sving undervejs. Det betyder, at den enkelte unges veje gennem systemet bliver langt mere individualiseret end f.eks. en gymnasial uddannelse. Er dette en styrke eller en svaghed? Er det en effektiv måde at sikre, at de erhvervsuddannede er en robust, smidig og mobil arbejdskraft, der er kvalificeret til at løfte de krav, der stilles til en faglært på det danske arbejdsmarked i dag? Eller er det en utilsigtet effekt af et uhyre komplekst uddannelsessystem, hvis nuværende udformning er et resultat af en lang serie af skiftende arbejdsmarkedspolitiske og uddannelsespolitiske forhandlinger og forandringer? Dette er vigtige spørgsmål – både for de unge selv, men i høj grad også for de arbejdsmarkeder, der har brug for de unge faglærtes arbejdskraft. Ikke mindst for arbejdsmarkederne i udfordrede områder af Danmark.

Denne undersøgelse tager som sagt udgangspunkt i perioden 2000-2011. Der er således ikke taget højde for effekterne af den seneste erhvervsuddannelsesreform. Der er planlagt en løbende evaluering af erhvervsuddannelsesreformen og dens effekter. Jeg håber, at evalueringen også har blik for dens geografiske indvirkning, herunder dens udbudsstruktur og de unges uddannelses- og bopælsmønstre.

2 Konklusioner

Denne undersøgelse har fokuseret på de unge, der er vokset op i landets landdistriktskommuner, deres veje gennem uddannelsessystemet og senere bopælssteder. Der er især fokus på de unge, der har valgt en erhvervsuddannelse, og et særligt formål har været at forstå bedre, hvordan det lokale erhvervsuddannelsesudbud påvirker de unges uddannelsesvalg og deres senere bopæl. Jeg har fokuseret på erhvervsuddannelserne, fordi det er de erhvervsuddannede, der udgør den største andel af de beskæftigede på arbejdsmarkedet uden for landets større byer. Der er behov for mere faglært arbejdskraft i Danmark – både i byerne og på landet, men vi ved ganske lidt om de erhvervsuddannedes bopælsmønstre knyttet til deres uddannelsesopnåelse. I de senere år har en del medie- såvel som forskningsopmærksomhed været rettet mod de unge fra landdistrikterne, der tager en videregående uddannelse og flytter til byerne. Der har også været fokus på unge, der ikke opnår en uddannelse og som er relativt immobile og bliver boende i landdistrikterne. Denne undersøgelse forsøger at råde bod på det vidensgul, der er omkring de erhvervsuddannede unge og deres flyttemønstre. Endeligt har jeg søgt at holde øje med de kønsmæssige aspekter, idet medieskabte billeder af ”tabermænd” og ”fraflyttende kvinder” har været dominerende. Nedenfor er opsummeret undersøgelsens resultater:

Generelt om uddannelsesopnåelse

- Helt overordnet finder denne undersøgelse (på lige fod med andres forskningsresultater), at unge fra de danske landdistrikter opnår en kompetencegivende uddannelse i samme grad som unge på landsplan. Når unge fra landdistrikterne i medierne italesættes som underuddannede i forhold til resten af landet, er det derfor ikke et retvisende billede. Uddannelsesmønstret er dog en smule anderledes for de unge fra landdistrikterne i forhold til de unge fra byerne. Der er færre fra landet, der slet ikke får en uddannelse, men samtidig færre, der får en lang videregående uddannelse. Til gengæld får en langt større andel en erhvervsuddannelse, mens andelen, der får en mellemlang videregående uddannelse, svarer nogenlunde til nationale niveauer.
- Det er først, når man inddrager de unges flytte- og bosætningsmønstre, at det bliver klart, hvorfor landdistrikternes unge bliver fremstillet som ”underuddannede”. Det fremherskende bosætnings- og uddannelsesmønster er korrekt nok: De relativt få, der ikke får en uddannelse, bliver til en vis grad boende og overrepræsenteres dermed lokalt, mens et flertal af de, der gennemfører en (især lang) videregående uddannelse fraflytter lokalkommunen og flytter til bynære områder. Dermed bidrager de unge fra landdistrikterne, som har gennemført en videregående uddannelse, til bemanning af vidensindustrien i landets byer.

Generelt om de erhvervsuddannede unge

- Det er imidlertid de erhvervsuddannede, der er i fokus i denne undersøgelse. Det er de, fordi de erhvervsuddannede udgør den største uddannelsesgruppe på arbejdsmarkedet uden for de større byer. I disse år går en stor andel af de med en erhvervsuddannelse på pension, og der er stigende efterspørgsel efter erhvervsuddannet arbejdskraft til at erstatte dem. Det gælder over hele landet, men i landdistrikterne er de en særlig stor, og derfor vigtig, andel af arbejdsmarkedet. Det er derfor vigtigt, at vores erhvervsuddannelsessystem fungerer.

- Undersøgelsens væsentligste konklusion er, at erhvervsuddannelserne og de erhvervsuddannede er en vital del af det lokale ressourcegrundlag, forstået som sikring af adgang til veluddannet arbejdskraft i de danske landdistrikter. Blandt "Ungdomsårgang 2000" har i alt 14.692 unge mænd fra de danske landdistrikter gennemført en erhvervsuddannelse. Af disse bor 75 % fortsat i en landdistriktskommune, hvor de oppebærer samme beskæftigelsesniveau som de, der er fraflyttet. Dermed sikrer erhvervsuddannelsessystemet adgang til veluddannet arbejdskraft inden for en lang række håndværks- og servicefag, ikke mindst de traditionelle "mandefag" som smed, tømrer og elektriker.
- Erhvervsuddannelserne henvender sig dog ikke kun til mændene og udgør også en væsentlig del af det lokale ressourcegrundlag inden for de traditionelle "kvindefag" på erhvervsuddannelsesniveau. Blandt "Ungdomsårgang 2000" har i alt 9.960 unge kvinder fra de danske landdistrikter gennemført en erhvervsuddannelse. Af disse bor knap 73 % fortsat i en landdistriktskommune, hvor de oppebærer samme beskæftigelsesniveau som de, der er fraflyttet. En meget stor andel af denne arbejdskraft arbejder inden for sundhed, omsorg og pædagogik, mens de merkantile fag også opfylder en del af det lokale arbejdsmarkedsbehov.
- Analysen har påpeget, at erhvervsuddannelserne, med undtagelse af de merkantile uddannelser, skaber uddannet arbejdskraft til lokale arbejdsmarkeder. Blandt mændene er det primært erhvervsuddannelserne inden for indgangene Produktion og udvikling samt Bygge og anlæg, der er grundlag for lokalt uddannet og lokalt boende arbejdskraft, mens det for kvinderne er Sundhed, omsorg og pædagogik. De merkantilt uddannede skaber både lokal og ikke-lokal arbejdskraft. For mændene er der en ca. 50/50 fordeling mellem de merkantilt uddannede, som bliver boende og de merkantilt uddannede, som flytter, mens det blandt kvinderne er en større andel, som bliver boende. Endeligt understreger analysen, at erhvervsuddannelserne er stærkt kønnede, idet de enkelte indgange enten vælges af mænd eller kvinder, og det er primært de merkantile uddannelser, der vælges af både mænd og kvinder.

Specifikt om erhvervsuddannelsessystemet og de unge baseret på casekommuner

- Uanset hvor smalt eller bredt det lokale erhvervsuddannelsesudbud er, og uanset om man som ung har adgang til en erhvervsuddannelse i egen kommune eller ej, vælger flertallet af de unge en erhvervsuddannelse, som udbydes på den nærmeste erhvervsskole. I mine udvalgte casekommuner – Thisted, Jammerbugt, Frederikshavn og Bornholm – tager ca. 70 % af de, der tager en erhvervsuddannelse, hele eller dele af uddannelsen lokalt. Det har betydning for, hvordan vi planlægger udbuddet af erhvervsuddannelser, idet erhvervsskoler, der ligger i relativt tyndtbefolkede områder, vil have svært ved, uanset hvor dygtige de ellers måtte være rent pædagogisk og skolestyringsmæssigt, at tiltrække et større antal elever. Ønsker man at understøtte en fortsat adgang til faglært arbejdskraft i udfordrede områder, er det derfor vigtigt at understøtte, at skolerne i tyndtbefolkede områder kan fastholde deres fagudbud.
- Der er tydelige sammenhænge mellem det lokale udbud af erhvervsuddannelser og de unges bopælsmønstre. I de kommuner, hvor erhvervsuddannelsesudbuddet er mest begrænset, f.eks.

Jammerbugt, bor over 50 % af dem med en erhvervsuddannelse uden for kommunen. I de kommuner, hvor der er et relativt bredt udvalg af erhvervsuddannelser, f.eks. Frederikshavn samt Thisted, bor 34-37 % med en erhvervsuddannelse uden for kommunen i 2011. På Bornholm bor lidt over 50 % med en erhvervsuddannelse fortsat på Bornholm. De bornholmske unges bopælsmønstre i forhold til uddannelsessted skiller sig ud fra de unge fra de øvrige casekommuner. Mens 70 % af de erhvervsuddannede fra Bornholm har taget enten en del eller hele uddannelsen lokalt, er fraflytningen alligevel højere end i f.eks. Thisted. Dette kan være begrundet i det fagligt smalle, lokale udbud eller mangel på fagspecifikke arbejdspladser efterfølgende. Det er dog væsentligt at fastholde, at de ca. 52 % af de faguddannede, der bliver boende udgør en væsentlig ressource for de lokale arbejdsmarkeder.

- For de unge, der tager deres uddannelse væk fra lokalområdet, bliver langt størstedelen boende uden for kommunen. Især blandt kvinderne ser vi, at de unge, der uddanner sig uden for lokalområdet, bliver boende uden for oprindelseskommunen som voksne. Bornholm har en større fraflytningsandel for både mænd og kvinder, hvis de er uddannet uden for Bornholm. Dette skyldes formentlig øens større geografiske isolation og dermed yderst begrænsede pendlermuligheder.
- Der er dog ikke en entydig sammenhæng mellem et smalt, lokalt uddannelsesudbud og en høj fraflytningsprocent blandt de unge erhvervsuddannede. De unge fra Frederikshavn har adgang til et lidt bredere fagudvalg, end de unge i Thisted har. Alligevel bliver en lidt større andel af de unge fra Thisted boende i deres oprindelseskommune. Omvendt er det korrekt, at Jammerbugt, der slet ikke har et kommunalt udbud af erhvervsuddannelser, er den kommune, hvor den største andel af de erhvervsuddannede fraflytter kommunen. Thisted og Frederikshavn er de kommuner, der er "bedst" til, at deres lokale erhvervsskole uddanner lokalt arbejdskraft, mens Bornholm og Jammerbugt er mest udfordret. Thisted og Frederikshavn har et bredere og større udvalg af erhvervsuddannelser, end Bornholm og Jammerbugt har. Dermed kan sammenhængen bestemt ikke afvises.
- Analysen viser, at der dog også skal tages højde for andre faktorer. Der skal blandt andet tages højde for køn og kønnede erhvervsfag. De store "mandefag" (Produktion og udvikling – det, der tidligere blev betegnet Jern og metal samt Bygge og anlæg) og de store "kvindefag" (især sosu-uddannelserne) udgør et væsentligt erhvervsuddannelsesgrundlag for de perifere arbejdsmarkeder. Det er disse fag, der tynger i det lokale erhvervsuddannelsesudbud, og det er disse fag, flertallet af de lokale unge vælger. Det er også unge med disse fag, som primært bliver boende i de kommuner, de har oprindelse i. De merkantile uddannelser udgør ligeledes et væsentligt fagområde i det lokale erhvervsuddannelsesudbud, og de søges af både mænd og kvinder. Men her ser vi et andet bopælsmønster, idet flere med en merkantil uddannelse, som de helt eller delvist har taget lokalt, er fraflyttet oprindelseskommunen. Det er ikke muligt via denne undersøgelse at klarlægge, om det hænger sammen med manglende lokale praktikpladser, manglende lokale merkantile specialer på hovedforløb og/eller manglende lokale erhvervs muligheder og -udfordringer efter endt uddannelse.

- Der skal også tages højde for betydningen af uddannelsesoplande, deres fleksibilitet og integration med større bymæssige områder. Et uddannelsesopland i erhvervsuddannelsessammenhæng defineres både af, hvor der er adgang til et grundforløb, hvor der er adgang til et hovedforløb, og hvor der er adgang til en praktikplads, der passer til den enkelte unges uddannelsesefterspørgsel. I Thisted og Frederikshavn Kommuner, hvis unge i højeste grad lader sig uddanne til lokale arbejdsmarkeder og en lokal bopæl, har de unge adgang til et bredt udbud af grundforløb, et relativt begrænset udbud af hovedforløb og et praktikpladsopland, der ikke har faste grænser. Det betyder, at de unge kan udvide deres praktikpladssøgning over et større opland, hvis de ikke kan finde noget i lokalområdet. Der er således tale om et uddannelses- og praktikpladsmarked, som geografisk kan spænde temmelig vidt, samtidig med at den unge har udgangspunkt i den lokale erhvervsskole og i sin oprindelige bopæl.
- Bornholm og Jammerbugt har mindre gode muligheder. For Bornholms vedkommende afgrænses erhvervsuddannelsesudbuddet til de lokale uddannelser og de samarbejdsrelationer, der er mellem især Campus Bornholm og en række erhvervsskoler uden for Bornholm. Men i det omfang, der ikke er adgang til en lokal praktikplads, er der ikke mulighed for at udvide sit søgefelt uden samtidig at måtte fraflytte kommunen. Dermed skubbes de unge ud af oprindelseskommunen i forbindelse med uddannelse. For Jammerbugt er det modsatte tilfældet. Her er intet erhvervsuddannelsesudbud som sådan i kommunen, men som erhvervsuddannelseselev er man tæt integreret med Aalborg, hvor man har adgang til et meget bredt uddannelsesudbud på både grund- og hovedforløb. Da Jammerbugt har den største fraflytningsandel af alle casekommuner, er der dog noget, der tyder på, at denne model skaber en ungegeneration, der orienterer sig mod et uddannelses- og arbejdsmarked uden for Jammerbugt. Det vil sige, der er ikke en institution til stede, der arbejder for at skabe forbindelser mellem de lokale unge og det lokale arbejdsmarked. Det er ellers den funktion, vi ser i de øvrige kommuner, hvilket der skal være opmærksomhed på, når lokale erhvervsuddannelsesudbud planlægges. Til dette hører også den lokale erhvervsskoles opdrag med at være praktikpladsopsøgende – også for fag, hvis hovedforløb ikke udbydes lokalt. På denne måde kan de unge knyttes til de lokale arbejdsmarkeder, selvom skolen ikke har mulighed for et bredt udbud på hovedforløbsniveau.
- De lokalt uddannede unge bliver boende i oprindelseskommunen og er i beskæftigelse. Undersøgelsen viser, at en erhvervsuddannelse, næsten uanset inden for hvilket fag, er en god måde at sikre en tilknytning til arbejdsmarkedet på. Beskæftigelsesandelen blandt de unge med en erhvervsuddannelse er enten højere eller lige så høj blandt de, der er blevet boende i oprindelseskommunen end blandt de, der er fraflyttet. Dette er særligt tilfældet for de med uddannelser inden for traditionelle mandefag. For de med en merkantil uddannelse er beskæftigelsesandelen dog højere for de, der er fraflyttet.
- Det er ikke forældrenes uddannelsesniveau, der er den primære og direkte faktor, som determinerer de unges mobilitet. Forældrenes uddannelsesvalg har indflydelse på de unges uddannelsesniveau. Desto højere uddannelse forældrene har, desto højere uddannelse får

deres børn. Desto højere uddannelse, desto større fraflytning. Der er altså en indirekte sammenhæng, *men* hvis vi udelukkende tager udgangspunkt i de erhvervsuddannede unge, er der ikke større fraflytning/mobilitet blandt de erhvervsuddannede med højtuddannede eller faglærte forældre sammenlignet med de erhvervsuddannede, hvis forældre er ufaglærte. Den direkte årsagssammenhæng knytter sig dermed til uddannelsesvalg, arbejdsmarkedsmuligheder og bopæl – og kun indirekte til forældrenes uddannelsesniveau via sociale mobilitetsprocesser eller mangel på samme.

- Mobilitet er en nødvendighed for at gennemføre en erhvervsuddannelse. Dels er uddannelsesoplandene til erhvervsuddannelsesstederne af betydelig geografisk størrelse, og pendlerafstanden mellem skole og hjem er lang, og dels er der relativt langt mellem praktikpladserne i landdistriktskommunerne. Alligevel er en erhvervsuddannelse en foretrukket uddannelsesform blandt en stor andel af de unge mænd og kvinder fra landdistrikterne. Dermed understreger denne undersøgelse, at unge mænd fra landdistrikterne ikke er immobile. Flertallet af mændene fra de danske landdistrikter gennemfører en erhvervsuddannelse, og gennemførelse af en erhvervsuddannelse fordrer mobilitet.
- Denne undersøgelse har ikke fokuseret på uddannelsesfrafald og kan derfor ikke bidrage med yderligere forståelser af, hvad der skaber frafald blandt unge fra de danske landdistrikter på erhvervsuddannelserne. Ikke desto mindre viser de casebaserede opgørelser, at der er et væsentligt frafald (mellem 27-33 %) på erhvervsuddannelserne, og at en betydelig del af denne gruppe står uden formelle erhvervs- og uddannelseskompetencer i 2011. Analysen viser også, at en væsentlig del af gruppen bliver boende i oprindelseskommunen og har en lavere beskæftigelsesandel end de med en uddannelse. Hvorvidt deres frafald skyldes kravet om at være mobil i en meget ung alder er ikke entydigt belyst her, men indgår i den tilknyttede rapport, der er baseret på mere kvalitative undersøgelsesmetoder (Larsen, under udgivelse). Heraf fremgår det, at flere unge står i et problematisk krydsfelt, når de skal vælge imellem en ønsket erhvervsuddannelse, som vil kræve megen mobilitet under uddannelse, eller en mindre ønsket erhvervsuddannelse, som til gengæld udbydes lokalt. Kombineret med resultaterne i denne undersøgelse, som viser de lokale unges præference for lokalt udbudte uddannelser, må man konkludere, at hvis man ønsker at øge andelen af nyuddannet faglært arbejdskraft i et lokalområde, har de unges adgang til nærliggende erhvervsuddannelsesudbud, herunder lokale praktikpladser, stor betydning.

Perspektiver

- Denne undersøgelse viser, at på trods af krise i det danske erhvervsuddannelsessystem – karakteriseret ved lav søgning, lave gennemførelsesprocenter samt manglende praktikpladser – tilvælges erhvervsuddannelse af en relativt stor gruppe unge fra landdistrikterne. Undersøgelsen viser også, at det beskæftigelsesmæssigt godt kan betale sig at blive boende i den kommune, man er vokset op, hvis man har en erhvervsuddannelse. For unge, der gerne vil have en erhvervsuddannelse og som gerne vil blive boende i nærheden af, hvor de er vokset op, er en erhvervsuddannelse derfor en god måde at sikre sig et livsgrundlag på.

- Der er således noget, der fungerer i det danske erhvervsuddannelsessystem – og det fungerer tilsyneladende bedre i landdistrikterne end i byerne. Vi ved ikke særlig meget om de mekanismer, der gør sig gældende i forbindelse med de unges fund af praktikpladser. Er der lokale netværk i de unges familie, i landsbyen eller andre lokalområder, som hjælper de unge til at finde praktikpladser? Hvordan er samspillet mellem den lokale erhvervsskole og det lokale erhvervsliv omkring udvikling af praktikpladser? Der er endnu ingen forskning, der har taget dette spørgsmål op til videre undersøgelse. Der er i det hele taget behov for yderligere belysning af både de mobilitetsfordringer, praktikpladsernes beliggenhed spiller for de unges uddannelsesvalg og -gennemførelse, såvel som yderligere belysning af, hvilke dynamikker der gør sig gældende, når de unge fra de danske landdistrikter søger og finder praktikpladser.
- Denne undersøgelse består udelukkende af statistiske kilder, der via kvantitative metoder "siger noget om" unge fra de danske landdistrikter og deres opnåelse af uddannelse. Specifikt noget om de, der tager en erhvervsuddannelse og deres bopælsmønstre set i relation til den lokale udbudsstruktur. Undersøgelsen kan ikke sige noget om de unges motiver eller de processer, de unge gennemgår for at beslutte, hvilken uddannelse de vil tage, og hvor de vil bo. I løbet af sådanne processer vil konkrete uddannelses-, flytte- og bopælsmuligheder åbne og lukke sig for den enkelte unge. For at afdække hvordan de unge selv oplever deres muligheder, eller mangel på samme, kræves mere kvalitative belyningsmetoder.
- Ovenstående perspektiver tager udgangspunkt i de unge og deres beslutningsprocesser samt orienteringspunkter. Men erhvervsuddannelsessystemet er primært fødekæde til de lokale virksomheders adgang til kvalificeret arbejdskraft. Derfor tager planlægningen af udbudsstrukturen for erhvervsuddannelserne ikke kun udgangspunkt i, hvad de unge efterspørger, men også i hvad det lokale erhvervsliv efterspørger. Det er de lokale fagudbud udtryk for. Derfor ser vi også denne traditionelle struktur med lokale hovedforløbsudbud centreret omkring udbud af smedeuddannelser, tømreruddannelser, social- og sundhedsuddannelser samt et begrænset udbud af merkantile uddannelser. Dertil har skolerne uden for de større byområder 1-2 andre hovedforløbsfag, måske gastronomi, murer eller elektriker. Det er yderst svært for disse skoler at udbyde andre fag, da elevvolumen er meget begrænset og derfor økonomisk urentabelt. Samtidig knytter praktikpladsstrukturen i erhvervsskolernes oplande sig i høj grad til de fag, skolerne udbyder på hovedforløbsniveau. Det betyder, at skolernes fastlåste fagudbud gør det svært at have et fleksibelt praktikpladsudbud. Med andre ord bliver det de samme store fag, der skal findes praktikpladser til lokalt år efter år, mens andre erhvervssektorer står uden tilknytning til en lokal erhvervsskole. Dette system styres af de faglige udvalg, men de har ikke mange lokale strenge at spille på. Der er mange videnshuller på dette område, fordi vi ikke ved særlig meget om de dynamikker, der gør sig gældende omkring match og mismatch mellem de lokale uddannelsesfagudbud og de potentielle praktikpladser inden for andre faggrupper. Det er der behov for yderligere undersøgelser af.

3 Metode

Et par ord om "land" og "by"

I notatet refereres der til "landkommuner" og "landdistriktsområder", som jeg anvender synonymt, ligesom jeg anvender "bykommuner" og "byområder" synonymt. Jeg skelner noget simplificeret mellem to overordnede kommunetyper: landkommuner og bykommuner. Betegnelserne er baseret på opdelingen som Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter har anvendt i landdistriktsredegørelsen frem til 2013. Kommunetypologien består af fire kommunetyper: bykommuner, mellemkommuner, landkommuner og yderkommuner. By- og mellemkommuner betegner jeg samlet som bykommuner, da mellemkommunerne dybest set fungerer som pendlingsopland til landets byer. Yder- og landkommuner betegner jeg samlet som landkommuner, da udfordringerne de to kommunetyper står over for er ens, omend symptomerne er mere udbredte i yderkommunerne end i landkommunerne.

De fire kommunetyper er baseret på en opdeling udarbejdet af Dansk Jordbrugsforskning fra 2006, som består af i alt 14 indikatorer for, hvilke udviklingstendenser der præger hver kommunetype. Indikatorerne indeholder befolkningstal, befolkningstæthed, beskæftigelse, demografisk struktur og udvikling, uddannelses- og indkomstniveauer, afstand til motorvej samt landbrugets økonomiske betydning. Der er i alt 52 bykommuner og 46 landkommuner, hvor ca. 3,5 millioner personer boede i en bykommune og 2 millioner personer boede i en landkommune i 2012. Mens beskæftigelsen er steget med ca. 60.000 personer i bykommunerne i perioden 2000-2012, er den i samme periode faldet med ca. 57.000 personer i landkommunerne.

Efter denne typologi betegnes de fire casekommuner som henholdsvis landkommuner (Frederikshavn og Jammerbugt) samt yderkommuner (Thisted og Bornholm). Som nævnt differentierer jeg ikke mellem yder- og landkommunerne i min undersøgelse.

I de analyser, hvor jeg refererer til henholdsvis land- og bykommuner, er de baseret på data for de kommuner, der enten er typologiseret som yder- og landkommuner (= landkommuner) eller by- og mellemkommuner (= bykommuner).

I 2013 udarbejdede Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter en ny typologi, der er baseret på to dimensioner: Dels en by/land-dimension, hvor området måles ud fra andelen af borgere, der bor i et byområde med mere end 3.000 indbyggere; dels en center/periferi-dimension, hvor områdets afstand fra Danmarks 11 største byer måles.² Er afstanden mindre end 30 minutters kørsel, er områder "tæt på" de største byer, mens mere end 30 minutters kørsel gør området perifert eller "længere væk" fra de største byer. Områderne er opdelt på sogneniveau (Landdistriktsredegørelse 2013).

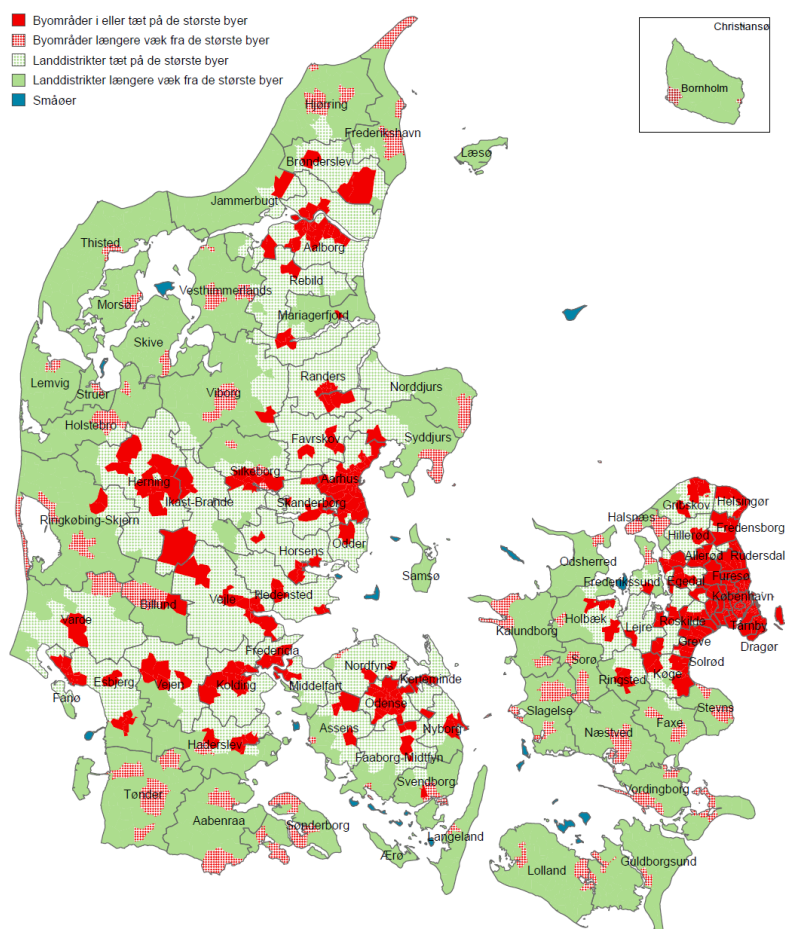
---

² De 11 største byområder i Danmark: Hovedstadsområdet, Aarhus, Odense, Aalborg, Esbjerg, Randers, Kolding, Horsens, Vejle, Roskilde, Herning og Helsingør.

Den ser således ud:

Figur 1: By- og landområder opdelt på sogne niveau.

Kilde: http://mbbl.dk/sites/mbbl.dk/files/dokumenter/publikationer/typologi_u_sogne.pdf

I min beskrivelse af casekommunerne anvender jeg den nye sogne niveau-opdelte landdistriktsgrad, men ellers refereres til den overordnede opdeling mellem landkommuner og bykommuner som nævnt ovenfor.

Registerdata og uddannelsesadministrative systemer

Notatet er baseret på to empiriske undersøgelser, hvis samlede formål er at tilvejebringe viden om de unges uddannelsesopnåelse og bopælsvalg. Formålet er, som nævnt, at kortlægge relationer mellem elevernes oprindelsesbopæl, deres uddannelsesopnåelse inden for erhvervsuddannelsessystemet og elevernes bopæl efter afsluttet uddannelse.

Hovedanalysen er baseret på registerdata om unge fra tre ungdomsårgange, nemlig de, der var 16-18 år i år 2000 fra hver af i alt fire casekommuner. De fire casekommuner er Bornholm, Thisted, Jammerbugt og Frederikshavn. Visse steder sammenlignes casekommunerne med de to overordnede kommunetyper, som er beskrevet ovenfor: "landkommuner" og "bykommuner".

Der arbejdes med tre ungdomsårgange: De, der er født i Danmark i 1982, 1983 og 1984 fordelt efter deres bopælskommune, da de var 15 år. Herefter følges de unge fra år 2000 (primo) til år 2011 (ultimo). Der arbejdes med tre ungdomsårgange med henblik på volumen i analysen, men de er stedse slået sammen og refereres til som "Ungdomsårgang 2000".

Registerdataanalysen følger de unge frem til 2011, hvor de er 27-29 år. Primo registreres deres forældres højest gennemførte uddannelse (den forælder med den højest gennemførte uddannelse opgjort da den unge var 15 år gammel). Udgangsåret er år 2000, men de unge følges fra det 15. år, så de, der flytter fra oprindelseskommunen i forbindelse med uddannelse før, de bliver 18 år i 2000, også er inkluderet. Det giver en lille fejlmargen i forhold til, hvis en hel familie flytter, men der er tale om ganske få flytninger.

Der arbejdes med fire casekommuner. Ved anvendelse af casekommuner kan analysen tage højde for det lokale uddannelsesudbud, hvilket ikke er muligt, hvis der tages udgangspunkt i en regional eller kommunetypeanalyse.

Registerdata er gjort tilgængelige gennem Center for Regional- og Turismeforskning's Regionale model for erhverv og beskæftigelse SAM/K-LINE®³. Modellen er baseret på en række registre fra Danmarks Statistik, men i analysen er det udelukkende persondataregistre, der er anvendt.

I tillæg til de register-databaserede analyser er der gennemført statistisk bearbejdning af et administrativt uddannelsesdatasæt, kaldet easy-p ledelsesinformation⁴, som giver adgang til oplysninger om de unge baseret på deres bopæls postnummer og deres igangværende hovedforløb fordelt på uddannelsesinstitutioner. Formålet er at tilvejebringe en analyse af, hvor eleverne på de forskellige hovedforløbsuddannelser går i skole. Kilden til denne analyse er erhvervsuddannelsesinstitutionernes egne administrative registre. Dette er suppleret med en analyse baseret på en national database for alle indgåede praktikpladsaftaler kaldet praktikpladsen.dk⁵. Denne database giver mulighed for at søge på alle godkendte virksomheder til forskellige typer af praktikpladser samt en oversigt over, hvor der er igangværende aftaler med praktikaftaler, begge baseret på virksomhedernes beliggenhed på postnummer-niveau. På basis af denne database er der udarbejdet en analyse af forskellige typer praktikpladser i hver casekommune.

---

³ Se <http://www.crt.dk/kompetencer-viden/modeloekonomi/den-regionale-model.aspx>

⁴ Se <http://goo.gl/aWITFM>

⁵ Se http://www.praktikpladsen.dk/search_godkendelser.do

4 De danske landdistrikter og uddannelsesgeografien

De danske yderområder udfordres af den stigende centralisering af økonomisk vækst i nogle få byområder. De udfordres ligeledes af, at befolkningen søger mod byerne for at opnå uddannelses- og arbejdsmuligheder, at bo i nærheden af et bredt udbud af kultur- og fritidstilbud samt i nærheden af ligesindede mennesker.

Det betyder, at landområderne affolkes, den lokale ressourcebase udtyndes, og det bliver sværere og sværere at opretholde et lokalt arbejdsmarked, et lokalt udbud af velfærdsgoder såvel som kultur- og fritidstilbud.

I analyser af effekterne af den stigende urbanisering for danske landdistriktsområder har der været meget fokus på tabet af unge, der fraflytter de lokalområder, de er opvokset i, for at flytte mod byområderne, hvor de opnår videregående uddannelser og dermed er med til at bemande vidensindustrien i landets bycentre. I en forståelsesramme, hvor vækst i Danmark primært genereres af de højtuddannede, er dette et stort tab for landdistrikterne. Derfor har fokus i landdistriktspolitikken været på at finde veje til at udvikle vidensarbejdspladser i landdistrikterne og dermed sikre et grundlag for fastholdelse og/eller tiltrækning af højtuddannet arbejdskraft til de udfordrede lokalområder.

Det er dog et faktum, at langt de fleste arbejdspladser i landdistrikterne er besat af faglært, altså erhvervsuddannet, arbejdskraft. Det gælder både inden for fødevarerproduktion, hvor landbrugs- og fiskeriindustrien har deres naturbundne produktionsapparater beliggende, inden for de traditionelle industrielle fremstillingserhverv såvel som en række små- og mellemstore håndværks- og servicevirksomheder med et lokalt samt nationalt kundegrundlag (Thelle et al (2011, s. 27), Kommunernes Landsforening, 2014). Dertil kommer velfærdsstatens serviceopgaver, der i en vis udstrækning er fordelt over hele landet. Endeligt er der turisme- og oplevelsessektoren, der udvikler landdistriktsområdernes potentiale som rekreative områder for byboernes aktive fritidsliv (Lorentzen, 2012a, 2012b, Scott, 2010).

I disse økonomier – altså fødevarerproduktion, industriproduktion, den lokale velfærdsøkonomi samt turisme- og oplevelsesøkonomi - spiller de erhvervsuddannede en central rolle. Det er inden for disse erhvervssektorer, at flertallet af de erhvervsuddannede er ansat. Alligevel ved vi ganske lidt om, hvilke mobilitetsmønstre de unge, der gennemgår en erhvervsuddannelse, har – hvordan er relationen mellem adgang til uddannelse og arbejdspladser for unge, der gerne vil være faglærte, set i forhold til deres bosætningspræferencer? Og hvilken effekt har erhvervsuddannelsessystemet geografiske udformning på de unges uddannelses- og bopælsvalg? Det er disse centrale spørgsmål, min forskning søger at give noget af et svar på.

Betyder det sted, man er opvokset, noget for ens uddannelsesopnåelse?

Uddannelsesgeografien beskæftiger sig i høj grad med betydningen af, hvad det sted, man er opvokset, har for ens muligheder for at opnå forskellige uddannelsesniveauer. Man kan sige, at det er en rumlig eller geografisk tilgang, der tilføjes forståelsen af social ulighed og social mobilitet for uddannelsesopnåelse (Taylor 2009, Thiem, 2009).

Det gælder både i by-geografiske sammenhænge såvel som i relationen mellem by og land. I by-geografien beskæftiger uddannelsesgeografien sig oftest med sammenhænge mellem ulige fordelte socioøkonomiske grupperinger i ulige fordelte skoledistrikter med fokus på etniske minoritetsdimensioner (se f.eks. Rangvid, 2007). I landdistriktsforskningen beskæftiger uddannelsesgeografien sig med to forhold. Dels den samme som i by-geografien, nemlig med undersøgelser af, om børn, der er opvokset på landet opnår lavere uddannelsesniveauer end børn i byerne og på landsplan. Altså den sociale mobilitet i rurale områder. Og dels beskæftiger uddannelsesgeografien med betydningen af sted i unges tilgang til at "gøre" uddannelse. Er der særlige indlejrede kulturer og, ikke mindst, fagligt-materielt-bundne livsvilkår, som påvirker børnenes tilgang til at sætte værdi på det at tage en uddannelse? (Corbett, 2009)

I en dansk sammenhæng er dette et område, der først er dukket op på forskningens radar i de seneste år, da man tilsyneladende i en årrække ikke har haft øje for, at forskellene mellem by og land stadig har betydning. Til gengæld har udviklingen taget fart, og en del nyere dansk forskning har netop fokus på relationen mellem sted, ungdom og uddannelse (Hansen 2014, Faber et al 2014, Gravesen 2012, Beck og Ebbensgaard 2009).

Hvad betyder stedet for ens tilgang til værdien af at tage en uddannelse?

Som nævnt ovenfor søger uddannelsesgeografien blandt andet at forstå stedets betydning for ens uddannelsesopnåelse. Der er tale om en mere geografisk-antropologisk tilgang, hvor det er stedet og dets materielle vilkår samt praksisser, der er i centrum frem for et mere snævert fokus på forældres socioøkonomiske baggrund. Internationalt betegnes denne forskningstilgang ofte ikke som uddannelsesgeografi, men som rural education research. Her er især forskeren Michael Corbett kendt på grund af sit arbejde baseret på studier af en række kystlandsbyer på den canadiske østkyst (Corbett 2009).

Corbett har vist, hvordan der er sket et skift i mange landsbyer, som tidligere har været baseret på mono-produktion omkring fiskerierhverv. I disse småsamfund arbejdede stort set alle mænd inden for fiskeri, og deres børn – læs: drengebørn – blev praktisk oplært inden for fiskeri, mens pigerne blev praktisk oplært til servicering af familierne eller arbejdede som ufaglærte inden for fiskeriindustrien. Skolen blev anset med skepsis, da den oplærte de unge i kompetencer, de ikke havde anvendelsesmulighed for lokalt. I mange tilfælde blev denne skepsis overført på børnene. Corbetts daværende forskningsmæssige bidrag var at gøre opmærksom på, at når man skulle undervise disse børn, skulle man ikke misforstå deres tilgang til læring og tro, at de var for uintelligente til at lære, fordi de kom fra "uddannelsesfremmede" hjem, men at de kom i skole med en modstand mod hele skoleinstitutionens væsen, hvor de i bedste tilfælde mente, at det, man kunne lære, var ubrugeligt og i værste tilfælde farligt (= "Learning to leave"). Dette har sociologen Anthony Giddens formuleret under begrebet "institutions of disembedding", hvor blandt andet skolerne som institution har til formål at frigøre dets elever fra de kulturer, normer og stedsbundne tankegange, som eleverne kom med, når de startede i skole (Corbett 2009 og Giddens 1991, s. 35).

Corbett følger en udvikling fra den ene generation til den næste, hvor de i stigende grad nedbrudte fiskerisamfund accepterer værdien af uddannelse som en nødvendighed for, at deres børn kan begå sig på arbejdsmarkedet – det gælder både de lokale arbejdsmarkeder såvel som de ikke-lokale, der begge

kræver formelle kompetencer. I denne transition opstår der forskellige tilgange til at forstå værdien af uddannelse, forskellige uddannelsespositioneringer. Som Corbett formulerer det, har forskellige aktører, afhængigt af deres sociale, kulturelle og kønsmæssige indlejring i lokalsamfundet, forskellige tilgange til at forstå værdien – eller manglen på samme – af uddannelse (Corbett, 2009).

I Danmark har Sune Jon Hansen (2014) arbejdet med nogenlunde samme type lokalsamfund, men med et andet teoriapparat. Han er dog nået frem til mange af de samme mekanismer og resultater som Corbett. Hansens forskning tager udgangspunkt i Hirtshals og i Bourdieus begreber omkring habitus og praksis. Han når frem til, at der i Hirtshals er tre overordnede måder at tænke uddannelse og værdi af uddannelse på. Disse knytter sig til tre erhverv og de dertil knyttede sociale konstruktioner af stedet 'Hirtshals': havet, havnen og "kontorstolene". Hver habitus-type har sin tilgang til at forstå, hvorfor man skal have en uddannelse (Hansen, 2014).

Forskning, som den bedrevet af Hansen og Corbett, tager udgangspunkt i lokalsamfund, som har været og til en vis grad fortsat er baseret på fiskeri og fiskeriindustri. Disse samfund er særlige og har en lokal kultur og erhvervsbase, som ikke ligner mange andre. Spørgsmålet er, om de særlige livsformer og hverdagspraksisser, som gør sig gældende i (tidligere) fiskerisamfund, også er relevante i byer, i landbrugssamfund og i småbyer på landet? Relevansen af forskningen ligger i at påvise, at sted, herunder de steder unge vokser op, fortsat har en betydning for, hvem vi er, og hvilke værdier der driver os. Vi lever ikke kun i senmoderne samfund, hvor alle unge udelukkende orienterer sig i globale ungdomskulturer. Svagheden ved at tage udgangspunkt i disse særlige samfund er, at forståelserne måske er svære at overføre på andre samfund, hvor sammenhænge mellem lokale livsformer og specifikke erhverv er knap så markante. Vi har brug for metoder til at forstå komplekse stedsidentiteter i mere løst koblede, for ikke at sige komplekse, lokalsamfund.

Gravesen (2013) har forsket i forskellige uddannelsespositioneringer blandt unge fra forskellige nabolag i bysamfund, i dette tilfælde Aarhus. Gravesen arbejder med en anden tilgang til at forstå uddannelsespositionering end Hansen, hvorfor deres resultater ikke er sammenlignelige. Gravesen konkluderer, at hver af de nabolag, han har undersøgt, udviser forskellige uddannelsespositioneringer blandt de unge. Gravesen konkluderer, at uddannelsespositioneringerne er afhængige ikke alene af de socioøkonomiske forhold i familierne, men at der samtidig sker en nabolags- og skoledistriktsbaseret positionering. Han bekræfter således, at unges uddannelsespositioneringer påvirkes af dem, man går i skole med. Dette fører til forskerspørgsmål, som beskæftiger sig med betydningen af skolerne som kulturbærende og -udviklende institutioner, der rummer muligheder for at påvirke de unges stedstilknytninger og de fællesskaber, der knytter sig til steder – og dermed ikke "kun" deres individuelle dannelses- og kompetenceudvikling.

Betyder afstand til uddannelse noget for de unges gennemførelse?

Uddannelsesgeografi kan også forstås i sin enkleste form: nemlig som studiet i betydningen af afstand. Indtil for ca. 2-3 år siden var der næsten ingen offentlig opmærksomhed på, om afstand til uddannelsesstederne havde indflydelse på de unges gennemførelsesprocenter. Men med den stigende forskel mellem byer i vækst og udfordrede udkantsområder, hvor skoler måtte lukke, udvikledes en stigende opmærksomhed på, at der er faktiske mulighedsforskelle afhængigt af, om man vokser op i et

byområde eller på landet (se f.eks. Jensen og Husted, 2008). Hvad ved vi om betydningen af afstand for uddannelsesopnåelse?

Forskning fra Australien (Looker & Dwyer, 1998) viser, at det ikke er afstand i sig selv, der er afgørende for, om unge gennemfører deres uddannelse eller ej. Men afstand har betydning for gennemførelsen i kombination med andre uddannelsesmæssige udfordringer, inklusiv forældres egne uddannelsesniveauer, familiens socioøkonomiske status, etniske minoritetstilhørsforhold og køn. Med andre ord forstærker afstand de sociale udsathedsparemetre, der i forvejen skaber ulige vilkår for uddannelse.

Her i Danmark bekræfter to undersøgelser, at afstand er en udfordring for de unge. Faber et al. (2014) finder, at unge opfatter transporttiden som en væsentlig udfordring i dagligdagen, som er belastende over tid og som kan være dråben, der får bærgeret til at flyde over, hvis man i forvejen er udfordret på sin uddannelsesvej og overvejer at springe fra uddannelsen.

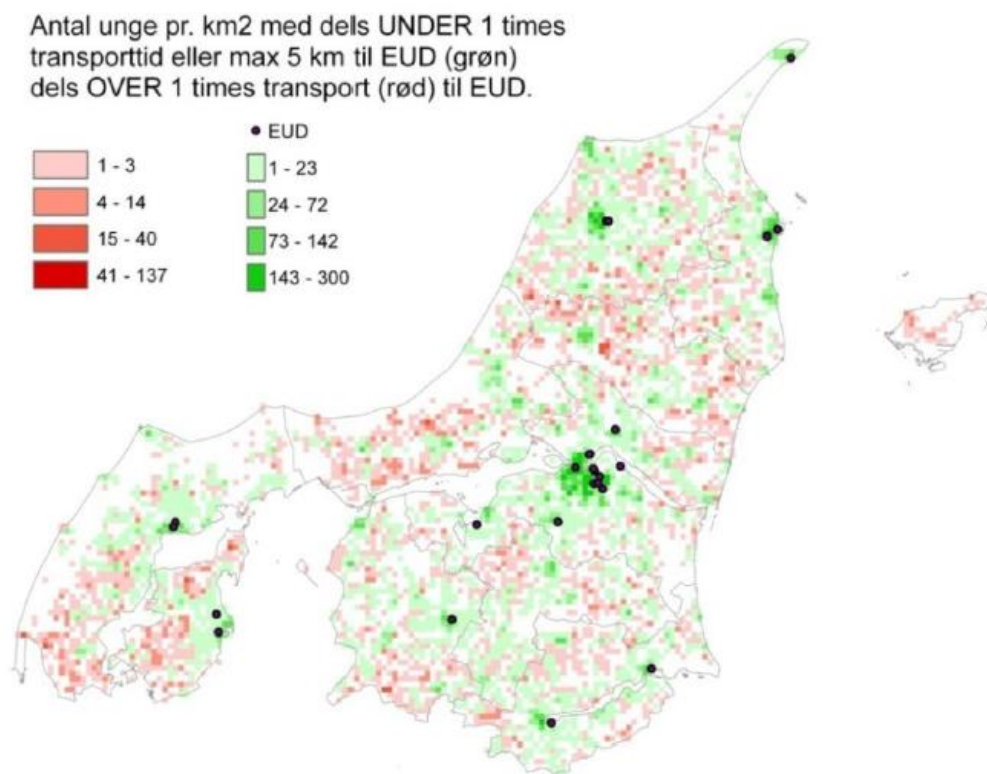
Også Nielsen og Katznelson (2009), der har undersøgt uddannelsesvalg og vejledning blandt unge i Hjørring og Frederikshavn, har fundet, at der er en social slagside. For unge, der kommer fra uddannelsesfremmede hjem, og som måske har andre udfordringer i deres hverdag, får afstand og transporttid betydning for de unges uddannelsesvalg.

Mange af regionerne har udviklet analyser af uddannelsesdækningsprocenten i forskellige dele af regionerne. Her måles ikke afstanden fra den enkelte elev til sin valgte uddannelsesinstitution, men andelen af elever, der har henholdsvis f.eks. 30, 45 og 60 minutter til den nærmeste ungdomsuddannelsesinstitution.

Nielsen (2011) fra Danske Regioner har analyseret transportafstand til ungdomsuddannelsesinstitutioner. Nielsen fandt, at elever der valgte en erhvervsuddannelse og som boede uden for de større byer havde langt større transportafstand, end hvis de havde valgt en gymnasial uddannelse. Nielsen spekulerede, om uddannelsesafstand havde betydning for differencen mellem gennemførelsesprocenterne på henholdsvis de erhvervsfaglige og de gymnasiale uddannelser. Der er dog tale om en rent statistisk undersøgelse, der alene knytter de unges bopæl afstandsmæssigt til de nærmeste institutioner, der udbyder ungdomsuddannelse.

Tilgængelighed for 15-19 årige, alle erhvervsuddannelser, Region Nordjylland.

Figur 2: Unges transporttid til EUD.

Kilde: Nielsen 2011, s. 3

Som det fremgår af ovenstående figur, er der store dele af Region Nordjylland, hvor unge har mindst en times transport til den nærmeste erhvervsuddannelsesinstitution. Dette er vel at mærke, hvis de har valgt et fag, der udbydes på den lokale erhvervsskole. F.eks. er de unge bosat i Skagen markeret med grønt, men den eneste erhvervsuddannelse, der udbydes i Skagen er Skagen Skipperskole. Er man ung fra Skagen og gerne vil læse f.eks. et handelsfag, er der et begrænset udvalg i Frederikshavn. Ønsker man en sosu-uddannelse, kan man starte på grundforløb i Frederikshavn, hvorefter man skal pendle til enten Hjørring eller Aalborg for at gennemføre hovedforløbet. Det ses også, at der er mange røde pletter i den midterste og sydlige del af Jammerbugt Kommune, mens det meste af Thisted Kommune syd for Thisted har mange røde pletter. Her vil de fleste unge vælge at pendle til en erhvervsuddannelsesinstitution i Region Midtjylland frem for den længerevarende rejse til det øvrige Region Nordjylland.

4.1 Opsamling

Uddannelsesgeografi er det brede forskningsfelt, der beskæftiger sig med relationen mellem uddannelsessystemer, uddannelsesopnåelse og de rumlige aspekter af social ulighed. Afstanden mellem udviklingsmulighederne i de danske by- og landområder vokser, og derfor er det opportunt og relevant at stille spørgsmålet, om et voksende skel mellem land og by har betydning for de unges

uddannelsesmuligheder. Det er også relevant at spørge, om uddannelsessystemet og dets strukturer i sig selv bidrager til de voksende forskelle mellem land og by?

Det danske erhvervsuddannelsessystem uddanner landets faglærte og har således stor betydning for, om der skabes nok erhvervsuddannede, og om de uddannede er tilstrækkeligt kvalificerede til at varetage de udfordringer produktions- og serviceøkonomien i Danmark står over for. Det er en national udfordring, som en række uddannelsespolitiske initiativer søger at imødekomme, senest den omfattende erhvervsuddannelsesreform, der blev implementeret fra august 2015.

Men vi ved faktisk ikke så meget om, hvad de seneste års omstruktureringer af uddannelsessystemet betyder for den lokale udvikling rundt omkring i Danmark – særligt uden for de største byer.

Vi ved, at det videregående uddannelsessystem og dets stadige centralisering skaber migrationsmønstre, der trækker de unge fra landdistrikterne til byerne, men hvilke flyttemønstre gør sig gældende for de erhvervsuddannede? Og hvordan er de mønstre knyttet til strukturer inden for og omkring erhvervsuddannelsessystemet? Det er sådanne spørgsmål, jeg søger at bidrage til en forståelse af gennem min forskning. Denne rapport er en opsamling af nogle af mine empiriske undersøgelser.

Erhvervsuddannelsessystemets geografi

Det danske erhvervsuddannelsessystem er et unikt system, der på væsentlige punkter både adskiller sig fra erhvervsuddannelsessystemet i de øvrige nordiske lande, såvel som fra de gymnasiale ungdomsuddannelser i Danmark.

Væksten i det gymnasiale uddannelsessystem, på bekostning af det erhvervsfaglige uddannelsessystem, er tæt forbundet med transitionen fra en primært industrielt-båret produktionsøkonomi til en primært vidensbåret økonomi, der er afhængigt af tilstedeværelsen af en højtuddannet arbejdsstyrke. Dette afspejles i de nationale uddannelsesmålsætninger, hvor man ønsker, at 60 % skal have en videregående uddannelse – en målsætning, der forudsætter minimum samme andel med en gymnasial uddannelse. Dette afspejles igen i antallet af institutioner, der udbyder henholdsvis gymnasiale og erhvervsfaglige uddannelser.

Det danske erhvervsuddannelsessystem er baseret på den særlige arbejdsmarkedsorganisering og den særlige historiske proces, der har frembragt den i Danmark. Den indebærer, at det er arbejdsmarkedets parter, der gennem de faglige udvalg har ret – og kompetence - til at bestemme det faglige indhold i de enkelte erhvervsuddannelser og dermed beskrive de kompetencer og kundskaber, som de enkelte fag indeholder. Systemet er en velintegreret del af den danske model, hvorved arbejdsmarkedet og arbejdsretslige spørgsmål styres af arbejdsmarkedets parter i et retsgældende system baseret på overenskomster og aftaler, der ligger parallelt med det parlamentariske system. Arbejdsmarkedets parter i Danmark har således en række beføjelser over indholdet i erhvervsuddannelsessystemet, som de varetager på nationalt niveau (Jørgensen, 2005).

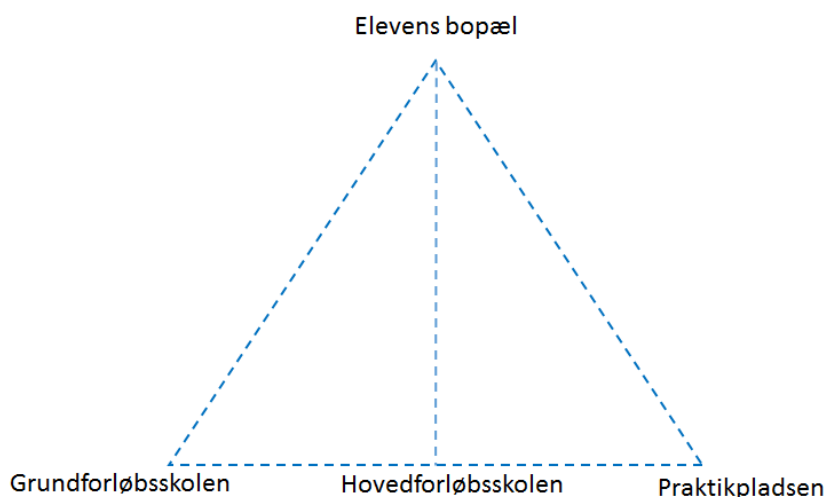
Det andet særlige ved det danske erhvervsuddannelsessystem, som det dog har til fælles med en række andre landes erhvervsuddannelsessystem, er, at erhvervsuddannelserne er vekseluddannelser. Det vil sige, at eleven veksler mellem perioder på skole, som primært består af en række skolefag og en

række fagteoretiske fag samt værkstedsfag. Denne del af uddannelsen udgør ca. 1/3. Resten, og dermed hovedparten, af uddannelsen foregår på praktikpladserne.

Dermed er erhvervsuddannelsessystemets geografiske placering nærmest individuel, fordi grundforløb, hovedforløb og praktikplads har hver sin beliggenhed. På hovedforløbet skal man finde en erhvervsskole, der udbyder præcis det hovedforløb, man har valgt. For nogle af de brede fag, som f.eks. tømrer og smed, kan man regne med et udbud flere steder i sin region, mens det for andre, mere smalle fags vedkommende, måske kun udbydes 1-2 steder i landet. Den beliggenhed, der har størst betydning i løbet af en erhvervsuddannelse er dog praktikpladsens beliggenhed. Det er her, man er den største del af uddannelsen. Det er også gennem praktikpladsen, at man orienterer sig mod sit fremtidige arbejdsmarked (se Larsen 2015 – under udgivelse). Opsummerende kan siges, at de fleste erhvervsuddannelser for den enkelte har 4 geografiske holdepunkter: den unges egen bopæl, grundforløbets udbudssted, hovedforløbets udbudssted og hovedforløbets praktikpladsbeliggenhed.

Figur 3: Erhvervsuddannelsers geografiske holdepunkter.

Et par ord om udbudsstrukturen for erhvervsuddannelserne

Der er store forskelle mellem det geografiske udbud af erhvervsuddannelser og gymnasiale uddannelser i Danmark. Mens stx i 2012 udbydes i alt 123 steder i landet, udbydes den mest udbredte erhvervsuddannelsestype, nemlig de merkantile uddannelser, 57 steder i landet. Dertil kommer, at alle erhvervsuddannelser også har en række forskellige hovedforløb og specialer, hvilket begrænser antallet yderligere.

Tabel 1: Antal udbudssteder for forskellige ungdomsuddannelser på landsplan.

Uddannelsesretning	Antal udbudssteder*	Antal studerende på uddannelsen 2012**
Gymnasiale uddannelser	I alt 118.666	
Stx	123	
Hf	97	
Hhx	60	
Htx	48	
Erhvervsuddannelser***	I alt 124.069	
Hovedforløb:		
Bil, fly og transport	37	3.187
Bygge og anlæg	48	5.302
Bygnings- og brugerservice	18	573
Dyr, planter og natur	19	2.836
Krop og stil	15	345
Mad til mennesker	26	4.592
Medieproduktion	11	1.692
Det merkantile område	57	16.311
Produktion og udvikling	51	2.464
Strøm, styring og it	45	3.613
Sundhed, omsorg og pædagogik	50	4.560
Transport og logistik	21	688
Hovedforløb i alt		82.216

* Kilde: side 22. Bestyrelsesforeningen et al (2010)

** Kilde: <http://statweb.uni-c.dk/Databanken/uvmDataWeb/ShowReport.aspx?report=EAK-tilgang-erhudd>

*** Grundforløb ikke medtaget

Som det fremgår af ovenstående tabel, er der stor forskel på antallet af udbudssteder afhængigt af, hvilken ungdomsuddannelse man tager. Det er kun htx blandt de gymnasiale uddannelser, der har et lige så begrænset antal udbudssteder, som det er tilfældet på erhvervsuddannelsesområdet.

Derfor må erhvervsuddannelseselever indstille sig på at rejse længere i skole, end hvis de havde valgt en gymnasial uddannelse, især en stx-uddannelse. Alternativt kan de tage ophold på et skolehjem, der ligger i forbindelse med erhvervsuddannelsesinstitutionerne. Skolehjemmene er ikke ligesom kollegier, hvor man kan bo i flere år, men er midlertidige boliger, eleverne får anvist i forbindelse med skoleophold. Mange lukker hver weekend, så eleverne bosætter sig ikke på værelserne som sådan.

Dertil kommer det geografiske udbud af selve praktikpladserne (Arbejderbevægelsens Erhvervsråd, 2014, Ugebrevet A4, 2013). Hvorledes erhvervsuddannelsessystemets praktikdel "ser ud" rent geografisk er ukendt. Dette notat søger delvist at råde bod på dette, men en egentlig kortlægning af de unges mobilitet i forbindelse med gennemførelse af forskellige typer erhvervsuddannelser vil være yderst relevant. Tænk tanken DEA har udarbejdet et oversigtsnotat, men heller ikke her har det været muligt med en fyldestgørende kortlægning (Ramsløv og Anthonsen (red.) 2014).

5 De fire casekommuner

De fire casekommuner er udvalgt med henblik på en sammenligning af, hvad forskellige lokale uddannelsesudbud betyder for lokale unges uddannelses- og bopælsvalg. De er alle kommuner, der er beliggende uden for de største byområder i Danmark og består primært af landdistrikter med mindre byområder.

Frederikshavn Kommune er valgt, fordi kommunen repræsenterer en typisk industri-kommune, hvor især skibs- og værftsindustrierne har været dominerende i flere århundreder og har skabt lokal vækst, mens den industrielle produktionsform var dominerende. I Frederikshavn by udbydes en række generelle samt et antal specifikke erhvervsuddannelser, der knytter sig til de maritime industrier, som f.eks. skibsmontør. Dertil udbydes andre uddannelsesniveauer, der knytter an til kommunens særlige kompetencer inden for "det blå Danmark". Uddannelsesinstitutionsmæssigt dækkes Frederikshavn Kommune af EUC Nord, hvis hovedcampus ligger i Hjørring, men som også har et campus i Frederikshavn by. Hvad betyder det "tonede" lokale uddannelsesudbud samt det delte campusudbud for de lokale unges uddannelses- og bopælsvalg?

Thisted og Bornholms Kommuner er valgt i relation til hinanden, da de uddannelsesudbudsmæssigt minder meget om hinanden. De har begge et begrænset udbud af enkelte af de bredere erhvervsuddannelsesfag (social- og sundhedsuddannelserne, træfagenes byggeuddannelse og smed) samt et begrænset lokalt udbud af professionsuddannelser, hvilket giver mulighed for at blive boende i kommunen, selvom man ønsker en videregående uddannelse. Begge er kommuner, der ligger relativt "langt væk", det vil sige med relativt isolerede arbejdsmarkeder, hvor der dog er den store forskel, at Thisted er landfast og pendling, om end over store afstande, er mulig både erhvervs- og uddannelsesmæssigt. Begge kommuner har "egen" mindre erhvervsuddannelsesinstitution – EUC Nordvest i Thisted og Campus Bornholm i Rønne. Hvad betyder det at have adgang til et "generelt, men begrænset", lokalt uddannelsesudbud for de unges uddannelses- og bopælsvalg?

Jammerbugt Kommune er valgt som eksempel på en kommune uden et lokalt udbud af erhvervsuddannelser og uden en erhvervsstruktur, der bygger på særlige spidskompetencer. Til gengæld ligger den nordøstlige del af kommunen i tæt pendlingsafstand til Aalborg, hvilket giver adgang til et bredt udbud på alle uddannelsesniveauer. Hvad betyder det ikke at have en lokal erhvervsuddannelsesinstitution og -udbud for de unges uddannelses- og bopælsvalg?

Tabel 2: Grunddata om hver casekommune pr. 1.1.2015.

Kommune	Antal indbyggere	Antal 17-årige	Kønsratio (M:K)	Antal beskæftigede 2013 RAS301	Største byområde med antal indbyggere	
Frederikshavn	60.377	787	49,5:50,5	27.752	23.345	Fr.havn
Jammerbugt	38.293	545	50,4:49,6	14.074	5.681	Aabybro
Thisted	44.078	589	50,2:49,8	22.260	13.198	Thisted
Bornholm	39.828	503	50,7:49,3	16.707	13.579	Rønne

Kilde: Statistikbanken, Danmarks Statistik.

Frederikshavn er en væsentligt større kommune både befolkningsmæssigt, beskæftigelsesmæssigt og byområdemæssigt end de øvrige casekommuner. Størrelsen på en ungdomsårgang, belyst gennem antallet af 17-årige med bopæl i kommunen, er således ca. 200 personer mere end den andenstørste casekommune, Thisted, og næsten på 300 flere personer end casekommunen med den mindste ungdomsårgang, nemlig Bornholm. Dette burde give et langt større og bredere udbud af lokale ungdomsuddannelser i Frederikshavn end de øvrige kommuner.

Thisted by og Rønne på Bornholm har nogenlunde lige mange indbyggere, og det er her, kommunens ungdomsuddannelser samt videregående uddannelsesudbud er placeret. Men ellers er der ca. 4.000 flere indbyggere samt antal beskæftigede i Thisted Kommune end på Bornholm. En større andel af befolkningen bor altså i "landdistrikter længere væk fra de største byer" i Thisted end på Bornholm, hvor befolkningen bor langt mere centraliseret i Rønne.

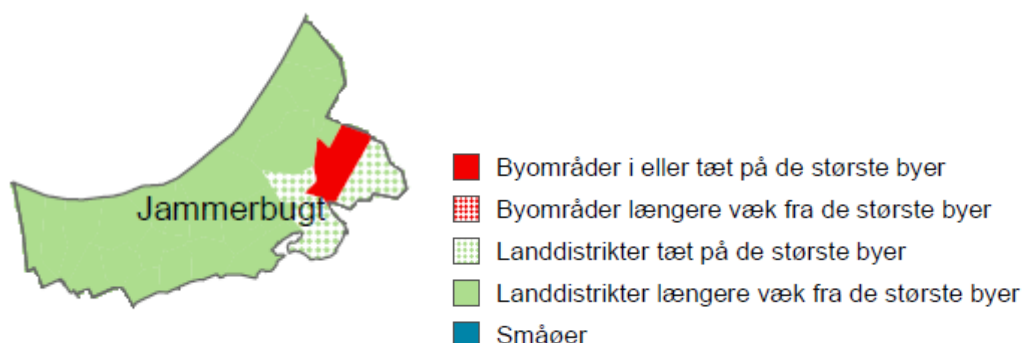
I de følgende afsnit gennemgås den overordnede erhvervsstruktur for hver casekommune med særligt fokus på, hvordan det lokale arbejdsmarked for erhvervsuddannede tegner sig. Frederikshavn og Jammerbugt Kommuner er en del af arbejdskraftoplandet Vendsyssel, mens Thisted Kommune er en del af Thy-Mors arbejdskraftoplandet (Region Nordjylland 2012a, 2012b). Arbejdskraftoplandene er definerede ved at være klynger af kommuner, der har stor gensidig udveksling af arbejdskraft. Bornholms Regionskommune behandles som et isoleret arbejdsmarked grundet sin afsides geografiske beliggenhed.

5.1 Casekommune: Jammerbugt

Jammerbugt Kommune er beliggende i grænsefladen mellem Thy og Vendsyssel, hvor kommunens vestligste del er tættere forbundet med Thy og Thisted Kommune, mens kommunens centrale samt Nordøstlige del ligger tæt på Aalborg samt det øvrige Vendsyssel.

I forhold til Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikters sogne-opdelte landdistriktskategorisering, består kommunen primært af "landdistrikter længere væk fra de største byer", mens områderne længst mod øst (Nørhalme, Biersted og Birkelse-Ryå) betegnes som "landdistrikter tæt på de største byer", og hvor Aabybro betegnes som et "byområde i eller tæt på de største byer".

Figur 4: Jammerbugt Kommune.

I kommunens helhedsplan 13⁶ er udnævnt fire hovedbyer. Disse er Aabybro og Pandrup i kommunens nørddøstlige del, Brovst i midten og Fjerritslev i dens vestlige ende.

Erhvervsudvikling fordelt på brancher

Tabel 3: Beskæftigede efter område, branche (DB07 10-grp) og tid: Jammerbugt.

	2008	2012	Diff 2008-2012	Diff i procent
Landbrug, skovbrug og fiskeri	1344	1307	37	-2,8%
Industri, råstofindvinding og forsyning	2675	2248	427	-1,6%
Bygge og anlæg	1199	941	258	-2,2%
Handel og transport mv.	3363	3074	289	-8,6%
Information og kommunikation	211	173	38	-18,0%
Finansiering og forsikring	383	205	178	-46,5%
Ejendomshandel og udlejning	476	423	53	-11,1%
Erhvervsservice	1165	1135	30	-2,6%
Offentl. adm. undervisning og sundhed	4199	4389	190	4,5%
Kultur, fritid og anden service	685	659	26	-3,8%
Erhvervs i alt	15.700	14.554	-1.146	-7,3%

Kilde: Danmarks Statistik, Statistikbanken, ERH23.

Som det fremgår af ovenstående tabel, er det især inden for Industri, råstofindvinding og forsyningsvirksomhed, at antallet af jobs er faldet, efterfulgt af Handel og transport samt Bygge og anlæg. Disse brancher er typisk brancher, hvor der ansættes mange med en EUD-uddannelse. I det følgende ses på antallet af personer med en erhvervsuddannelse, som har bopæl i kommunen i relation til ind- og udpendling.

Tabel 4: Arbejdspladser, beskæftigelse og pendling, Jammerbugt 2013.

	Ufaglærte, studenter	EUD	KVU	MVU	LVU	Alle uddannelser
Beskæftigelse efter bopæl	6.060	7.771	784	2.435	681	17.731
Indpendling (antal)	1.029	1.221	195	873	252	3.570
Udpendling (antal)	1.913	3.331	460	1.236	437	7.378
Beskæftigelse efter arbejdssted	5.176	5.661	519	2.071	496	13.923
Indpendling i %	20	22	38	42	51	26
Udpendling i %	32	43	59	51	64	42

Kilde: Danmarks Statistik, Den Regionale Model for erhverv og beskæftigelse SAM_K/LINE®, Tabel A1b RAS, Modelversion 2015JAN.

⁶ <http://helhedsplan.jammerbugt.dk/dk/rammer/>

Ovenstående tabel viser, at de erhvervsuddannede udgør den største uddannelsesgruppe både blandt de beskæftigede, som har bopæl i kommunen samt blandt de, der er beskæftiget i kommunen uanset bopælskommune. Tabellen viser dog også, at rent beskæftigelsesmæssigt er der næsten lige så mange ufaglærte i kommunen som faglærte. Med andre ord bemændes mange af de arbejdspladser, som er omtalt ovenfor af ufaglærte.

Udpendlingen fra Jammerbugt (og primært til Aalborg) er den højeste i Region Nordjylland. Hele 42 % af kommunens beskæftigede bor i Jammerbugt, men arbejder uden for kommunen, mens knap 26 % af de beskæftigede i kommunen bor uden for kommunen. I forhold til uddannelsesniveauer ses overordnet, at desto længerevarende uddannelse man har, desto mere pendler man, især indpendlingen. Jammerbugt er en typisk oplandskommune, hvor nærheden til Aalborg er en væsentlig faktor i kommunens befolkningsgrundlag.

Nedenfor ses, hvordan ind- og udpendling fordeler sig på de enkelte erhvervsuddannelsesfag:

Tabel 5: Arbejdspladser, beskæftigelse og pendling, Jammerbugt EUD 2013.

EUD	Handel & kontor	Bygge & anlæg	Jern & metal	Social & sundhed	Andre
Beskæftigelse efter bopæl	2.578	1.251	1.571	802	1.570
Indpendling (antal)	377	208	268	101	267
Udpendling (antal)	1.206	518	749	257	600
Beskæftigelse efter arbejdssted	1.748	941	1.089	646	1.236
Indpendling i %	22	22	25	16	22
Udpendling i %	47	41	48	32	38

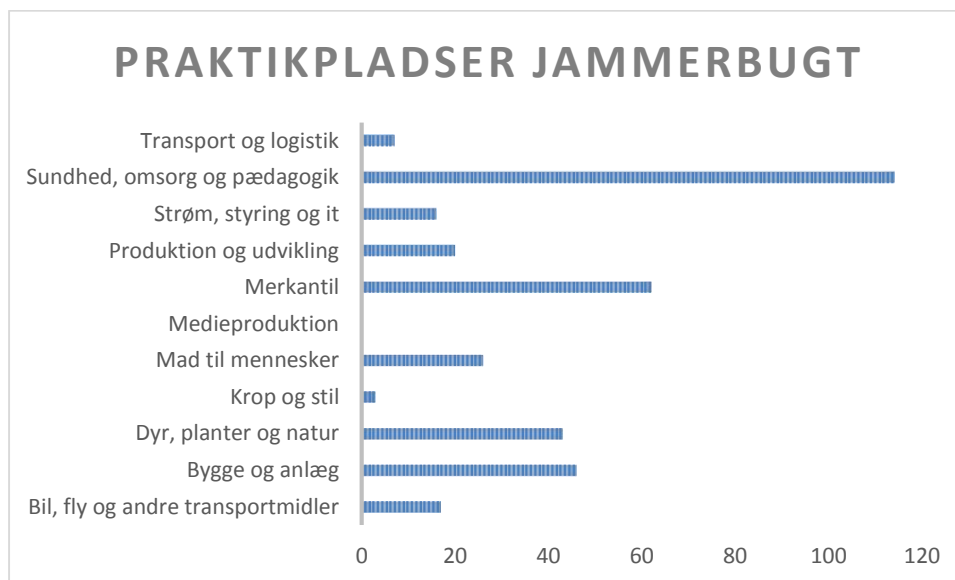
Kilde: Danmarks Statistik, Den Regionale Model for erhverv og beskæftigelse SAM_K/LINE®, Tabel A1b RAS, Modelversion 2015JAN.

Først og fremmest viser tabellen, at den største faggruppe blandt de erhvervsuddannede med bopæl i kommunen er de med en merkantil/handel- og kontoruddannelse, mens de med en social- og sundhedsuddannelse er den mindste gruppe. Dette billede gælder også, hvis der i stedet ses på de, der er beskæftiget i kommunen. Pendlingsmæssigt viser tabellen, at for samtlige faggrupper er udpendlingen større end indpendlingen, men at andelen, der pendler ud, i forhold til andelen der pendler ind, er langt større for de merkantilt uddannede end blandt de andre faguddannelser. De faguddannede, hvor differencen mellem ud- og indpendling er mindst, er de sosu-uddannede samt "andre" EUD-uddannelser.

Erhvervsuddannelsesudbud i Jammerbugt Kommune

Der er intet udbud af erhvervsuddannelser i Jammerbugt Kommune. SOSU Nord har dog en satellitafdeling med grundforløb til Sundhed, omsorg og pædagogik i Fjerritslev. Dertil ligger der en produktionsskole, Unge Center Jammerbugt, i Brovst.

Figur 5: Praktikpladser, Jammerbugt.

N = 354, Data med <3 personer fremgår som 0, men indgår i totalen.

Kilde: praktikpladsen.dk samt http://lisp.stil.dk/pls/lis_cb/pck_li_start.startframe, 7.12.2014.

Det er uhyre svært at opgøre, hvor mange praktikpladser der er i kommunen, da antallet jævnligt forandrer sig. Der er også altid et større antal godkendte praktikpladser (altså virksomheder, der gennem de faglige udvalg er godkendte til at udbyde specifikke typer af praktikpladser), end der er faktiske praktikpladser, med ansatte elever⁷. Ovenstående figur viser antallet af praktikpladser med elever. Heraf ses, at Sosu uddannelserne udgør langt det største antal praktikpladser. Herefter følger det merkantile område, hvoraf detailhandel praktikpladser udgør den største andel. Bygge og anlægspraktikpladserne vedrører primært tømreruddannelserne og det fjerdestørste praktikpladsområde, dyr, planter og natur, udgøres af landbrugsuddannelserne. Vi ser således et praktikpladsudbud, der på mange måder følger kommunens erhvervsstruktur med offentlig og privat service, herunder handel. Det kan dog overraske, at der er flere praktikpladser inden for Bygge og anlæg end inden for Produktion og udvikling. Dette kan skyldes, at kommunens industri til dels er inden for fødevarerproduktion, der ofte anvender ikke-faglært arbejdskraft. Det kan dog også skyldes, at der ikke har været en praktikpladsopsøgende indsats målrettet denne sektor.

---

⁷ Jeg har valgt at opgøre antallet baseret på en søgning på www.praktikpladsen.dk i december 2014, hvor alle aktive praktikpladser, blev opgjort. Da praktikpladserne for social- og sundhedsuddannelserne er dimensionerede uddannelser, hvor antallet af praktikpladser styres gennem et komplekst koordinationsystem gennem kommuner og regioner til undervisningsministeriet, er de ikke inkluderet på praktikpladsen.dk. Her har jeg suppleret med data fra easy-p ledelsesinformation, der er erhvervsskolernes eget administrative system. Opgørelsen her er dog baseret på elevens bopæls og ikke praktikpladsen beliggenhed, men det vurderes, at dette har mindre betydning.

Uddannelsesvandring

Vandring fra bopælskommune til første ungdomsuddannelseskommune: Jammerbugt

Tabel 6: Uddannelsesvandring i procent for elever fra Jammerbugt Kommune til ungdomsuddannelseskommune.

Ungdomsuddannelseskommune	Stx	Hf	Htx	Hhx	EUD
Jammerbugt	44,3	0	0	0	0,9
Aalborg	40,8	50,8	85,1	83,2	72,8
Brønderslev	10,9	15,9	0	0	0
Hjørring	1,1	1,6	0	2,3	5,5
Thisted	0,7	4,8	7,5	13,9	7,1
Øvrige kommuner	0	17,4	1,5	0,6	3,2
Midtjylland	0,7	7,9	3,0	0	5
Øvrige regioner	1,5	1,6	3,0	0	5,4
Antal	449	63	67	173	578

Kilde: Lange et al, 2010

Tabellen viser, at de unge fra Jammerbugt Kommune primært læser deres ungdomsuddannelse i Aalborg kommune. Dette gælder også, selvom der er et stx-udbud i Fjerritslev. Dette skyldes formentlig primært, at flertallet af de unge i Jammerbugt Kommune, især de der bor i kommunens nordlige del, har kortere og hurtigere til Aalborg end til Fjerritslev.

På erhvervsuddannelsesområdet ses, og det gælder for alle fire casekommuner, at der er langt større spredning af de unge, der er i gang med en erhvervsuddannelse end de andre ungdomsuddannelser. Det knytter sig til, at udbuddet rent fagligt ligger meget spredt. Langt de fleste unge fra Jammerbugt er tilknyttet EUD-skoler i Aalborg, hvor både Tech College Aalborg og SOSU Nord er beliggende. Dertil ses, at ca. 7 %, svarende til 40 personer, læser EUD i Thisted Kommune. Det kan både dreje sig om elever på EUC Nordvest eller på SOSU-STV.

5.2 Casekommune: Frederikshavn

Frederikshavn Kommune har ca. 60.400 indbyggere (2015, Statistikbanken.dk) og er beliggende ved Nordjylland og Danmarks nordligste spids.

Kommunen består af tre dele: Den nordlige, meget turistprægede tidligere Skagen Kommune omkring selve Skagen by samt resten af tangen. Dernæst den centrale del af kommunen omkring Frederikshavn by. Og endeligt den sydlige del af kommunen, som ligger relativt tæt på Aalborg, hvor Sæby er hovedby. Frederikshavn Kommune skelner selv mellem fire overordnede områdetyper i kommunen: 1) egnehovedbyen Frederikshavn 2) egnsbyerne Skagen og Sæby 3) 25 lokalbyer og 4) kommunens øvrige områder, der blot betegnes som landdistrikter. Ifølge Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter kan kommunen opdeles på følgende vis:

Figur 6: Frederikshavn Kommune.

Heraf ses, at hele "spidsen" fra Aalbæk mod nord til Skagen betragtes som "byområde længere væk fra de største byer". Det samme gælder Frederikshavn og et større område med udgangspunkt i Sæby. Dertil ses, at området i kommunens syd-vestligste hjørne omkring Dybvad betegnes som "landdistrikt tæt på de største byer", det vil sige Aalborg. Resten af kommunen består af "landdistrikter længere væk fra de største byer".

Tabel 7: Job efter område, branche (DB07 10-grp) og tid: Frederikshavn.

	2008	2012	Difference 2008-2012	Difference i procent
Erhverv i alt	31.478	29.228	-2.250	-7,1
Landbrug, skovbrug og fiskeri	1.158	1.047	-111	-9,6
Industri, råstofindvinding og forsyningsvirksomhed	6.450	5.160	-1.290	-20,0
Bygge og anlæg	2.372	1.957	-415	-17,5
Handel og transport mv.	6.916	6.272	-644	-9,3
Information og kommunikation	187	156	-31	-16,6
Finansiering og forsikring	561	534	-27	-4,8
Ejendomshandel og udlejning	781	647	-134	-17,2
Erhvervsservice	2.332	2.279	-53	-2,3
Offentlig administration, undervisning og sundhed	9.529	9.915	386	4,1
Kultur, fritid og anden service	1.171	1.261	90	7,7
Uoplyst aktivitet	21	0	-21	100,0

Kilde: Danmarks Statistik, Statistikbanken, ERH23.

Som det fremgår af ovenstående tabel, er de største brancher Offentlig administration, inklusiv undervisning og sundhed, Handel og transportbranchen samt Industri. Det er de samme brancher, som er de største i Jammerbugt Kommune, men arbejdsmarkedet, altså antallet af jobs, er langt større i Frederikshavn end i Jammerbugt. Mens den Offentlige administration, undervisning og sundhed samt Kultur, fritid og anden (offentlig) service har oplevet fremgang, har samtlige andre brancher oplevet et fald i antal arbejdspladser. Det største fald, både antalsmæssigt og procentuelt, har været inden for Industrien samt Bygge og anlæg. Dette er begge brancher, der typisk har mange faglærte og ufaglærte ansatte.

Erhvervsstruktur

Frederikshavn Kommune satser især på fire vækstområder: det maritime område, energi, oplevelsesøkonomi og turisme samt fødevareproduktion.

Det maritime område består af både traditionel fiskeri-båret produktion såvel som industriel produktion inden for skibsværksbranchen. Det maritime område udgør en væsentlig del af beskæftigelsen i hele kommunen, men særligt omkring selve Frederikshavn by samt Skagen. Energiområdet er et strategisk indsatsområde for Frederikshavn Kommune, der arbejder på at brande byen Frederikshavn som "energiby". Der er dermed ikke tale om en branche eller klynge, der i forvejen er i vækst. Baseret på en kvalitativ undersøgelse blandt branchens virksomheder forventes en positiv vækst og en øget efterspørgsel af faglærte. Området "oplevelser og vækst" dækker over udbygning af oplevelsesøkonomiske tilbud samt turisme. Her efterspørger man kun i begrænset omfang faglært arbejdskraft – og dette primært inden for fødevareretailhandlen. Det sidste satsningsområde er fødevarer, der også udgør en væsentlig del af beskæftigelsen i kommunen. En del af fødevarerbrancherne er tilknyttet turismen og er derfor sæsonafhængig. Aktivitetsmæssigt er der tale om slagterier, fødevarerproducenter, forædling af fiskeprodukter samt langbrug. En del af branchen er store industrivirksomheder karakteriseret af linjeproduktion og industrielle processer. Der forventes ikke en særlig efterspørgsel af faglærte, men der arbejder primært ufaglærte og faglærte på linjeproduktionerne. Kyllingeslagteriet Danish Crown, der ligger i Sæby er Vendsyssels største private arbejdsplads med ca. 800 ansatte. Dertil er der Man Diesel & Turbo med ca. 500 ansatte samt reparations- og ombygningsvæftet Orskov Yard, der begge er beliggende i Frederikshavn.

Ind- og udpendling

Tages der højde for pendling ind og ud af kommunen for de enkelte erhvervsgrupper, er det først og fremmest tydeligt, at mens Jammerbugt er en tydelig udpendlingskommune, også kaldet bopælskommune, er Frederikshavn i langt højere grad både en produktionskommune, hvor der pendles ind i forbindelse med arbejde samt en bopælskommune, hvorfra et næsten lige så stort antal pendler ud.

Tabel 8: Arbejdspladser, beskæftigelse og pendling, Frederikshavn 2013.

	Ufaglært, studenter	EUD	KVU	MVU	LVU	Alle uddannelser
Beskæftigelse efter bopæl	9.096	12.216	1.283	3.661	866	27.122
Indpendling	1.781	2.612	315	1.008	457	6.173
Udpendling	1.342	2.405	366	1.005	321	5.439
Beskæftigelse efter arbejdssted	9.535	12.423	1.232	3.663	1.003	27.856
Indpendling i %	19	21	26	28	46	22
Udpendling i %	15	20	29	27	37	20

Kilde: Danmarks Statistik, Den Regionale Model for erhverv og beskæftigelse SAM_K/LINE®, Tabel A1b RAS, Modelversion 2015JAN.

Langt den største erhvervsgruppe er de fagligt uddannede. Og i forhold til data for Jammerbugt er der næsten 3.000 flere faglærte end ufaglærte i beskæftigelse i Frederikshavn. Der er langt flere med en lang videregående uddannelse, der pendler ind end for de andre uddannelsesgrupper. Interessant nok er der også flere ufaglærte, der pendler ind end ud, men for alle øvrige uddannelsesgrupper er pendling ind og ud næsten ens.

Hvis der særligt fokuseres på de faglærte og deres specifikke uddannelser, ses følgende pendlingsmønstre for bopæl og arbejdssted i Frederikshavn:

Tabel 9: Arbejdspladser, beskæftigelse og pendling, Frederikshavn EUD 2013.

EUD	Handel & kontor	Bygge & anlæg	Jern & metal	Social & sundhed	EUD: Andre
Beskæftigelse efter bopæl	4.393	1.682	2.668	1.140	2.333
Indpendling (antal)	657	414	676	220	644
Udpendling (antal)	950	339	523	131	462
Beskæftigelse efter arbejdssted	4.101	1.757	2.821	1.229	2.515
Indpendling i %	16	24	24	18	26
Udpendling i %	22	20	20	11	20

Kilde: Danmarks Statistik, Den Regionale Model for erhverv og beskæftigelse SAM_K/LINE®, Tabel A1b RAS, Modelversion 2015JAN.

Heraf ses, at der er en væsentlig udpendling blandt de merkantilt uddannede med bopæl i kommunen, mens der for alle andre fag er tale om en positiv netto indpendling. Især for de sosu-uddannede er der tale om en lavere ratio af medarbejdere, der pendler i forhold til de andre fag.

Fremskrivninger af forventede kompetencer i Vendsyssel

I forbindelse med det regionale projekt FremKom er der i 2012 udarbejdet en såkaldt arbejdsoplandsrapport for Vendsyssel. Arbejdskraftoplandet Vendsyssel består af kommunerne

Frederikshavn, Hjørring, Læsø, Brønderslev og Jammerbugt. Tilsammen er der 81.000 personer beskæftiget i Vendsyssel, hvor fødevarersektoren med 15.300 ansatte er den vigtigste erhvervssektor rent beskæftigelsesmæssigt. De næststørste private sektorer er bygge- og transportsektorerne. Det offentlige arbejdsmarked er betydeligt, idet der i det samlede Vendsyssel er ansat ca. 30.000 inden for uddannelse, sundhed samt pleje og omsorg.

De 81.000 arbejdspladser er et fald fra 94.000 i 2006, hvilket primært skyldes et fald i beskæftigelsen inden for Vendsyssels fødevarersektor. Vendsyssel følger generelt tendenser mod færre og færre traditionelle produktionsarbejdspladser og flere arbejdspladser inden for service og mere videnstunge erhverv. Fremskrivninger af den efterspurgte arbejdskraft efter de ansattes uddannelsesniveau forventes frem til 2016 at være som følger:

Tabel 10: Fremskrivning af arbejdskraftbehov 2011-2016, efter aggregerede uddannelses typer (Vendsyssel)

Uddannelse	Procent
Ufaglærte, studenter mv.	-6,2
Faglærte/ EUD	-0,8
KVU	4,2
MVU	2,0
LVU	10,3
Ukendt uddannelse	6,2

Kilde: Region Nordjylland (2012b): *Oplandsrapport 2012. Vendsyssel*

FremKom 2, hvis udgivelser blev publiceret i 2012, består primært af data fra 2010/2011 samt en række fremskrivninger gældende til 2016. FremKom 3 er igangsat i foråret 2015, og der er endnu ikke nye data, men resultaterne vil formentlig være mere positive end de forventede i 2012 grundet den delvist oprettede økonomi i den mellemliggende periode. Suppleres med den kvalitative del af FremKom 2, udtrykte nogle af de interviewede virksomheder dog, at de tror, det kan blive svært at skaffe den nødvendige faglærte arbejdskraft, når økonomien igen kommer ordentligt i gang. Således udtrykte 15 % af de adspurgte virksomheder, at de havde haft svært ved at rekruttere faglært arbejdskraft.

Erhvervsuddannelsesudbud i Frederikshavn Kommune

Der er to primære erhvervsuddannelsesinstitutioner, som dækker Frederikshavn Kommune. Den ene er EUC Nord, hvis uddannelsesudbud er delt mellem Hjørring og Frederikshavn. Den anden er Frederikshavn Handelsskole, der er beliggende i Frederikshavn. Dertil har SOSU Nord et mindre grundforløbsudbud beliggende på Frederikshavn Handelsskole. Martec i Frederikshavn er et maritimt og polyteknisk college, der primært udbyder videregående faglige uddannelser. Via Skoleskibet Danmark er det dog muligt at læse til skibsassistent på skolen.

Efter den nye erhvervsuddannelsesreform er grundforløbene ændret, mens hovedforløbenes struktur er uændret. EUC Nord udbyder følgende grundforløb: Energi og byggeri, Gastronomi og service, Handel, event og kontor samt Teknik, metal og motor. Der udbydes følgende hovedforløb i Frederikshavn: elektriker, eventkoordinator, eventtekniker, personvognsmekaniker, smed,

skibsmontør og skibsmekaniker. Frederikshavn handelsskole udbyder grund- og hovedforløb til butik- og handelsuddannelserne. Der er mulighed for EUX-uddannelser på begge skoler.

Udbud i nærheden

- Grundforløb til Sundhed, omsorg og pædagogik. Hovedforløb til sosu-hjælper og sosu-assistent samt pædagogisk assistentuddannelse udbydes i Hjørring af SOSU Nord.
- Hovedforløb til tømrer, murer, bygningsmaler og snedker, byggemontagetekniker (EUC Nord i Hjørring)
- Hovedforløb til ernæringsassistent (EUC Nord i Hjørring).
- Hovedforløb til serviceassistent (EUD Nord i Hjørring)

Figur 7: Praktikpladser, Frederikshavn.

N = 637.

Kilde: praktikpladsen.dk samt http://lisp.stil.dk/pls/lis_cb/pck_li_start.startframe, 7.12.2014.

Uddannelsesvandring

Tabel 11: Uddannelsesvandring i procent for elever fra Frederikshavn Kommune til ungdomsuddannelseskommune.

Ungdomsuddannelseskommune	Stx	Hf	Htx	Hhx	EUD
Frederikshavn	72,7	83,0	6,4	92,5	25,0
Aalborg	1,3	3,1	5,5	1,4	27,3
Brønderslev	20,3	1,3	0	0	0
Hjørring	2,9	7,5	86,2	3,6	33,3
Øvrige kommuner	0	0	0	0	0,1
Midtjylland	1,8	3,8	0	2	5,1
Øvrige regioner	1	1,2	1,8	0,6	9,1
Antal	661	159	109	358	907

Kilde: Lange et al, 2010

Som det fremgår af ovenstående tabel, er eleverne på EUD nogenlunde jævnt spredt over tre kommuner i Region Nordjylland: Flest i Hjørring, hvor EUD Nord udbyder en række erhvervsuddannelser, efterfulgt af Aalborg, hvor der er et meget bredt erhvervsuddannelsesudbud, og endeligt 25 % i Frederikshavn Kommune, hvor EUC Nord samt Frederikshavn Handelsskole har lokale udbud. Bemærk, at hele 9 %, svarende til 83 unge, går på en erhvervsuddannelse uden for Region Nordjylland umiddelbart efter 9. klasse.

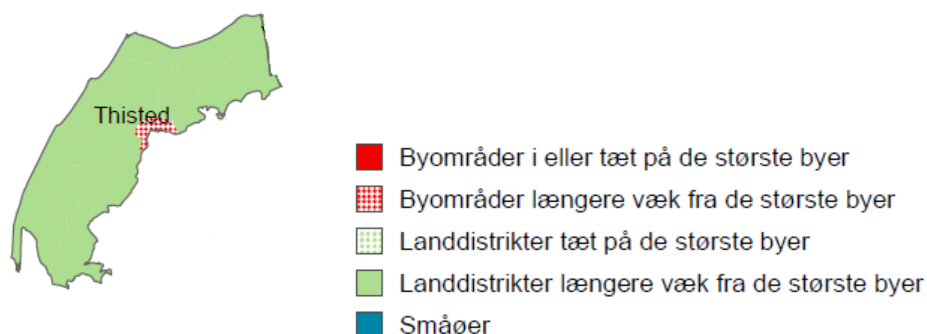
5.3 Casekommune: Thisted

Thisted Kommune har ca. 44.100 indbyggere (2015, Danmarks Statistik) og er beliggende i Region Nordjyllands syd-vestligste hjørne, hvor den via Thyholm og over Mors har adgang til Region Midtjylland, og ellers grænser mod Jammerbugt Kommune mod nord.

Kommunens eneste større by er Thisted, og infrastrukturen i kommunen gør, at afstandstiderne mellem Thisted og Aalborg er lange, hvilket "trækker" pendling samt uddannelsesveje mod Region Midtjylland.

Som det fremgår af nedenstående kort, består Thisted, ifølge landdistriktstypologien fra Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter, primært af "landdistrikter langt væk fra de største byer", hvor Thisted med lidt over 13.000 beboere er det eneste byområde i kommunen. Næststørste by har 1.100 beboere (Hurup).

Figur 8: Thisted Kommune.

Det er især fødevarerektoren med ca. 6.444 ansatte (i både Thisted og Morsø Kommuner), der beskæftiger arbejdskraft, efterfulgt af byggeri samt sundhedssektoren. Det private arbejdsmarked er domineret af nogle få større virksomheder inden for fødevarer og anden produktion, hvoraf de fleste er beliggende i Thisted. Det drejer sig om Oticons og Coloplasts filialer i Thisted, fødevarerproducenten Tican (der p.t. er ved at fusionere med Danish Crown) samt Sjørring Maskinfabrik, der alle ligger i Thisted og har mellem 200-500 lokalt ansatte. Dertil er der vinduesproducenten Idealcombi, der ligger i Hurup. Det offentlige arbejdsmarked domineres af Thisted Kommune samt Sygehuset Thy-Mors, der nu delvist nedlægges og samles i Thisted. Således er der tale om en centralisering af både det private og offentlige arbejdsmarked i og omkring Thisted by.

Tabel 12: Job efter område, branche (DB07 10-grp) og tid: Thisted Kommune.

	2008	2012	Difference 2008-2012	Difference i procent
Erhverv i alt	24.859	22.876	-1.983	-8
Landbrug, skovbrug og fiskeri	1.738	1.485	-253	-14,6
Industri, råstofindvinding og forsyning	6.034	5.097	-937	-15,5
Bygge og anlæg	1.687	1.311	-376	-22,3
Handel og transport mv.	5.243	4.543	-700	-13,4
Information og kommunikation	236	223	-13	-5,5
Finansiering og forsikring	506	483	-23	-4,5
Ejendomshandel og udlejning	386	373	-13	-3,4
Erhvervsservice	1.432	1.343	-89	-6,2
Offentlig adm. undervisning og sundhed	6.589	7.059	470	7,1
Kultur, fritid og anden service	972	959	-13	-1,3
Uoplyst aktivitet	36	0	-36	-100

Kilde: Danmarks Statistik, Statistikbanken, ERH23.

Som det ses fra ovenstående tabel, ligner Thisted Kommunes erhvervsstruktur samt udviklingstendenser i høj grad de, som vi har set for Frederikshavn og Jammerbugt Kommuner: At der er sket et generelt fald i antallet af arbejdspladser med undtagelse af inden for offentlig administration, undervisning og sundhed, som er steget. De tre største erhvervsbrancher er offentlig administration, undervisning og sundhed; efterfulgt af industri og råstofudvinding samt handel og transport.

Tabel 13: Arbejdspladser, beskæftigelse og pendling, Thisted 2013.

	Alle uddannelser	Ufaglært, studenter	EUD	KVU	MVU	LVU
Beskæftigelse efter bopæl	20.763	7.728	8.891	812	2.625	707
Indpendling (antal)	3.486	976	1.349	176	730	255
Udpendling (antal)	2.311	689	989	153	343	137
Beskæftigelse efter arbejdssted	21.939	8.015	9.252	835	3.012	826
Indpendling %	16	12	15	21	24	31
Udpendling %	11	9	11	19	13	19

Kilde: Danmarks Statistik, Den Regionale Model for erhverv og beskæftigelse SAM_K/LINE®, Tabel A1b RAS, Modelversion 2015JAN.

Som det ses ovenfor, er de største uddannelsesgrupper i Thisted de faglærte og ufaglærte, mens der er langt færre med en videregående uddannelse. Thisted er, ligesom Frederikshavn, en netto indpendlingskommune, hvor der er flere arbejdssteder i kommunen end beskæftigede, der bor i

kommunen. Hvor Frederikshavn primært har indpendling fra ufaglærte og faglærte, er indpendlingen til Thisted også skabt af de videregående uddannelser.

Tabel 14: Arbejdspladser, beskæftigelse og pendling, EUC Thisted 2013.

EUD	Handel- og kontor	Bygge & anlæg	Jern & metal	Social & sundhed	Andre
Beskæftigelse efter bopæl	2.776	1.516	1.815	914	1.869
Indpendling (antal)	421	204	291	109	325
Udpendling (antal)	295	173	242	63	215
Beskæftigelse efter arbejdssted	2.902	1.547	1.863	960	1.979
Indpendling i %	15	13	16	11	16
Udpendling i %	11	11	13	7	12

Kilde: Danmarks Statistik, Den Regionale Model for erhverv og beskæftigelse SAM_K/LINE®, Tabel A1b RAS, Modelversion 2015JAN.

Tabellen viser, at også i Thisted Kommune er de merkantilt uddannede den største faggruppe. Det gælder både for de, der bor i kommunen såvel som de merkantilt uddannede, der arbejder i kommunen, men har bopæl andetsteds. Men i forhold til Jammerbugt og Frederikshavn pendler der flere HK-uddannede ind end ud. Dette gælder også for "andre" EUD-uddannede, mens Bygge og anlæg samt Jern og metal har relativt jævn ind- og udpendling.

I modsætning til Jammerbugt og Frederikshavn sker pendlingen ikke med udgangspunkt i bevægelser til og fra Aalborg, men ind og ud af regionen. Det vil sige, til og fra Region Midtjylland, hvor der for det samlede arbejdskraftopland (bestående af Thisted og Morsø Kommuner) tilsammen var en indpendling fra det øvrige Region Nordjylland på 877 personer i 2009 og en udpendling til ditto på 933, så var indpendlingen fra øvrige regioner (og her forstås primært Region Midtjylland) på 2.588 personer, mens udpendlingen var på 2.364 personer (oplandsrapport Thy-Mors).

Fremskrivninger af forventede kompetencer Thy-Mors

Projekt FremKom 2's fremskrivninger viser, at der forventes et fald i beskæftigelsen i perioden 2011-2016 inden for fødevarer og støtteerhverv på 13,4 %, et fald på 10,3 % inden for uddannelse og et fald på 7,4 % inden for pleje og omsorg, mens der forventes en markant beskæftigelsesstigning ca. 20 % inden for transport og dets støtteerhverv. De øvrige brancher forventes alle at opleve mindre fald i beskæftigelsen.

Tabel 15: Fremskrivning af arbejdskraftbehov 2011-2016, efter aggregerede uddannelsestyper

Uddannelse	Thy-Mors	Hele Region Nordjylland
Ufaglærte, studenter mv.	-7,9 %	-5,4 %
EUD	-2,2 %	-0,5 %
KVU	2,8 %	4,5 %
MVU	0,1 %	3,4 %
LVU	9,5 %	10,2 %
Ukendt uddannelse	7,5%	8 %

Kilde: Region Nordjylland (2012a): *Oplandsrapport 2012. Thy-Mors*

Modelbaserede fremskrivninger af det fremtidige arbejdskraftbehov frem til 2016 fordelt på uddannelsesniveauer viser et fald i efterspørgslen på ufaglærte på knap 8 %, et fald i efterspørgslen efter faglærte på ca. 2 % og en stigning på arbejdskraft med lange videregående uddannelser på 9,5 %. Antalsmæssigt er de faglærte og de ufaglærte dog langt de største erhvervsgrupper med henholdsvis 12.291 faglærte og 11.695 ufaglærte, mens de med en videregående uddannelse tilsammen udgør under 6.500.

Til trods for de statistiske fremskrivninger, rapporterer virksomhederne til FremKom 2, at de efterspørger ingeniører og maskinteknikere, der både har en teoretisk samt en praktisk baggrund. Dette er passer godt med EUX-uddannelsen. Virksomhederne giver også udtryk for et behov for "traditionelle" faglærte, især håndværkere til reparation og vedligehold af maskiner samt svejsere til produktionsopgaver. 19 % af virksomhederne i Thy-Mors-oplandet har haft vanskeligheder med at rekruttere faglært arbejdskraft. Det drejer sig primært om de mere komplekse og specialiserede funktioner i produktionen, hvor det er faglært arbejdskraft, der står for reparation og vedligehold af maskiner og produktionsanlæg. Det tilsvarende tal for hele Region Nordjylland er 15 %, hvilket tyder på et mere udtalt behov i Thisted. Igen peges på enten faglærte, der har erfaring eller på anden vis er fagligt stærke og/eller de med en EUX-uddannelse suppleret med f.eks. en KVU (Region Nordjylland, 2012).

Erhvervsuddannelsesudbud i Thisted Kommune

Thisted Kommune ligger forholdsvis isoleret fra resten af Region Nordjylland og uddannelsesstilbud centreret i Aalborg. Områdets geografiske beskaffenhed forstærkes af manglen på en motorvej mellem Thisted og Aalborg. Derfor søger mange uddannelsessøgende mod Region Midtjylland, hvor adgang til uddannelse i Skive og Viborg for en del Thisted-borgere er lettere og kortere end vejen til Aalborg.

EUC Nordvest er den centrale udbyder af tekniske og merkantile erhvervsuddannelser i Thisted og er beliggende i Thisted by. Institutionen udbyder et større antal grundforløb og i alt syv hovedforløb med afstigningsmuligheder til korte erhvervsuddannelser. Social- og sundhedsskolen Skive-Thisted-Viborg udbyder uddannelser inden for indgangen Omsorg, sundhed og pædagogik. Dertil er der i Thisted adgang til et opland i pendlingsafstand, hvor der er yderligere erhvervsuddannelser. Det gælder udvalgte uddannelser inden for indgangen Dyr, planter og natur på Mors. Desuden er der en Fiskeriskole i Thyborøn. Endeligt er der adgang til enkelte uddannelser under indgangen Bygnings- og brugerservice på Skive Tekniske Skole.

Udbud af EUD grund- og hovedforløb i Thisted: EUC Nordvest udbyder grundforløbsfagretninger inden for Auto, Byggeri, Mad og service, Metal og teknologi, Strøm og it samt Planter og dyr. Der udbydes følgende hovedforløb: personvognsmekaniker, tømrer, murer, kleinsmed, industriteknikker og ernæringsassistent. Det er muligt at tage nogle af disse som EUX. Dertil udbyder SOSU-STV grundforløb til social- og sundhedsuddannelserne samt hovedforløb i social- og sundhedsuddannelserne og pædagogisk assistent. På det merkantile område udbydes ingen hovedforløb, men en bred vifte af merkantile grundforløb. I forbindelse med Erhvervsuddannelsesreformen vil der fra august 2015 kun udbydes EUX Business, og det vil sige, at alle elever får tilbudt fag, som niveaumæssigt svarer til gymnasiet.

Som det fremgår af oversigten, udbydes der en relativ bred palet af grundforløb. Grundforløbene fungerer dels som indgange til de udbudte hovedforløb, men også til hovedforløb, der udbydes andre steder. På hovedforløbsniveau ses et fagligt fokus på transportsektoren. Det vil sige både inden for mekaniker-sporet samt chauffør-sporet, som knytter sig til den rolle, transporterhvervet spiller i kommunen. Inden for Bygge og anlæg samt Produktion og udvikling er udbuddet et "generelt" udbud. Det vil sige, der udbydes tømrer, murer, smed og industritekniker, hvilket er fire brede faguddannelser, der ligger godt i tråd med de traditionelle produktions- og serviceøkonomier, der er kendetegnende for områder uden for de større byområder. I forhold til Mad til mennesker-indgangen udbydes kun ernæringsassistent på hovedforløbsniveau, hvilket kan undre i et område, hvor Vestkystens turismeerhverv er beliggende.

Samlet kan man sige, at erhvervsuddannelsesudbuddet i Thisted er relativt bredt i forhold til befolkningsgrundlaget.

Som en fodnote kan nævnes, at Thisted i det hele taget fungerer som hovedby for en række ungdomsuddannelser. Øvrige uddannelser, der udbydes i Thisted Kommune er:

- Thisted Gymnasium, der udbyder stx og hf (beliggende i Thisted by)
- Thisted Handelsgymnasium, som er en del af EUC Nordvest, udbyder hhx
- Teknisk Gymnasium Thisted, som er en del af EUC Nordvest, udbyder htx
- Thy-Mors HF & VUC udbyder AVU, FVU, hf og gymnasial supplerung (beliggende i Thisted og Nykøbing med en mindre afdeling i Hurup).

Figur 9: Praktikpladser, Thisted.

N = 482. Data med <3 personer fremgår som 0, men indgår i totalen.

Kilde: praktikpladsen.dk samt http://lisp.stil.dk/pls/lis_cb/pck_li_start.startframe, 7.12.2014.

Som det fremgår af ovenstående, udgør de kommunale og regionale praktikpladser inden for sosu og det pædagogiske område en stor del af praktikpladserne. Dertil kommer de merkantile pladser, efterfulgt af Bygge og anlæg, landbrugsuddannelserne og Produktion og udvikling. Det fremgår også af antallet af praktikpladser inden for Bil, fly og transportmidler, at der er et lokalt udbud af mekanikeruddannelser.

Uddannelsesvandring

Region Nordjylland og Uni-C har beregnet en årgangsovergang fra 9. klasse til første ungdomsuddannelse fordelt på, hvilken kommune den første ungdomsuddannelse foregår i.

Tabel 16: Uddannelsesvandring i procent for elever fra Thisted Kommune til ungdomsuddannelseskommune.

	Stx	Hf	Htx	Hhx	EUD
Thisted	92,2	45,2	83,3	96,7	53,6
Aalborg	0,4	2,4	0	0,3	6,7
Brønderslev	0	2,4	0	0	0
Hjørring	0	0	0	0	0,1
Jammerbugt	0,2	0	0	0	0,1
Øvrige kommuner	2,5	2,4	0	0,3	6,8
Midtjylland	3,4	45,2	16,7	1,5	23,8
Øvrige regioner	1,2	2,4	0	1,2	8,8
Antal	473	42	66	334	732

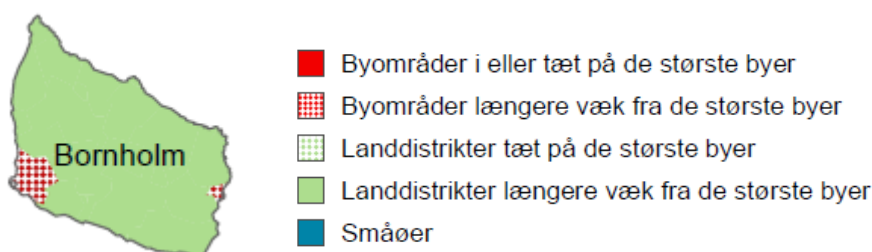
Kilde: Lange et al: 2010

Det fremgår af tabellen, hvor væsentligt infrastrukturen spiller ind i forhold til valg af uddannelsessted. Over halvdelen af de unge har valgt den lokale erhvervsuddannelsesinstitution EUC Nordvest i Thisted, selvom skolen ikke har et bredt fagudbud. Dertil har knap 1/3 søgt erhvervsuddannelsesinstitutioner uden for Region Nordjylland.

5.4 Casekommune: Bornholms Regionskommune

Det bornholmske arbejdsmarked er afgrænset fra andre arbejdsmarkedsoplande grundet dets isolerede beliggenhed. Ifølge Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikters kommunetypologi består Bornholm af to "byområder længere væk fra de største byer", nemlig Rønne og Nexø, mens resten af øen betegnes "landdistrikter længere væk fra de største byer".

Figur 10: Bornholms Regionskommune.

Der er ca. 17.500 personer i beskæftigelse på Bornholm. Beskæftigelsesmæssigt er de største hovedbrancher Offentlig administration, Undervisning og sundhed, Handel og transport samt Industri, råstofudvinding og forsyningsvirksomhed.

Bornholmske virksomheder er typisk små og mellemstore med under 20 ansatte, mens ca. 20 private virksomheder har mere end 50 medarbejdere. Øens største arbejdsgiver er Bornholms Regionskommune med 3.800 medarbejdere. Den største enkelte arbejdsplads er Bornholms Hospital med 600 medarbejdere. Den største private virksomhed er Jensen Denmark med ca. 380 lokalt ansatte, der er verdens førende inden for fremstilling af maskiner til industrivaskerier. Bornholm havde i 2012 fire virksomheder i top 1.000 over landets største virksomheder, men det betyder ikke, at alle arbejdspladserne ligger på Bornholm. Det gælder Insepa - moderselskabet bag Espersen Fiskeindustri, Jensen Danmark – nævnt ovenfor, Studsgaard Holding – transportvirksomhed, og Ocean Prawns – inden for fiskeri.⁸

---

⁸ <http://bornholm.biz/om-erhvervslivet.aspx>

Tabel 17: Job efter område, branche (DB07 10-grp) og tid: Bornholms Regionskommune.

Branche	2008	2012	Difference 2008-2012	Difference i procent
Landbrug, skovbrug og fiskeri	1.005	916	-89	-8,9
Industri, råstofindvinding og forsyningsvirksomhed	2.143	1.831	-312	-14,6
Bygge og anlæg	1.345	1.071	-274	-20,4
Handel og transport mv.	4.312	3.777	-535	-12,4
Information og kommunikation	463	477	14	3,0
Finansiering og forsikring	253	180	-73	-28,9
Ejendomshandel og udlejning	256	261	5	2,0
Erhvervsservice	1.195	1.292	97	8,1
Offentlig administration, undervisning og sundhed	6.561	6.247	-314	-4,8
Kultur, fritid og anden service	697	707	10	1,4
Uoplyst aktivitet	160	113	-47	-29,4
Alle erhverv	18.390	16.872	-1.518	-8,3

Kilde: Den Regionale Model for erhverv og beskæftigelse SAM_K/LINE®, RAS, Modelversion 2015JAN.

I perioden 2008-2012 er den bornholmske beskæftigelse blevet reduceret med over 1.500 personer. Det er især inden for hovedbrancherne Handel og transport, Industri, Offentlig administration, inklusiv undervisning og sundhed, samt Bygge og anlæg, at der er sket en reduktion i beskæftigelsen. Relativt set har reduktionen været kraftigst inden for Finansiering og forsikring samt Bygge og anlæg, men antalsmæssigt er der tale om langt færre personer.

Inddrages de beskæftigede uddannelsesbaggrunde ses følgende udviklingsmønstre:

Tabel 18: Job efter område, branche (DB07 10-grp) og tid: Bornholms Regionskommune.

	Alle uddannelser	Ufaglærte	EUD	KVU	MVU	LVU
Alle erhverv 2008	18.390	6.701	7.738	645	2.619	687
Alle erhverv 2012	16.872	5.729	7.247	583	2.604	709
Difference 2008-2012	-1.518	-972	-491	-62	-15	22
Difference i procent	-8,3	-14,0	-6,3	-9,6	-0,6	3,2

Kilde: Den Regionale Model for erhverv og beskæftigelse SAM_K/LINE®, RAS, Modelversion 2015JAN.

Som det ses, har beskæftigelsestilbagegangen primært berørt de ufaglærte samt de med en kort videregående uddannelse, selvom det i absolutte tal primært er de ufaglærte og de faglærte, der er ramt beskæftigelsesmæssigt.

Fremskrivninger af det fremtidige arbejdskraftbehov frem til 2016 fordelt på erhvervssektorer viser overordnet et mindre fald i beskæftigelsen mellem 2010 og 2016 på ca. 400 personer efterfulgt af en mindre stigning i 2020 til knap 17.000 beskæftigede. Antallet af beskæftigede inden for Industri (fra 1.760-1.486 personer) samt Landbrug og fiskeri (924-835 personer) forventes fortsat at falde, mens beskæftigelsen inden for Offentlig administration, inklusiv undervisning og sundhed, forventes at stige svagt, antalsmæssigt svarende til ca. 100 personer. Det samme gælder Bygge og anlæg (1.106 i 2010 til 1.370 i 2020) samt Handel (3.686-4.040).

Modelbaserede fremskrivninger af arbejdskraftbalancen for Bornholm er svarende til differencen mellem størrelsen på den forventede arbejdsstyrke og det forventede antal beskæftigede fordelt på arbejdskraftens uddannelsesniveau. Fremskrivningerne viser overordnet, at der i 2016 vil være et overskud af ufaglærte, men at der ellers på Bornholm vil mangle kvalificeret arbejdskraft for næsten samtlige uddannelses typer og niveauer. Et "+" indikerer et overskud af lokal arbejdskraft (=arbejdsløshed), mens et "-" indikerer en mangel på adgang til lokal arbejdskraft.

Tabel 19: Fremskrivning af arbejdskraftbehov 2011-2016, efter aggregerede uddannelses typer (Bornholm)

Uddannelsesniveau	Differencen mellem arbejdsstyrke og beskæftigelse 2010 (Antal)	Fremskrivning på differencen mellem arbejdsstyrke og beskæftigelse 2016
Ufaglærte	466	311
Studenter, stx, hf, hhx, htx	48	-36
Erhvervsuddannede	493	-302
KVU, alle	47	-89
MVU, alle	94	-145
LVU, alle	8	-118
Ukendt	23	-25
Alle uddannelser	1.180	-402

Kilde: Danmarks Statistik, Den Regionale Model for erhverv og beskæftigelse SAM_K/LINE®, Tabel A1b RAS, Modelversion 2015JAN.

Der er store udsving mellem de forskellige uddannelsesretninger. Man skal være varsom med at tolke meget specifikke resultater af en fremskrivning, der dels er baseret på en lang række økonomiske og demografiske forudsætninger, og dels er en "kommunaliseret" bearbejdning af, hvad der grundlæggende er en regional arbejdskraftsmodel. Når disse forbehold er taget, viser fremskrivninger dog, at det især er unge med en erhvervsuddannelse inden for det merkantile område, der vil mangle arbejdskraft, svarende til 196 personer. Dernæst følger Sundhed, omsorg og pædagogik med 30. Bygge og anlæg samt Produktion og udvikling vil stort set være i balance, mens der for de andre erhvervsuddannelser samlet vil mangle 81 personer. Ses på endnu længere sigt (baseret på en fremskrivning frem til 2020) vil disse tendenser udvikle sig yderligere med en ubalance på 355 på Handel og kontor, 65 på Bygge og anlæg, balance på Produktion og udvikling, 60 på sosu og 185 på andre med en samlet EUD-mangel på arbejdskraft på 662 personer.

Grundet tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet af aldersmæssige årsager vil der på Bornholm være mindre udbud af kvalificeret arbejdskraft, end der er efterspørgsel. De primære erhverv (landbrug og fiskeri) samt den industrielle fremstillingsproduktion vil få stadig mindre betydning for den bornholmske værdiskabelse og beskæftigelse, men Bornholm har stadig en erhvervsstruktur, hvor der er forholdsvis få beskæftigede inden for avanceret industriproduktion, erhvervs-service, finansiering og kommunikation – alle brancher præget af forholdsvis høj værdiskabelse (Hedetoft 2012).

Tabel 20: Arbejdspladser, beskæftigelse og pendling, Bornholm 2013.

	Ufaglært, studenter	EUD	KVU	MVU	LVU	Total uddan
Beskæftigelse efter bopæl (antal)	5.593	7.325	608	2.543	705	16.774
Indpendling (antal)	307	141	26	109	85	668
Udpendling (antal)	297	393	65	122	97	975
Beskæftigelse efter arbejdssted (antal)	5.603	7.072	569	2.529	693	16.466
Indpendling i %	5	1	5	4	12	4
Udpendling i %	5	5	11	5	14	6

Kilde: Danmarks Statistik, Den Regionale Model for erhverv og beskæftigelse SAM_K/LINE®, Tabel A1b RAS, Modelversion 2015JAN.

Som med de øvrige casekommuner ses, at de erhvervsuddannede udgør den langt største gruppe beskæftigede efterfulgt af de ufaglærte. Andelen mellem de tre overordnede uddannelsesgrupper med arbejdssted på Bornholm er ufaglærte (34 %), faglærte (43 %) og videregående uddannelser (23 %). I forhold til pendlingen kan man tydeligt se effekten af, at Bornholm er et relativt isoleret arbejdsmarked, hvor ind- og udpendlingen er meget lav, hvor de erhvervsuddannede pendler mindst, og de højest uddannede pendler mest.

Tabel 21: Arbejdspladser, beskæftigelse og pendling, EUD Bornholm 2013.

	Handel- & kontor	Bygge & anlæg	Jern & metal	Social & sundhed	Andre
Beskæftigelse efter bopæl (antal)	2.314	1.174	1.356	943	1.537
Indpendling (antal)	23	37	24	7	51
Udpendling (antal)	109	73	89	22	101
Beskæftigelse efter arbejdssted (antal)	2.228	1.138	1.290	928	1.488
Indpendling i %	1	3	2	1	3
Udpendling i %	5	6	7	2	7

Kilde: Danmarks Statistik, Den Regionale Model for erhverv og beskæftigelse SAM_K/LINE®, Tabel A1b RAS, Modelversion 2015JAN.

Ovenstående tabel viser følgende: At den største gruppe erhvervsuddannede på Bornholm, ligesom for de øvrige casekommuner, er handel og kontor, og at udbuddingen for gruppen overstiger indpendlingen. Andelen er dog væsentligt lavere på Bornholm end for de øvrige casekommuner. Dertil ses tydelige forskelle på de social- og sundhedsuddannede og de øvrige fag, idet pendlingen for de sosu-uddannede er væsentligt lavere end for de øvrige faggrupper.

Erhvervsuddannelsesudbud i Bornholms Regionskommune

På Bornholm udbydes de tekniske og merkantile uddannelser af Campus Bornholm, mens Bornholms Sundheds- og sygeplejeskole udbyder grundforløb samt hovedforløb på social- og sundhedsuddannelserne. Endeligt udbyder UCC (University College Copenhagen) grundforløb og hovedforløb til den pædagogiske assistentuddannelse.

På Bornholm er der ikke adgang til et opland. Derfor samarbejder Campus Bornholm med især CELF (Center for Erhvervsuddannelse Lolland-Falster) om udbud af hovedforløb for VVS-energiuddannelsen, hovedforløbene inden for Strøm, styring og it samt murer.

Der udbydes følgende grundforløb: teknologi, byggeri og transport 1 (Den Smarte Dome), teknologi, byggeri og transport 2 (Metalræs), Business, web og økonomi samt Mad med oplevelser. Der udbydes følgende hovedforløb: personvognsmekaniker, tømrer, smed, ernæringsassistent, industrioperatør, gastronom, offentlig administration. Der er mulighed for at tage en teknisk og en business EUX.

Ved at analysere det nuværende erhvervsuddannelsesudbud på Bornholm, hvor vi på den ene side ser det i relation til den lokale erhvervsstruktur og på den anden side i relation til forventet kommende kompetencebehov, kan vi se, at udbuddet er temmelig begrænset, med undtagelse af erhvervsuddannelser målrettet det offentlige arbejdsmarked. Social- og sundhedsuddannelserne, den pædagogiske assistentuddannelse, den merkantile uddannelse inden for offentlig administration samt en væsentlig andel af ernæringsassistenterne forventes at kunne ansættes i offentlige arbejdspladser. I forhold til det lokale private erhvervsliv uddannes dermed "kun" personvognsmekanikere, smede, industrioperatører, tømrere og gastronomer, hvor de sidste forventes at målrettes turisme- og oplevelsesøkonomierhvervene. Disse erhverv er typiske for traditionelle industriproduktions- og servicebrancher uden for de større byer. Ses bort fra gastronomuddannelsen, der udbydes i forbindelse med udvikling af Bornholms særlige regionale fødevarerbrand, så er de øvrige fag meget brede og generelle.

Som nævnt i forrige afsnit er geografien i, hvor et hovedforløb udbydes kun en mindre del af et udbud. For eleven er praktikpladsens placering af større vigtighed både i orienteringsperioden, såvel som i hverdagen efter praktikpladsaftalen er indgået.

Det er påfaldende, at udbuddet i Thisted og på Bornholm minder meget om hinanden. Begge steder er der et relativt bredt lokalt udbud af grundforløb kombineret med et relativt begrænset udbud af hovedforløb.

Samlet set er der tale om et lokalt basisudbud af uddannelser, som består af de brede, kendte erhvervsuddannelser målrettet både det private og det offentlige arbejdsmarked. De mere specifikke uddannelser er samlet andetsteds.

Figur 11: Praktikpladser, Bornholm.

N = 390. Data med <3 personer fremgår som 0, men indgår i totalen.

Kilde: praktikpladsen.dk samt http://lisp.stil.dk/pls/lis_cb/pck_li_start.startframe, 7.12.2014.

6 Opnåelse af uddannelse: "Ungdomsårgang 2000"

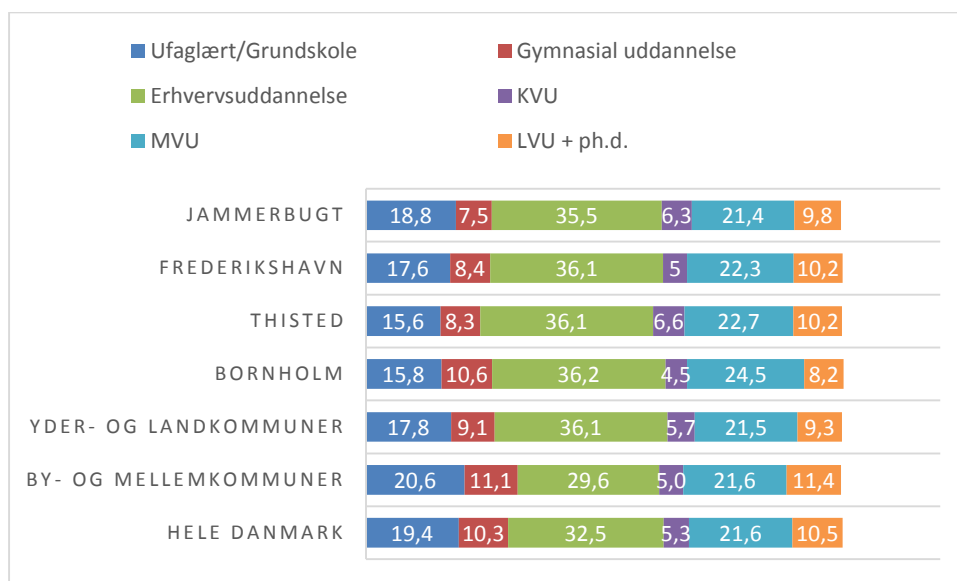
I dette afsnit præsenteres de unge fra "Ungdomsårgang 2000" og deres højst opnåede uddannelse i 2011 uafhængigt af bopæl i 2011.

Det er væsentligt at holde sig for øje, at der er tale om unge, der i 2011 er 27, 28 og 29 år. Det betyder, at en ikke uvæsentlig andel fortsat er under uddannelse på opgørelsestidspunktet. For en oversigt over andelen af unge, der fortsat er i gang med en uddannelse, se bilag 2.

"Ungdomsårgang 2000" er således velegnet til at analysere de unges opnåelse af ungdomsuddannelse, især erhvervsuddannelser, og mindre velegnet til at følge de unges videregående uddannelsesopnåelse. Således kan man ikke sammenligne nedenstående resultater med f.eks. Undervisningsministeriets profilmodel, der ofte tager udgangspunkt i personernes uddannelsesopnåelse 25 år efter endt 9. klasse, svarende til når de er over 40 år gamle.

Nedenfor præsenteres det opnåede uddannelsesniveau for "Ungdomsårgang 2000" på nationalt niveau samt opdelt på kommunetype og endeligt for hver casekommune.

Figur 12: "Ungdomsårgang 2000", højst opnået uddannelse i 2011, begge køn.

Kilde: Danmarks Statistik, egne beregninger baseret på Den Regionale Model for Erhverv og beskæftigelse SAM-K/LINE® N for hele landet = 156.180.

Figuren viser helt overordnet, at der ikke er kæmpe forskelle i de unges uddannelsesopnåelse på tværs af landet, men der alligevel kan ses nogle tydelige mønstre i forskellen på land og by. Det drejer sig især om andelen, der kun har opnået en grundskoleuddannelse, og andelen der har gennemført en erhvervsuddannelse.

Erhvervsuddannelserne udgør en relativt stor uddannelsesgruppe for alle kommuner og kommunetyper, men der er forskel på by og land. Desto højere urbaniseringsgrad, desto lavere andel udgør erhvervsuddannelserne, således at over 36 % af en ungdomsårgang opnår en

erhvervsuddannelse i yderkommunerne, mens det i bykommunerne er under 30 %. Casekommunerne ligner hinanden meget og følger det overordnede mønster for yder- og landkommunerne. Resultatet er på ingen måde overraskende, fordi vi ved, at en væsentlig andel af arbejdspladserne i landets land- og yderkommuner er bemandet af erhvervsuddannede.

I forhold til at gennemføre en ungdomsuddannelse i det hele taget, og dermed opfylde den nationale målsætning om, at mindst 95 % af en ungdomsårgang gennemfører minimum en ungdomsuddannelse, klarer yderkommunerne og vores casekommuner sig bedre end det nationale niveau og langt bedre end bykommunerne. Mens det er over 20 % af "Ungdomsårgang 2000" fra bykommunerne, der i en alder af næsten 30 år endnu ikke har gennemført en ungdomsuddannelse, gælder dette "kun" for knap 18 % i landkommunerne. Der er nogle variationer for casekommunerne, hvor Thisted og Bornholm er helt nede på under 16 %, der ikke har gennemført andet end grundskolen, mens Jammerbugt Kommune ligger tættere på det nationale gennemsnit med ca. 19 % uden anden uddannelse end grundskolen.

På det videregående uddannelsesniveau er der en del udsving mellem de forskellige kommuner og kommunetyper. Betragtes de tre videregående uddannelsesniveauer samlet, ser man, at andelen i gennemsnit udgør ca. 37,5 %, hvilket gør dem større end gruppen af erhvervsuddannede. Når man dertil betragter de unge, der fortsat er under uddannelse, forventes dette billede at blive klarere.

Der er ikke tale om tydelige geografiske mønstre, hvad angår opnåelse af videregående uddannelse, idet det nationale niveau på 37,4 % mere eller mindre svarer til bykommunernes andel på 38 % og landkommunernes andel på 36,5 %

På casekommuneniveau ses, at Thisted skiller sig ud med 39,5 %, der har gennemført en videregående uddannelse, hvilket overstiger ikke alene landsgennemsnittet, men også andelen i bykommunerne. De øvrige casekommuner ligger på højde med landsgennemsnittet.

Ses der på de forskellige niveauer i det videregående uddannelsessystem er der markante forskelle mellem det nationale niveau, kommunetype-niveauet og casekommunerne hvad angår de lange videregående uddannelser (LVU). En større andel af de unge fra bykommunerne har gennemført en LVU (11,4 %) end de unge fra landkommunerne (9,3 %). Det er altså en generel tendens, at en større andel af en ungdomsårgang fra byerne får en lang videregående uddannelse end uden for byerne. På casekommuneniveau ligger Bornholm i bunden med lidt over 8 %, mens de øvrige kommuner ligger på landsgennemsnittet omkring de 10 %. Til gengæld er MVU-andelen er nogenlunde ens, uanset om de er opgjort på nationalt, kommunetype- eller casekommuneniveau. Man skal være varsom med at konkludere for meget om det videregående niveau på basis af disse tal. Populationen er skabt til at følge unge, der tager en erhvervsuddannelse og i 2011 var de i slutningen af 20'erne. Mange bliver først færdige med deres lange videregående uddannelse lidt senere. De opnåede uddannelser i år 2011 for "Ungdomsårgang 2000" egner sig derfor bedst til ungdomsuddannelsesniveau, specifikt til erhvervsuddannelserne.

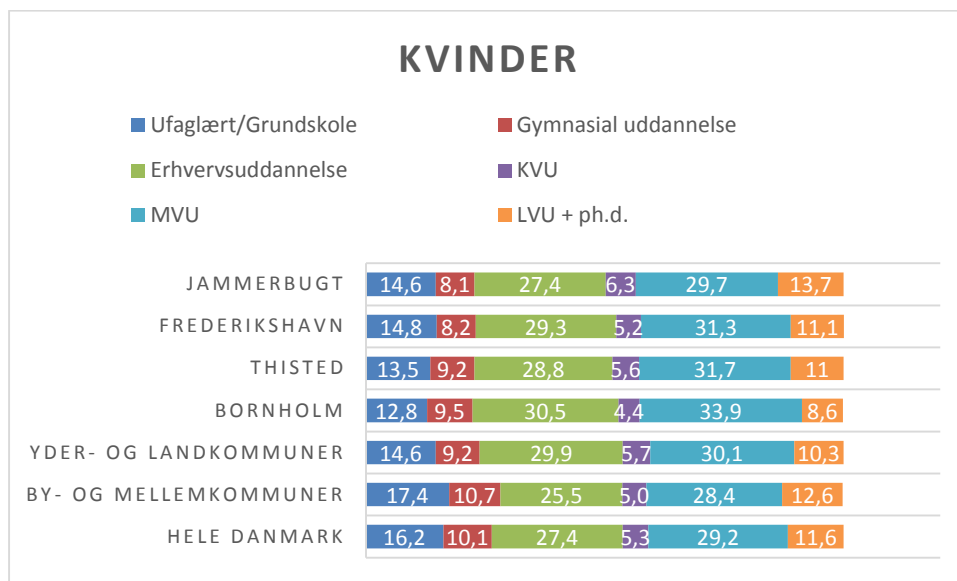
Man skal være varsom med at konkludere alt for meget på det videregående niveau. Som nævnt ovenfor, egner "Ungdomsårgang 2000" sig primært til analyser af ungdomsuddannelsesniveauet, da en stor andel fortsat er under uddannelse, især videregående uddannelse. Larsen & Hjalager (2012) har vist, at der er færre fra de danske yderkommuner, som opnår en lang videregående uddannelse end de

unge fra bykommunerne, mens Hedetoft & Stefaniak (2014) viser, at der også er en forsinkelsesfaktor, som spiller ind: Unge fra bykommunerne går tidligere i gang med en lang videregående uddannelse end unge i resten af landet.

De kønsmæssige aspekter

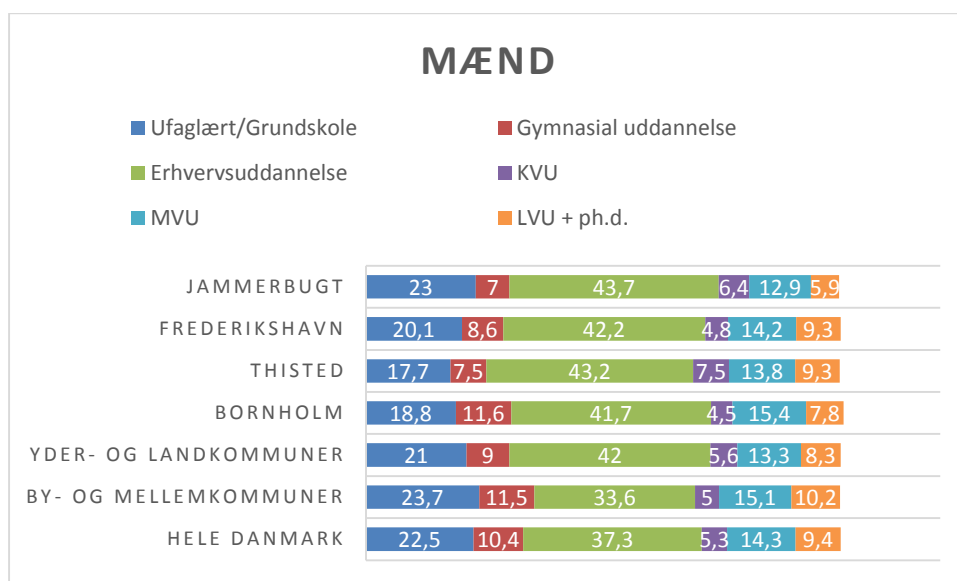
Der er væsentlige kønsmæssige forskelle på opnået uddannelse. I det følgende gennemgås ovenstående resultater fordelt på køn.

Figur 13: "Ungdomsårgang 2000", højest opnået uddannelse i 2011, kvinder.

N for hele landet = 76.592. Kilde: Danmarks Statistik, egne beregninger baseret på Den Regionale Model for Erhverv og beskæftigelse SAM-K/LINE®.

Figur 14: "Ungdomsårgang 2000", højest opnået uddannelse i 2011, mænd.

N for hele landet = 79.588. Kilde: Danmarks Statistik, egne beregninger baseret på Den Regionale Model for Erhverv og beskæftigelse SAM-K/LINE®.

Figurene ovenfor viser, at der er stor forskel på mænds og kvinders uddannelsesopnåelse. Figurene viser også, at der ikke er så stor forskel på, hvilken oprindelseskommune man har, hvis man er kvinde. For mændene gør det en større forskel.

Andelen af kvinder, der kun opnår en grundskoleuddannelse er lavere end for mændene, og variationen mellem kommunerne og kommunetyperne er mindre. Der er relativt færre med kun en grundskoleuddannelse fra Bornholm og i Thisted. Blandt mændene med kun en grundskoleuddannelse skiller Jammerbugt sig ud med en høj andel grundskoleuddannede, endog højere end det nationale niveau.

For hele Danmark er der på erhvervsuddannelserne store forskelle mellem kønnene, hvor andelen af mænd med en erhvervsuddannelse er næsten 10 procentpoint højere end blandt kvinderne. Der er samtidig store forskelle mellem land og by, hvor andelen af erhvervsuddannede falder med urbaniseringsgraden. Også her spiller køn en stor forskel. Forskellen mellem andelen af kvinder, der får en erhvervsuddannelse i bykommunerne i forhold til landkommunerne er 4,5 procentpoint, mens den samme forskel for mændenes vedkommende ligger på næsten 8,5 procentpoint – i landkommunernes favør forstås. Med 42 % erhvervsuddannede blandt alle mændene fra landkommunerne understreger disse opgørelser, hvor væsentlige de erhvervsfaglige uddannelser er for de unge, især mændene, uden for byerne. På casekommuneniveau er der kun tale om mindre forskelle.

På det videregående uddannelsesniveau er der fortsat markante forskelle mellem kønnene, hvor kvinderne som bekendt i langt højere grad end mændene har gennemført en videregående uddannelse. Det er de mellemlange videregående uddannelser, der er udslagsgivende, idet langt flere kvinder end mænd har gennemført en MVU. Og de kønsmæssige differencer er større i landkommunerne end i bykommunerne. På landsplan er differencen mellem andelen af kvinder og mænd, der har opnået en mellemlang videregående uddannelse ca. 15 procentpoint. I bykommunerne er differencen godt 13 procentpoint, mens det i landkommunerne er knap 17 procentpoint. Dette mønster gør sig også gældende i casekommunerne.

De enkelte casekommuners uddannelsesopnåelse kan karakteriseres således:

Jammerbugt

Kvinderne fra Jammerbugt Kommune følger nogenlunde de landsdækkende uddannelsesniveauer. Andelen af kvinder, der kun får en grundskoleuddannelse følger mønstret for alle landkommuner, hvilket er lavere end for hele landet. I den anden ende er andelen af kvinder fra Jammerbugt med en lang videregående uddannelse højere end både landsgennemsnittet og gennemsnittet for landkommunerne.

Omvendt går det ikke så godt for de unge mænd fra kommunen. Her har en højere andel end både landsniveauet og landkommuneniveauet kun opnået en grundskoleuddannelse. Samtidig er andelen, der har fået en videregående uddannelse en smule lavere end landsniveauet. Kun på erhvervsuddannelsesniveauet har de unge mænd en lidt højere uddannelsesandel end på landsplan.

Frederikshavn

Kvinderne fra Frederikshavn Kommune følger generelt niveauerne for alle landkommuner, både hvad angår de grundskoleuddannede og erhvervsuddannede. På det videregående uddannelsesniveau, især MVU, har de unge kvinder fra Frederikshavn opnået lidt højere andele end for landkommunerne.

Mændene fra Frederikshavn klarer sig generelt godt. Relativt færre får kun en grundskoleuddannelse end for alle landkommuner, og relativt flere får en erhvervsuddannelse. På det videregående niveau følger de landsgennemsnittet.

Thisted

De unge fra Thisted Kommune har opnået et højere uddannelsesniveau end det nationale – forstået således, at der er færre både mænd og kvinder fra Thisted, der kun har grundskolen som højeste uddannelsesniveau.

For kvindernes vedkommende er andelen af erhvervsuddannede lidt lavere end for alle landkommuner. Til gengæld er andelen af MVU-uddannede lidt højere end for både landkommunerne og niveauet på landsplan.

De unge mænd fra Thisted har, som nævnt, den laveste andel med kun en grundskoleuddannelse. Til gengæld har en lidt højere andel en erhvervsuddannelse. Det videregående uddannelsesniveau følger næsten øvrige niveauer.

Bornholm

De unge kvinder fra Bornholm klarer sig generelt godt med relativt få, der kun får en grundskoleuddannelse, endog den laveste andel blandt de fire casekommuner og lavere end det generelle niveau for landkommuner. Til gengæld har en lidt større andel bornholmske kvinder gennemført en EUD. Også hvad angår de mellemlange videregående uddannelser er de bornholmske kvinder en smule overrepræsenterede, mens LVU-niveaet er relativt lavt.

De bornholmske mænd klarer sig også relativt godt med en relativt lav andel, der kun opnår en grundskoleuddannelse og et, for landkommunerne, gennemsnitligt niveau, der opnår en erhvervsuddannelse. På det videregående uddannelsesniveau opnår en relativt høj andel en MVU, endog på højde med de unge mænd fra bykommunerne, mens relativt få har opnået en LVU.

6.1 Diskussion

Formålet med dette afsnit har været at skabe et overblik over opnået uddannelsesniveau for de unge fra undersøgelsens casekommuner og sammenligne dette med de opnåede uddannelsesniveauer for unge fra alle landkommuner og bykommuner og endeligt med landsgennemsnittet.

Som det ses, er der forskelle i de unges uddannelsesmønstre afhængigt af, om man er opvokset i en landkommune eller en bykommune. Det ses også, at forskellene er mindre markante for kvinderne end for mændene. Dette rejser spørgsmål om uddannelses-systemets evne til at løsrive henholdsvis piger/kvinder og drenge/mænd fra de sociale kategorier og steder, de kommer fra. Sociologen Anthony Giddens taler om "institutions of disembedding", hvor han referer til skolesystemets evne til, gennem national institutionalisering, at gennemføre et modernitetsprojekt, hvor forskellige sociale grupper løsrives fra socialt-afhængige bindinger (Giddens, 1991). Giddens beskæftiger sig ikke med

stedets specifikke betydning i den sammenhæng, men mere om forskellige sociale grupper. Resultaterne her tyder på, at skolesystemet i højere grad evner at understøtte kvinders uddannelsesopnåelse end mænds, ligesom der er noget, der tyder på, at sted fortsat har betydning for uddannelsesopnåelse (Corbett, 2009). Dette skal ikke tolkes entydigt sådan, at unge fra de danske landkommuner generelt er mere "uddannelsesfremmede" end unge på landsplan. Faktisk tyder data på, at unge mænd i by- og mellemkommuner er mere udfordrede end mænd i yder- og landkommuner i forhold til at opnå mere end en grundskoleuddannelse. Ikke desto mindre er der tydelige forskelle, især blandt mændene, på opnåede uddannelsesniveauer afhængigt af oprindelseskommune. Erhvervsuddannelserne spiller her en central rolle for mændene fra yder- og landkommunerne.

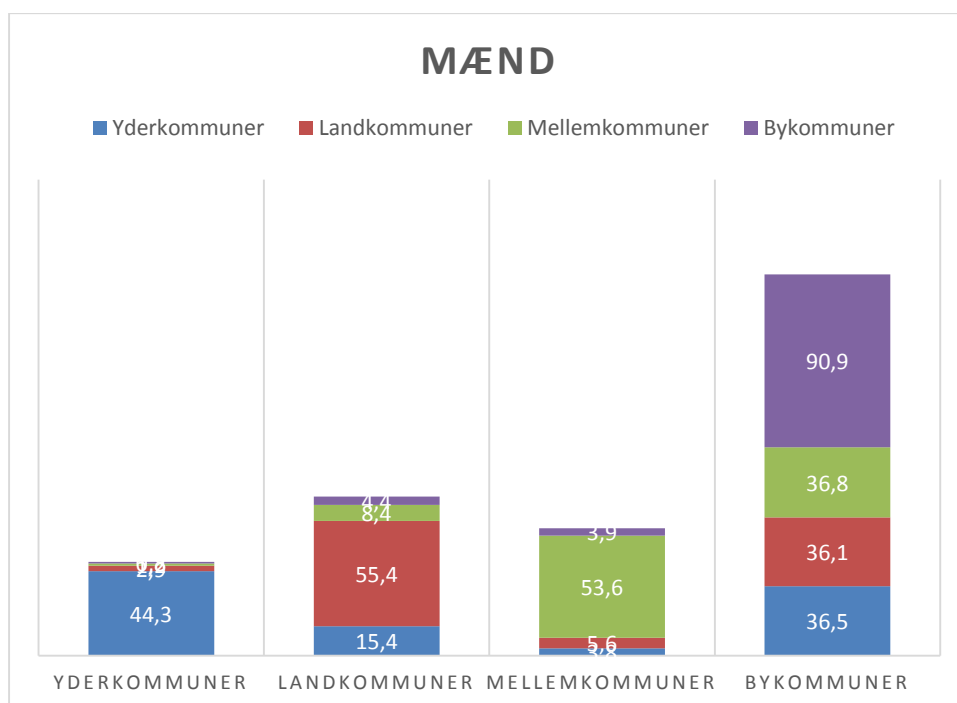
Vi ved, at der er langt mellem erhvervsuddannelsesudbuddet på landet – også i forhold til udbuddet af gymnasiale uddannelser, især stx. Alligevel er denne uddannelsestype den foretrukne for en stor andel kvinder og den største andel mænd, der er opvokset på landet. Vi ved, at langt de fleste jobmuligheder uden for byerne i Danmark er for faglærte – en hypotese kunne være, at adgangen til faglærte jobs i nærområdet har betydning for de unges uddannelsesvalg. Det undersøges i de følgende kapitler.

7 Uddannelse og bopælsmønstre

I dette afsnit ses på sammenhængen mellem det opnåede uddannelsesniveau og de unges bopæl i 2011. Det er ikke meningsgivende her at tale om mobilitetsmønstre på landsplan, da langt den væsentligste del af befolkningen er opvokset i bykommuner og bliver boende der. Til gengæld laves en sammenligning mellem "Ungdomsårgang 2000"s overordnede flyttemønstre og de udvalgte casekommuner, fordelt på de unges uddannelsesniveauer.

Nedenstående figurer viser, hvor de unge mænd fra "Ungdomsårgang 2000" er bosat i 2011, fordelt på kommunetype. Opgørelsen er baseret på data fra en relateret undersøgelse foretaget af Hedetoft og Stefaniak (2014), der ligeledes opererer med "Ungdomsårgang 2000", men hvis aggregeringsniveau er Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikters kommunetypologi, som beskrevet på side 14.

Figur 15: Mænd fra "Ungdomsårgang 2000" fordelt på oprindelseskommunetype i 2000 (farver) og bopæl i 2011 (søjler), N= 79.588.

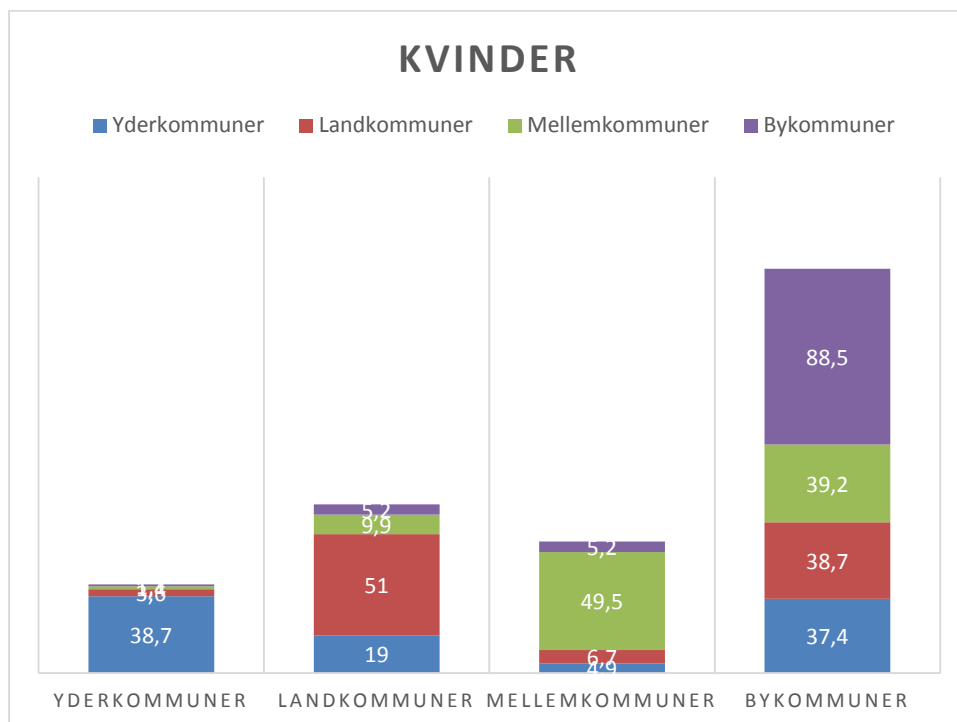
Kilde: Danmarks Statistik, egne beregninger baseret på Den Regionale Model for Erhverv og beskæftigelse SAM-K/LINE®. Se ligeledes Hedetoft og Stefaniak (2014, s. 37).

Figuren viser, at de unge mænd i stor stil fraflytter de kommuner, de er opvokset i til fordel for bykommunerne, mens de unge fra bykommunerne bliver boende. Vi ser også, at relativt flere unge mænd fra landkommuner og mellemkommuner bliver boende end mænd fra yderkommuner.

De tilsvarende resultater for kvindernes flyttemønstre er:

Figur 16: Kvinder fra "Ungdomsårgang 2000" fordelt på oprindelseskommunetype i 2000 (farver) og bopæl i 2011 (søjler), N= 76.592.

Kilde: Danmarks Statistik, egne beregninger baseret på Den Regionale Model for Erhverv og beskæftigelse SAM-K/LINE®. Se ligeledes Hedetoft og Stefaniak (2014, s. 37).

En større andel af de unge kvinder fraflytter de kommunetyper, de er opvokset i end mændene, og en større andel bosætter sig i bykommuner. Men procentpointforskellene er ikke store. Det ses også, at en større andel af kvinderne flytter fra yderkommunerne til landkommunerne.

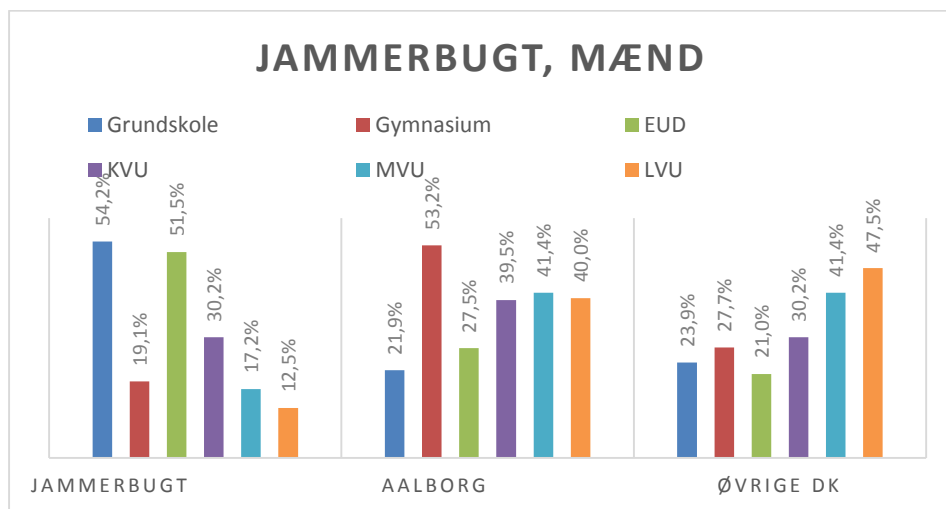
7.1 Uddannelse og flyttemønstre i casekommunerne

I dette afsnit følger analyse af bopæls- og uddannelsesmønstre for "Ungdomsårgang 2000" i hver af casekommunerne. Opgørelsen er opdelt på køn. Procentangivelserne gælder for det opnåede uddannelsesniveau. F.eks. bor 51,5 % af de med en erhvervsuddannelse fortsat i Jammerbugt, 27,5 % bor i Aalborg kommune, mens 21 % er fraflyttet oplandet.

Jammerbugt Kommune

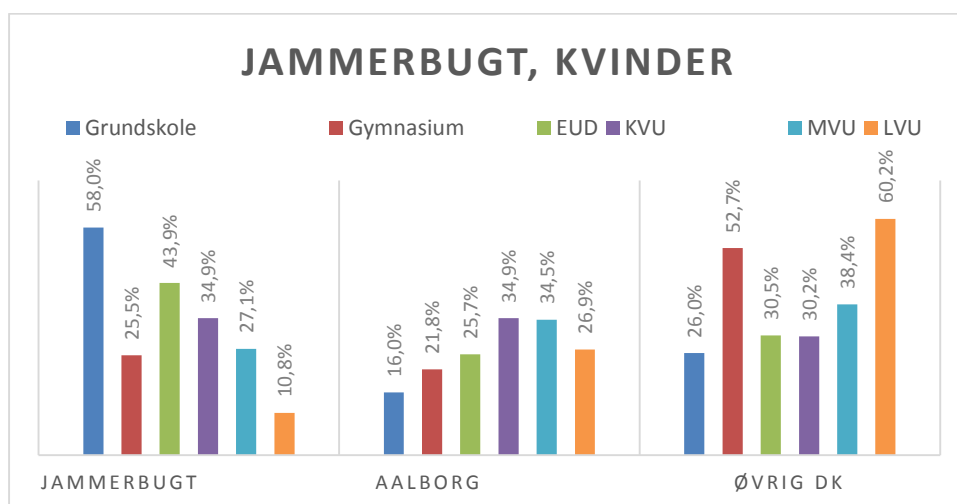
For Jammerbugt gælder det f.eks., at 54,2 % af ufaglærte blandt "Ungdomsårgang 2000" fortsat bor i kommunen i 2011.

Figur 17: Højest fuldførte uddannelse og bopæl i 2011, "Ungdomsårgang 2000" fra Jammerbugt Kommune, mænd.

Kilde: Danmarks Statistik, egne beregninger baseret på Den Regionale Model for Erhverv og beskæftigelse SAM-K/LINE®.

Figur 18: Højest fuldførte uddannelse og bopæl i 2011, "Ungdomsårgang 2000" fra Jammerbugt Kommune, kvinder.

Kilde: Danmarks Statistik, egne beregninger baseret på Den Regionale Model for Erhverv og beskæftigelse SAM-K/LINE®.

I alt er 41,3 % af de unge mænd fra Jammerbugt blevet boende, mens 57 % er fraflyttet (1,2 % er uoplyst).

I alt er 34,4 % af de unge kvinder fra Jammerbugt blevet boende, mens 65,3 % er fraflyttet (øvrige er uoplyst).

Blandt de ufaglærte (kun grundskole) bor over halvdelen fortsat i kommunen i 2011. I modsætning til almene medie billeder⁹ bor en større andel ufaglærte kvinder end mænd fortsat i kommunen i 2011, selvom der procentpointmæssigt er tale om små forskelle.

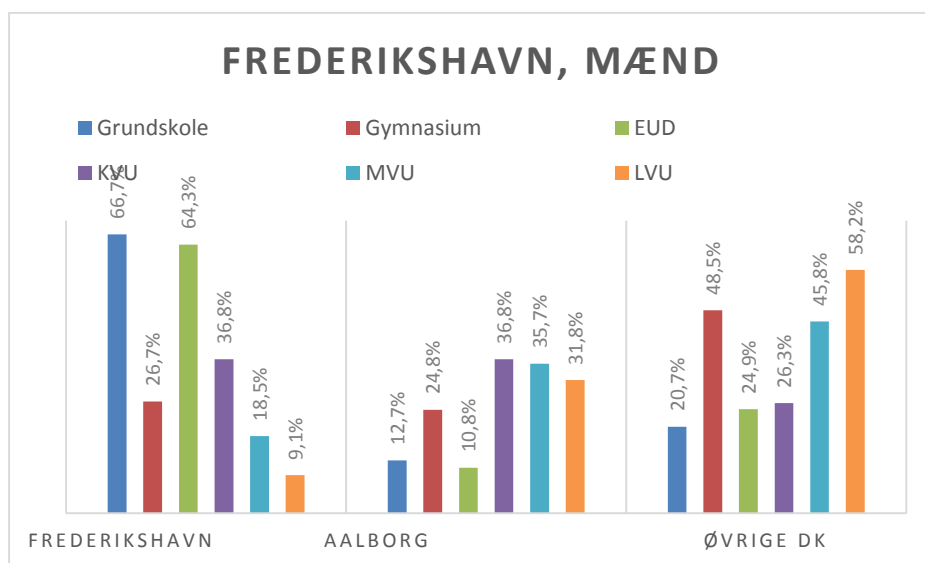
Over halvdelen af de erhvervsuddannede mænd er blevet boende, mens det gælder for lidt under halvdelen af de erhvervsuddannede kvinder. De erhvervsuddannede udgør dermed en vigtig lokal arbejdskraftressource. De fraflyttede med en erhvervsuddannelse er for mændenes vedkommende primært flyttet til Aalborg, mens kvinderne er flyttet længere væk.

Blandt de med en videregående uddannelse er der store kønsmæssige forskelle. En større andel af de videreuddannede kvinder end mænd er blevet boende i kommunen, heraf primært dem med en MVU. Blandt de fraflyttede med en videregående uddannelse er mændene ligeligt fordelt mellem Aalborg og det øvrige Danmark, mens kvinderne i større grad er flyttet til det øvrige Danmark, herunder til hovedstaden.

Frederikshavn Kommune

Blandt de unge mænd fra "Ungdomsårgang 2000" bor 48,5 % fortsat i Frederikshavn i år 2011, mens 51,5 % er fraflyttet. En lidt mindre andel af de unge kvinder fra Frederikshavn er blevet boende, nemlig 42,2 %. I forhold til Jammerbugt Kommune er det dermed en væsentlig højere andel af både mænd og kvinder, der fortsat bor i oprindelseskommunen i 2011.

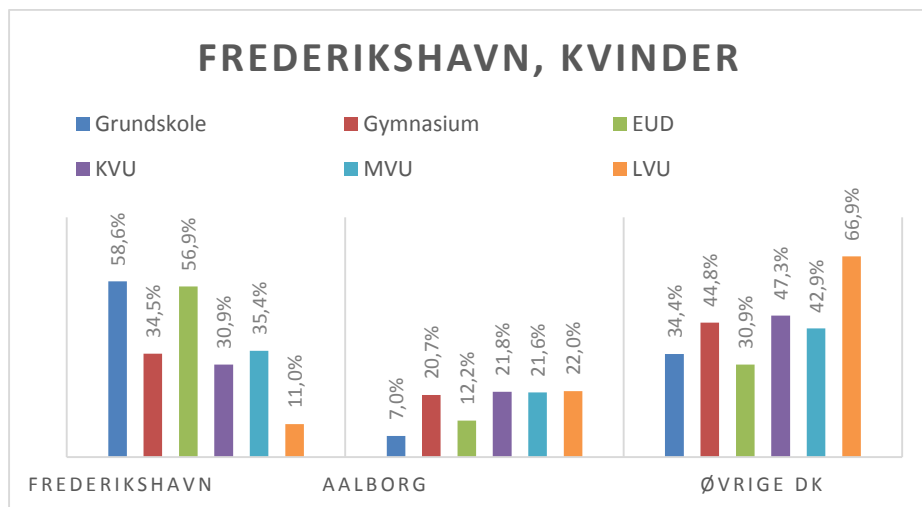
Figur 19: Højest fuldførte uddannelse og bopæl i 2011, "Ungdomsårgang 2000" fra Frederikshavn, mænd.

Kilde: Danmarks Statistik, egne beregninger baseret på Den Regionale Model for Erhverv og beskæftigelse SAM-K/LINE®.

⁹ <http://politiken.dk/indland/ECE1868275/unge-kvinder-flygter-fra-udkantsdanmark/>
<http://www.b.dk/nationalt/udkantsdanmark-kvinderne-rejser-maendene-staar-marginaliserede-tilbage>

Figur 20: Højest fuldførte uddannelse og bopæl i 2011, "Ungdomsårgang 2000" fra Frederikshavn Kommune, kvinder.

Kilde: Danmarks Statistik, egne beregninger baseret på Den Regionale Model for Erhverv og beskæftigelse SAM-K/LINE®.

Figurene viser, at en langt større andel af de ufaglærte og de faglærte er blevet boende i kommunen, end det er tilfældet i f.eks. Jammerbugt Kommune. Det gælder især for mændenes vedkommende, men også for de faglærte kvinder.

I det omfang, de faglærte er fraflyttet kommunen, gælder det for både mænd og kvinder, at de ikke i væsentlig grad er flyttet til Aalborg, men til "det øvrige Danmark".

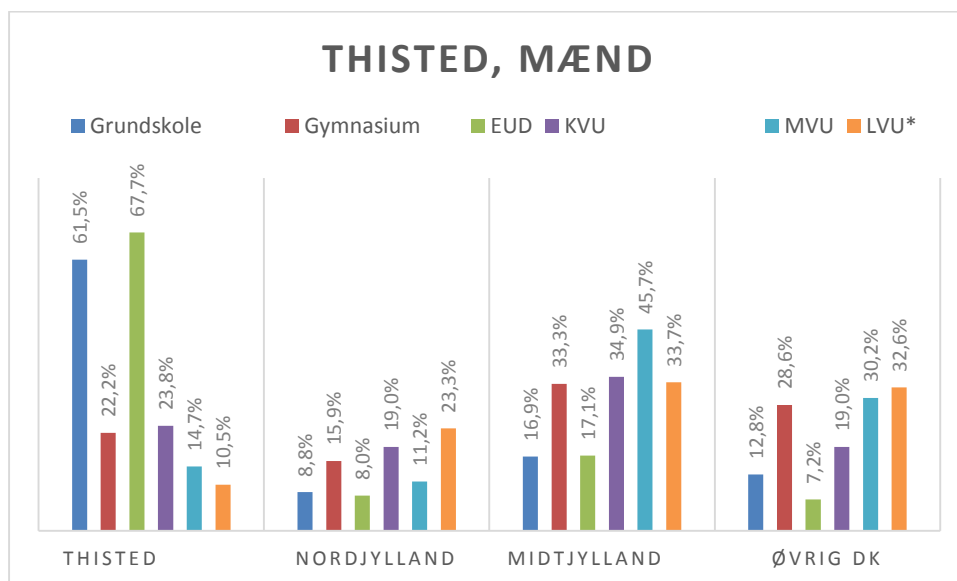
Blandt de med en videregående uddannelse er langt de fleste fraflyttet. Igen er det primært kvinderne med en MVU, der fortsat bor i kommunen, svarende til 35 %, mens de MVU-uddannede mænd primært bor i det øvrige Danmark. De med en LVU bor helt overvejende i det øvrige Danmark, herunder i Region Hovedstaden.

Thisted Kommune

Blandt de unge fra "Ungdomsårgang 2000" bor 46,7 % af mændene og 41,7 % af kvinderne fortsat i Thisted Kommune i 2011. Således ligger andelen af "fastboende" lidt lavere end Frederikshavn, men højere end i Jammerbugt.

Kønsmæssigt udviser alle tre kommuner samme mønster, nemlig at flere kvinder end mænd fraflytter.

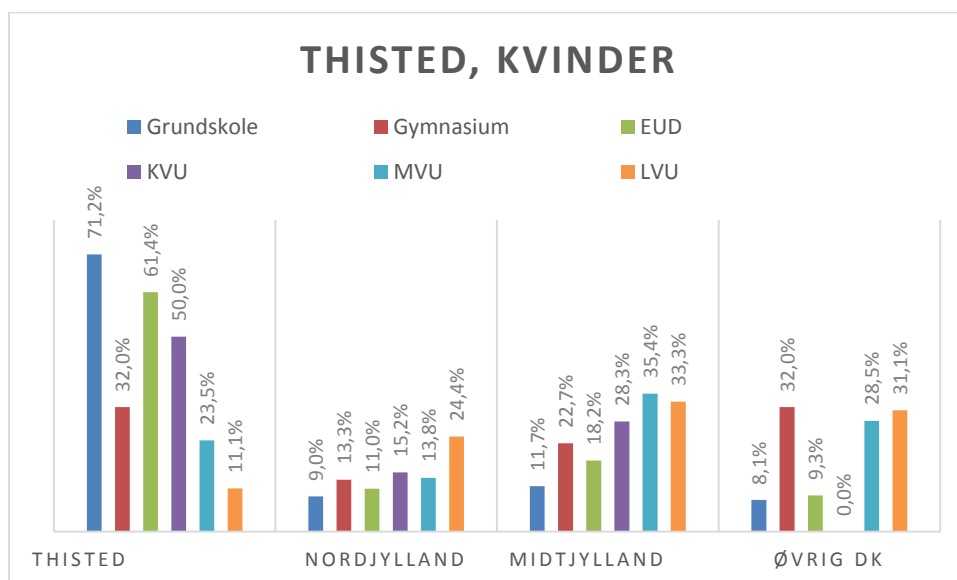
Figur 21: Højest fuldførte uddannelse og bopæl i 2011, "Ungdomsårgang 2000" fra Thisted Kommune, mænd.

Kilde: Danmarks Statistik, egne beregninger baseret på Den Regionale Model for Erhverv og beskæftigelse SAM-K/LINE®.

Det fremgår af figuren, at store andele af de fraflyttede fra Thisted flytter til Region Midtjylland. Dernæst flytter de til det øvrige Danmark og i mindre grad til det øvrige Nordjylland (primært Aalborg).

Figur 22: Højest fuldførte uddannelse og bopæl i 2011, "Ungdomsårgang 2000" fra Thisted Kommune, kvinder.

Kilde: Danmarks Statistik, egne beregninger baseret på Den Regionale Model for Erhverv og beskæftigelse SAM-K/LINE®.

Mændenes fraflytningsmønster gør sig også gældende for kvinderne, idet en forholdsvis stor andel af de fraflyttede flytter til Region Midtjylland (ca. 25 % af begge køn fra Thisted's "Ungdomsårgang 2000" har bosat sig i Region Midtjylland i 2011).

Blandt de ufaglærte med kun en grundskole er det mest påfaldende bopælsmønster, at over 71 % af kvinderne fortsat bor i Thisted. Dette er den største andel blandt alle casekommunerne og modviser det generelle billede af, at det er unge uuddannede mænd fra danske yderkommuner, der er immobile.

Men også de faglærte bliver i høj grad boende i kommunen, og det gælder både mænd og kvinder. Dermed er de faglærte fra Thisted i høj grad med til at udgøre den lokale kompetente arbejdskraft. Blandt de faglærte, der fraflytter kommunen, flytter den største andel til Region Midtjylland.

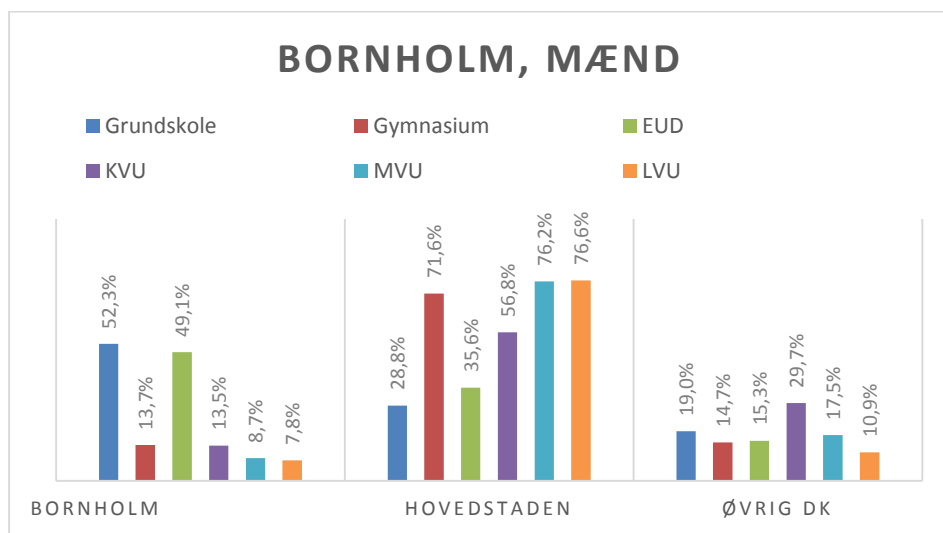
Blandt de med videregående uddannelser ser vi igen, at kvinderne med en MVU til en vis grad vælger at bosætte sig i deres oprindelseskommune (23 % er blevet boende). Ellers fraflytter både MVU- og LVU-uddannede – primært til Region Midtjylland, hvor vi må formode, at de er bosat omkring Aarhus, mens knap 30 % af de videreuddannede er bosat i det øvrige Danmark.

I forhold til de øvrige casekommuner flytter de unge fra Thisted mere spredt, idet de ikke har Aalborg som den nærmeste større by. Hvorvidt de unge bor i en slags "Thisted-enklaver" i Aarhus og København er uvist, ligesom det ikke kan ses ud fra disse data, i hvilken grad de flytter til den nærliggende Viborg-egn, når de flytter til Region Midtjylland.

Bornholms Regionskommune

Af alle fra "Ungdomsårgang 2000" med oprindelse fra Bornholm bor 34 % fortsat på Bornholm i 2011, mens de øvrige 66 % er fraflyttet.

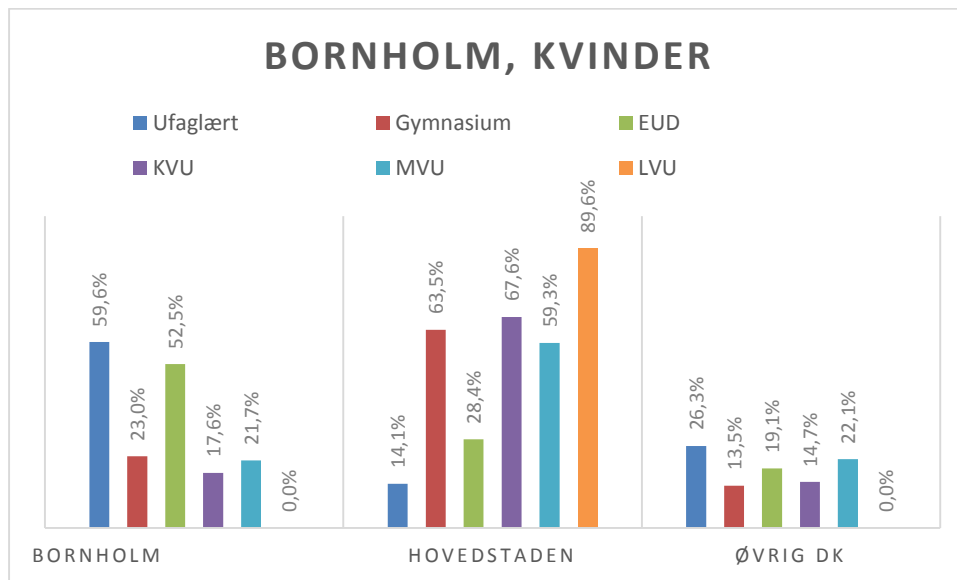
Figur 23: Højest fuldførte uddannelse og bopæl i 2011, "Ungdomsårgang 2000" fra Bornholms Regionskommune, mænd.

Kilde: Danmarks Statistik, egne beregninger baseret på Den Regionale Model for Erhverv og beskæftigelse SAM-K/LINE®.

I modsætning til bopælsmønstrene for de øvrige casekommuner ses, at de unge mænd fra Bornholm overvejende flytter til Region Hovedstaden¹⁰. Ca. 50 % af mændene er flyttet til Region Hovedstaden og 16 % til det øvrige Danmark.

Figur 24: Højest fuldførte uddannelse og bopæl i 2011, "Ungdomsårgang 2000" fra Bornholms Regionskommune, kvinder.

Kilde: Danmarks Statistik, egne beregninger baseret på Den Regionale Model for Erhverv og beskæftigelse SAM-K/LINE®.

Også for kvinderne ses en altovervejende tilflytning til Region Hovedstaden, mens tilflytning til det øvrige Danmark er relativt begrænset. Ca. 47 % af kvinderne er flyttet til Region Hovedstaden, mens knap 19 % er flyttet til det øvrige Danmark.

Blandt de unge, der kun har gennemført en grundskoleuddannelse bor den største andel i oprindelseskommunen (som for de øvrige casekommuner). Men igen ser vi et mønster, hvor en større andel af de grundskoleuddannede mænd er fraflyttet, end tilfældet er for kvinderne. Vi ser også, at mens de grunduddannede mænd, som er fraflyttet, primært er flyttet til Region Hovedstaden, er de grunduddannede fraflyttede kvinder primært flyttet til det øvrige Danmark.

I modsætning til de andre casekommuner ser vi på Bornholm, at andelen af faguddannede, der er blevet boende i oprindelseskommunen, er lavere blandt mændene end blandt kvinderne. Der er dog tale om relativt små differencer, hvor lidt over halvdelen af alle faglærte unge mænd fra Bornholm er fraflyttet, mens lidt under halvdelen af de unge faglærte kvinder er fraflyttet.

Ser vi på de videregående uddannelser, bor over 75 % af mændene med en MVU og en LVU i det øvrige Region Hovedstaden, mens kun meget små andele bor på Bornholm. For kvindernes vedkommende ses samme mønster som i de øvrige casekommuner: Relativt mange kvinder med en MVU bor i

¹⁰ Bemærk, at der i afsnittene om Bornholm refereres til tilflytning til Region Hovedstaden, hvilket betyder "Region Hovedstaden, minus Bornholms Regionskommune".

oprindelskommunen i forhold til mænd med en MVU. Langt størstedelen bor dog i Region Hovedstaden. Det samme gælder kvinderne med en LVU, omend i endnu højere grad. Bemærk, at de sidste 10,4 % af de kvindelige LVU-uddannede ikke indgår i figuren. Dette skyldes, at alle værdier under 5 personer er slettet fra opgørelsen.

7.2 Opsummering

Dette afsnit viser, hvor stor betydning de unges fraflytning har for adgangen til veluddannet og kompetent arbejdskraft i landets yder- og landkommuner. Mens "Ungdomsårgang 2000" som udgangspunkt for hver casekommune er uddannet nogenlunde på niveau med, eller endog over, resten af Danmark, betyder fraflytningen fra kommunerne, at især de ufaglærte er overrepræsenterede på lokale (kommunale) arbejdsmarkeder.

Selvom fraflytningen af faglært arbejdskraft også er betydelig, bliver relativt større andele boende i oprindelskommunerne. Det gælder især i Thisted og Frederikshavn Kommuner, hvor størstedelen af den faglærte arbejdskraft, især blandt mændene, bliver boende i de unges oprindelskommuner. Omvendt oplever både Jammerbugt Kommune og Bornholms Regionskommune betydelig fraflytning også blandt de faglærte.

Set i lyset af de lokale erhvervsstrukturer, der i høj grad er baserede på faglært arbejdskraft, kombineret med prognoser, der viser en kommende mangel på samme, er det i kommunernes interesse at forsøge at fastholde denne type arbejdskraft i lokalområderne.

Både for de fraflyttede unge, der har en erhvervsuddannelse, og de der har en videregående uddannelse, kan det siges, at de danske yder- og landkommuner producerer ressourcestærke unge, der fraflytter deres oprindelskommuner og qua deres høje uddannelsesniveauer bidrager til vidensindustrien i de danske byområder.

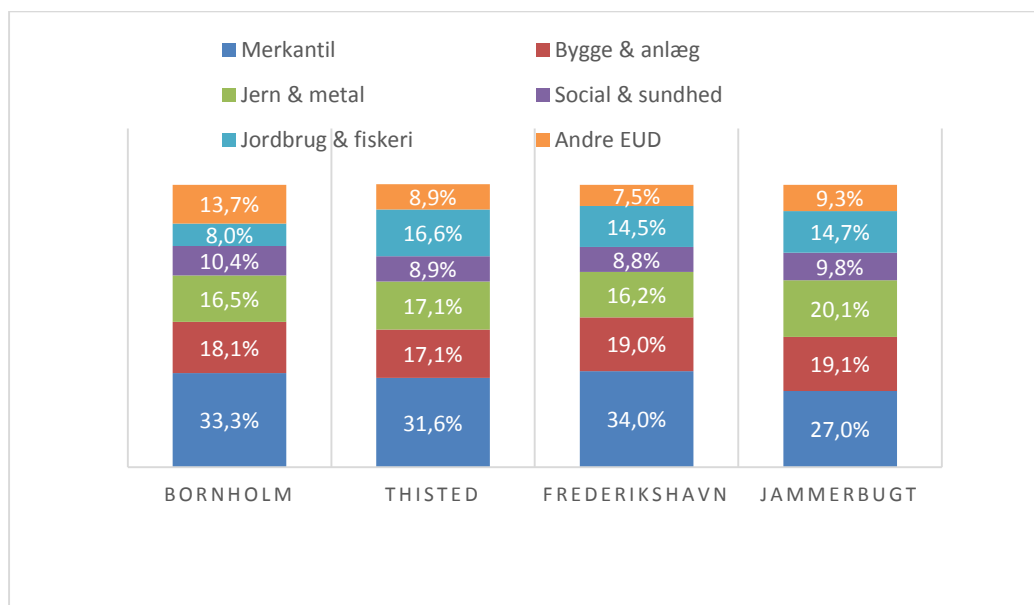
Endeligt skal det påpeges, at denne undersøgelse følger andre, hvad angår empirisk belæg for, at det er kvinderne, der primært fraflytter yder- og landkommunerne og flytter til byerne i forbindelse med uddannelse. Men dette er kun tilfældet for de uddannede kvinder. Med undtagelse af Frederikshavn Kommune er andelen af ufaglærte kvinder, der er blevet boende i deres oprindelskommune højere, end andelen er blandt mændene.

8 Sammenhæng mellem erhvervsuddannelse, bopæl og et lokalt erhvervsudbud

I denne del af rapporten undersøges, om der er sammenhæng mellem det lokale udbud af erhvervsuddannelser og de unges bopælsmønstre, fordelt på de enkelte EUD hovedindgange. Først og fremmest undersøges forskelle i de unges gennemførelse af EUD i 2011 fordelt på hovedindgange:

Figur 25: Andelen af opnåede erhvervsuddannelser for faglærte fra "Ungdomsårgang 2000" i 2011, fordelt på deres oprindelseskommune.

Kilde: Danmarks Statistik, egne beregninger baseret på Den Regionale Model for Erhverv og beskæftigelse SAM-K/LINE®.

Heraf fremgår det, at de merkantile uddannelser er de mest valgte erhvervsuddannelser på tværs af alle fire casekommuner, efterfulgt af Bygge og anlæg samt Produktion og udvikling. Herefter begynder casekommunerne at skille sig ud fra hinanden.

På Bornholm er der en større andel med "Andre EUD" end de øvrige casekommuner. "Andre EUD" omfatter blandt andet Mad til mennesker, Medieproduktion, Strøm og styring og Transportmidler. Dertil udgør Sundhed, omsorg og pædagogisk uddannelse en større andel end i de øvrige casekommuner.

Frederikshavn minder meget om Bornholm, men har en langt større andel med Jordbrug og fiskeri-uddannelser end på Bornholm og til gengæld en mindre andel "Andre EUD".

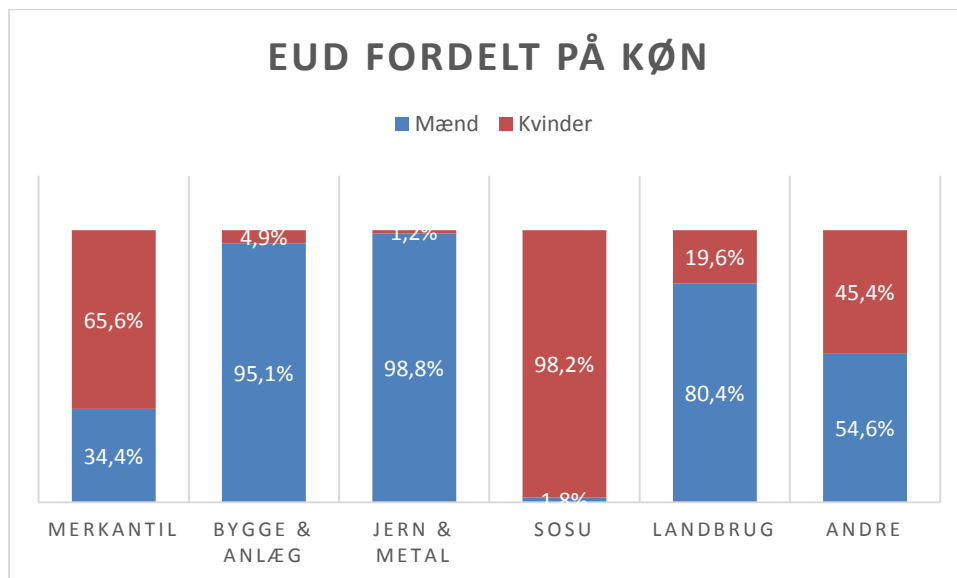
Thisted minder også om Bornholm og Frederikshavn, men har en lidt mindre andel med merkantile uddannelser og større andel med Jordbrug og fiskeri-uddannelser.

Endeligt er der Jammerbugt, der har den laveste andel merkantile uddannelser blandt casekommunerne og den største andel Bygge og anlæg samt Produktion og udvikling, mens de øvrige uddannelsestyper har nogenlunde samme gennemsnit som de øvrige kommuner.

8.1 Køn og erhvervsuddannelse

Det danske erhvervsuddannelsessystem er stærkt kønnet og de unge fra "Ungdomsårgang 2000" i de udvalgte casekommuner er ingen undtagelse. I tabellen nedenfor ses den kønsmæssige fordeling for hvert fagområde på basis af alle unge i "Ungdomsårgang 2000" på tværs af casekommunerne.

Figur 26: Den kønede fordeling blandt erhvervsuddannede i 2011 fra "Ungdomsårgang 2000" for alle fire casekommuner.

Kilde: Danmarks Statistik, egne beregninger baseret på Den Regionale Model for Erhverv og beskæftigelse SAM-K/LINE®.

Som det fremgår af ovenstående figur er de fag, unge mænd primært søger, de store "mandefag" Bygge og anlæg samt Jern og metal (Produktion og udvikling). Omvendt er erhvervsuddannelserne inden for Sundhed, omsorg og pædagogik udbredte "kvindefag".

Landbrug (Jordbrug og fiskeri) er et mandsdomineret fag, hvor knap 1/5 dog er kvinder. Den fælles betegnelse Jordbrug og fiskeri inkluderer dog både de mere traditionelle landbrugs- og fiskerifag, såvel som gartneriske fag og dyrepasser.

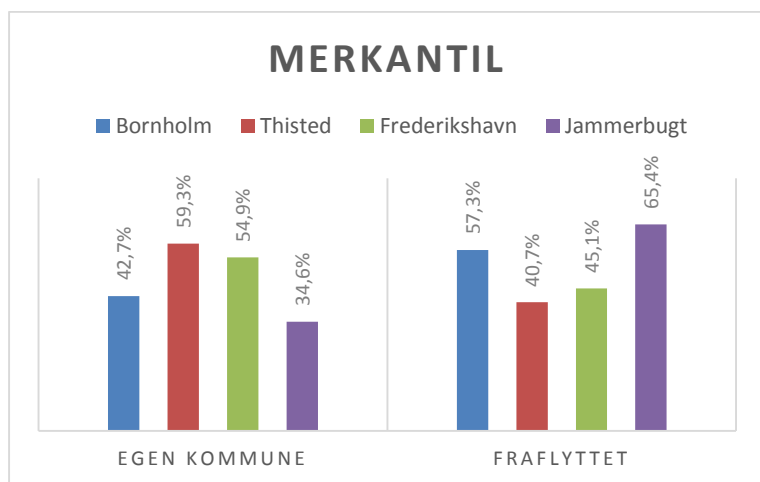
Det merkantile område er det mest kønsmæssigt blandede fagområde, hvor der dog fortsat er en overvægt af kvinder.

Grupperingen af "Andre EUD" består både af meget traditionelle "mandefagområder" som Transport og Strøm, styring og it-områderne, såvel som de mere kønsmæssigt blandede fag inden for Mad til mennesker og Medieproduktion. Til fællesgruppen hører også det meget kvindedominerede område Krop og stil, hvor blandt andet frisøruddannelsen hører under. Med en så bred "hat" af meget forskellige erhvervsuddannelsesindgange kan der ikke konkluderes noget om kategorien.

8.2 Opnået erhvervsuddannelse og bopæl 2011

I dette afsnit fokuseres specifikt på de erhvervsuddannede og deres bopælsmønstre i forbindelse med gennemført erhvervsuddannelse.

Figur 27: "Ungdomsårgang 2000" med en merkantil EUD i 2011. Fordelt efter bopælskommune i 2011.

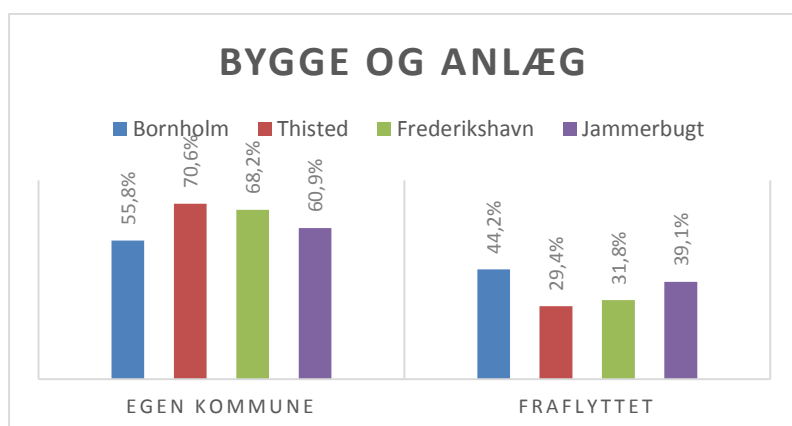

Kilde: Danmarks Statistik, egne beregninger baseret på Den Regionale Model for Erhverv og beskæftigelse SAM-K/LINE®.

Det fremgår af ovenstående figur, at en merkantil uddannelse i vid udstrækning fører til fraflytning fra oprindelseskommunen. Dette er i mindre grad tilfældet for de unge fra Thisted og Frederikshavn Kommuner og i høj grad tilfældet for de unge fra Jammerbugt og til dels Bornholm.

Figuren er ikke opdelt i køn, men vi ved fra forrige afsnit, at de merkantilt uddannede består af både kvinder og mænd. Det er dog ikke muligt med de relativt små data at se eventuelle kønsmæssige forskelle i bopælsmønstrene.

Figur 28: "Ungdomsårgang 2000" med en Bygge og anlæg EUD i 2011. Fordelt efter bopælskommune i 2011.

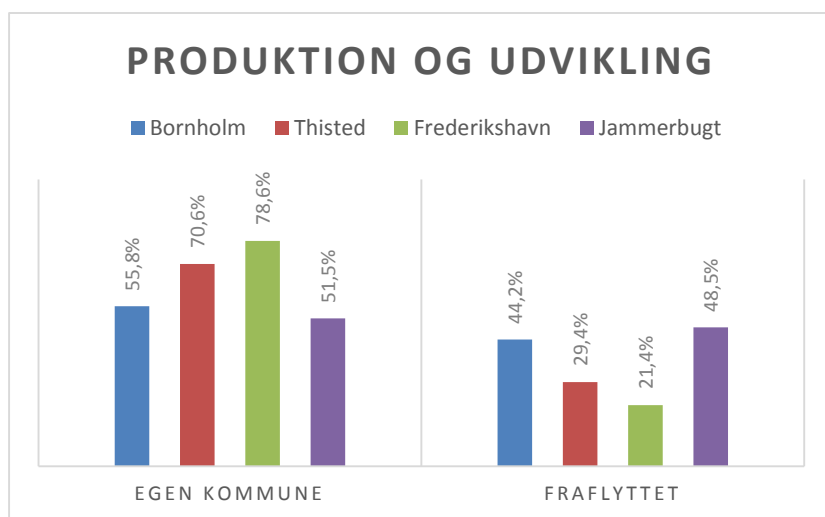

Kilde: Danmarks Statistik, egne beregninger baseret på Den Regionale Model for Erhverv og beskæftigelse SAM-K/LINE®.

Bygge og anlæg er tydeligvis en uddannelse, hvor flertallet bliver boende i den kommune, de har oprindelse i. Ikke overraskende er det i Thisted og Frederikshavn Kommuner, at de største andele bliver boende, da de lokale erhvervsmuligheder her er størst. Selvom Bornholm og Jammerbugt har nogenlunde samme erhvervsstruktur, hvad angår Bygge og anlæg, er de lokale arbejdsmarkeders størrelse mere begrænsede end i Thisted og Frederikshavn. Jammerbugtborgere har mulighed for pendling, mens det ikke er muligt at pendle til og fra arbejde uden for øen på daglig basis fra Bornholm. Dette forklarer muligvis den relativt højere fraflytning blandt de tømreruddannede fra Bornholm.

Det er ikke muligt at se direkte korrelationer mellem de unges bopælsmønstre og det lokale erhvervsuddannelsesudbud. Der er et relativt smalt udbud af Bygge- og anlægsuddannelser i Thisted og på Bornholm, mens unge fra Frederikshavn og Jammerbugt skal rejse til Aalborg eller Hjørring for at gennemføre uddannelsen. Disse forhold korresponderer ikke med de unges bopælsmønstre, hvilket kan tyde på, at adgang til praktikpladser og efterfølgende jobs formentlig har større betydning for de unges bopælsmønstre end udbuddets placering.

Figur 29: "Ungdomsårgang 2000" med en Produktion og udvikling EUD i 2011, fordelt efter bopælskommune i 2011.

Kilde: Danmarks Statistik, egne beregninger baseret på Den Regionale Model for Erhverv og beskæftigelse SAM-K/LINE®.

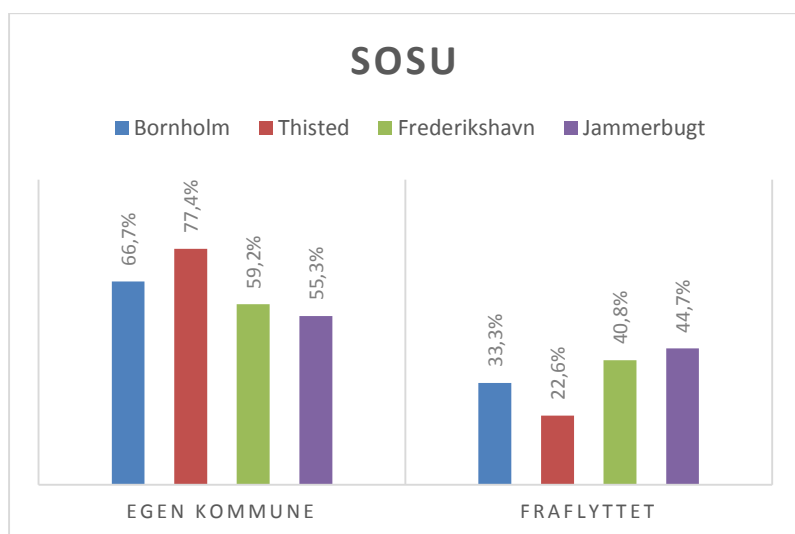
Bopælsmønstrene for de unge med en Produktion- og udviklingsuddannelse ligner i høj grad mønstret for de med en Bygge- og anlægsuddannelse, hvor størstedelen har bopæl i oprindelseskommunen. Største forskel mellem Bygge og anlæg og Produktion og udvikling er i Frederikshavn, hvor en større andel af de med en Produktion- og udviklingsuddannelse er blevet boende i kommunen. Dette er ikke overraskende set i lyset af den lokale erhvervsstruktur i kommunen, hvor der er en del arbejdspladser for personer med smedeuddannelser såvel som skibsmontør og andre skibsværfts-baserede uddannelser.

Ses disse bopælsmønstre i relation til den lokale erhvervsuddannelsesstruktur, ses en sammenhæng mellem det bredeste lokale udbud af erhvervsuddannelser inden for Produktion og udvikling og de relativt høje andele af fastboende. I Thisted og på Bornholm er der et smalt udbud af Produktion- og

udviklingsuddannelser, og her er andelen, der er blevet boende, mindre. Det lokale udbud kan dog ikke forklare, hvorfor så relativt mange flere er blevet boende i Thisted end på Bornholm. Endeligt er der Jammerbugt, hvor fraflytningsprocenten er højere end i de øvrige kommuner og som ikke har et lokalt udbud af Produktions og udviklingsuddannelser.

Ses der på de kønsmæssige aspekter kan der spores en sammenhæng mellem den store andel af mænd, der har gennemført Bygge- og anlægsuddannelserne samt Produktion- og udviklingsuddannelserne, og den relativt store andel faglærte unge mænd, der fortsat bor i deres oprindelseskommune.

Figur 30: "Ungdomsårgang 2000" med en sosu-EUD i 2011, fordelt efter bopælskommune i 2011.

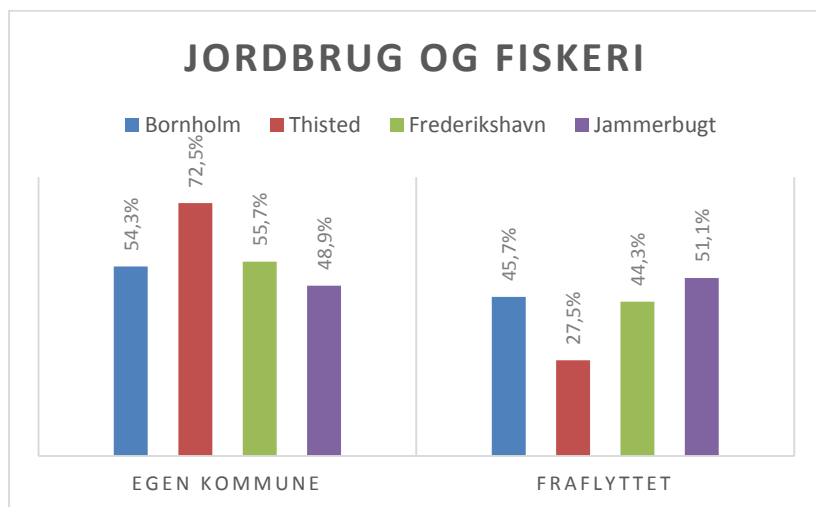
Kilde: Danmarks Statistik, egne beregninger baseret på Den Regionale Model for Erhverv og beskæftigelse SAM-K/LINE®.

Erhvervsuddannelserne inden for Social- og sundhedsområdet er til gengæld udbredte "kvindefag". Også her ses en tydelig tendens til, at størstedelen af de sosu-uddannede bliver boende i de unges oprindelseskommuner. Igen er Thisted den kommune, hvor den største andel er blevet boende og Jammerbugt den kommune, hvor flest er flyttet.

De sosu-uddannede arbejder typisk i kommunale og regionale institutioner, hvorfor de sosu-uddannedes arbejdspladser ligger relativt jævnt fordelt.

Ses der på sammenhænge mellem lokalt erhvervsuddannelsesudbud og de unges bopælsmønstre, har både Bornholm og Thisted et lokalt udbud af social- og sundhedsuddannelser såvel som den pædagogiske assistentuddannelse, mens de unge i Frederikshavn og Jammerbugt er nødt til at pendle til Hjørring og Aalborg for at gennemføre hovedforløbet. Differencerne mellem kommunerne er ikke udtalte, men følger dog udbudsmønstret.

Figur 31: "Ungdomsårgang 2000" med EUD i Jordbrug og fiskeri i 2011, fordelt efter bopælskommune i 2011.

Kilde: Danmarks Statistik, egne beregninger baseret på Den Regionale Model for Erhverv og beskæftigelse SAM-K/LINE®.

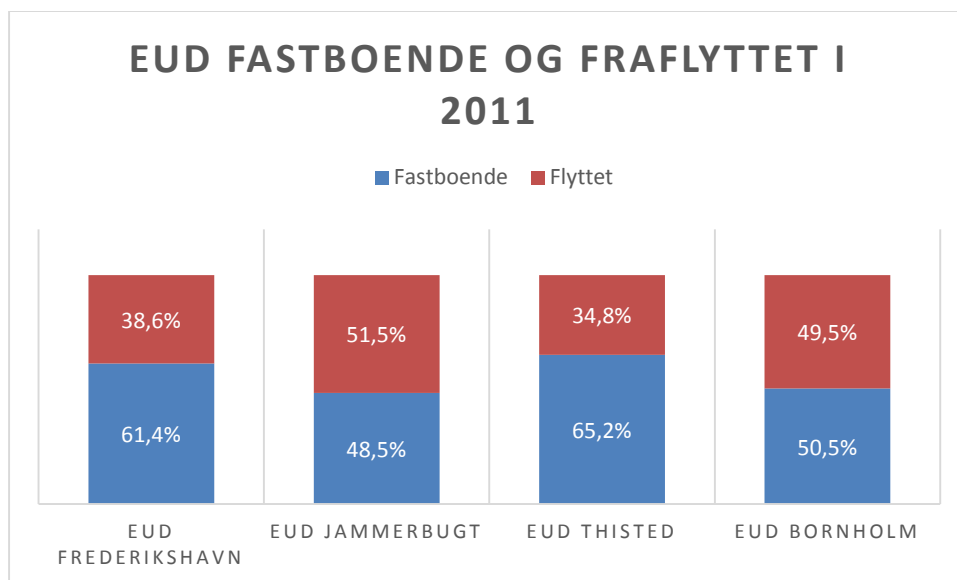
Uddannelserne inden for Jordbrug og fiskeri er per definition målrettet arbejdspladser, der er beliggende uden for de større byer. Det afspejler sig dog ikke i, at andelen af unge, der er blevet boende i oprindelseskommunen, er højere end for de andre uddannelser. Igen skiller Thisted sig ud ved at være den casekommune, hvor den største andel er blevet boende.

I forhold til et lokalt udbud af erhvervsuddannelser udbydes der ikke uddannelser inden for Jordbrug og fiskeri nord for Limfjorden. De unge fra Thisted har dog lettest adgang til et udbud inden for uddannelsesgruppen, da Morsø Landbrugsskole og Fiskeriskolen i Thyborøn, som begge er en del af EUC Nordvest, ligger på henholdsvis Mors og i Thyborøn. Det er dog uvist, om skolernes placering har den store betydning, da både landbrugs- og fiskeriskolerne traditionelt har indtaget elever fra hele landet og i udbredt grad anvender skolehjem til elevernes ophold. Det er praktikpladsernes placering – og de efterfølgende arbejdsmuligheder – der formentlig har størst betydning for bopælen.

8.3 Opsummering

Sammenfattende ses følgende overordnede flyttemønstre for de erhvervsuddannede fra de fire casekommuner:

Figur 32: Sammenlignende flyttemønstre for unge fra "Ungdomsårgang 2000" med en erhvervsuddannelse, fordelt på deres bopæl i 2011.

Kilde: Danmarks Statistik, egne beregninger baseret på Den Regionale Model for Erhverv og beskæftigelse SAM-K/LINE®.

Denne figur tydeliggør, at et lokalt uddannelsesudvalg, eller mangel på samme – selvfølgelig i kombination med tilgængelighed af lokale praktik- og arbejdspladser – påvirker de unges bopælsstruktur. Den kommune, som ikke har et lokalt udbud af erhvervsuddannelser, nemlig Jammerbugt Kommune, er samtidig den kommune, hvor flest erhvervsuddannede er fraflyttet.

Dernæst følger Bornholm, der både har et begrænset lokalt erhvervsuddannelsesudbud såvel som et isoleret og begrænset arbejdsmarked. Disse faktorer spiller formentlig ind i de unges valg af uddannelse og bopæl.

En større andel af de unge erhvervsuddannede fra Frederikshavn bor fortsat i kommunen i 2011, end tilfældet er for Jammerbugt og Bornholm. I Frederikshavn er der både adgang til et relativt bredere udbud af erhvervsuddannelsesfag – særligt inden for Produktion og udvikling – samt et lokalt arbejdsmarked, der aftager arbejdskraft med disse kompetencer.

Thisted er den casekommune, hvor den største andel af unge erhvervsuddannede er blevet boende i oprindelseskommunen. Dette påviser, at der ikke er en simpel korrelation mellem lokalt erhvervsuddannelsesudbud og bopæl, da det lokale EUD-udbud ikke er særlig bredt. Som ung kan man vælge mellem nogle forholdsvis få, brede erhvervsfag, hvis man ønsker at gennemføre sin uddannelse lokalt.

Ses overstående bopælsfordeling i relation til de unge faglærtes kønsmæssige fordeling på fag, er det tydeligt, at de store traditionelle "mande- og kvindefag" samtidig er de fag, hvor den største andel bliver boende i oprindelseskommunen. For de fag, hvor kønssammensætningen er mere åben, er der også større fraflytning. Dette kunne tyde på, at der er en vis sammenhæng mellem mere traditionel kønsrolleorientering og tilknytning til sit oprindelsesområde, som antydtes af Faber et al (2014).

9 Uddannelsesstedets betydning for de unges bopælsmønstre

Dette kapitel viser betydningen af et lokalt uddannelsesudbud for de unges uddannelsessted og bopælsvalg. De unge fra "Ungdomsårgang 2000" er fulgt med fokus på, hvor de har gennemført deres erhvervsuddannelse i perioden 2000-2011 i forhold til deres bopælssted i 2011.

Overordnet viser analysen, at det lokale udbud af erhvervsuddannelser er vigtigt for de unge, idet omkring 70 % af alle unge, der tager en erhvervsuddannelse, gør det på den nærmeste erhvervsskole. I modsætning til gængse forestillinger om, at unge kvinder fra landdistrikterne er mere mobile end mændene, viser denne undersøgelse, at kvinderne i lidt højere grad end mændene uddannes lokalt, når de tager en erhvervsuddannelse. Endeligt viser analysen, at de, der uddannes lokalt, i højere grad bliver boende i oprindelseskommunen end de, der uddannes uden for deres lokalområde. Mænd og kvinders uddannelses- og bopælsmønstre er forskellige. Med få undtagelser ligner henholdsvis kvindernes og mændenes uddannelsessteds- og bopælsvalgsmønstre på tværs af kommunerne hinanden mere end det samlede billede for hver casekommune. Dette tyder på, at erhvervsuddannelsessystemets mekanismer omkring udbudssted og bopælsvalg har forskellige effekter på de to køn.¹¹

9.1 Jammerbugt Kommune

For Jammerbugt Kommunes vedkommende er der ikke et lokalt udbud af erhvervsuddannelser. Derfor er opgørelsen foretaget på oplandsniveau, hvor Jammerbugt udgør et uddannelsesopland til Aalborg. Jammerbugt er geografisk en aflang kommune, hvorfor nogle unge (i og omkring Åbybro) vil have rimelig kort afstand til Aalborg, mens unge med bopæl i den sydlige del af kommunen vil være tættere på Thisted Kommunes uddannelsesudbud. Da der er tale om relativt små data, og da de oplandsrapporter, Region Nordjylland anvender, skelner imellem Thy-Mors som ét opland og Jammerbugt som en del af Vendsyssel, er det rimeligt at betragte hele Jammerbugt som uddannelsesopland til Aalborg. Det vil dog være misvisende at tænke, at de unge i især den sydlige del af kommunen kan opfatte sig som et lettilgængeligt opland til Aalborg, da transportafstandene, målt som tid med offentlige transportmidler, er betydelige.

Unge mænd fra Jammerbugt Kommune: uddannelsessted og bopælsvalg

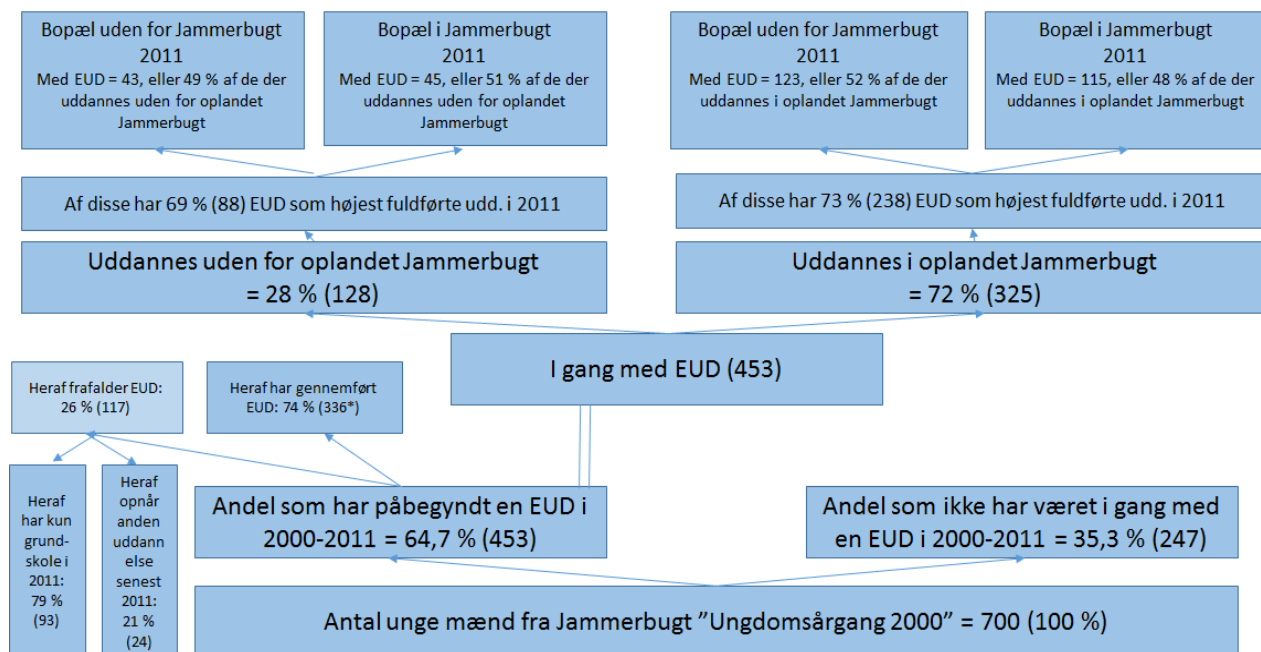
Som det fremgår af figuren nedenfor, påbegynder næsten 65 % af en ungdomsårgang en erhvervsuddannelse i løbet af perioden 2000-2011. Det vil sige efter afslutning af grundskolen, og før de er fyldt 28 år. Blandt disse gennemfører 74 % og 26 % frafalder. Blandt de, der frafalder, ender

---

¹¹ I de tidligere tabeller er arbejdet med såkaldte primo-ultimo tabeller, hvor man følger en population gennem to nedslagsår – et udgangsår (primo) og sammenligner med et valgt slut år (ultimo). Man sammenligner populationens status i slutåret med udgangsåret på en række parametre. Hidtil har jeg fokuseret på de unges opnåede uddannelse samt bopæl i 2011 sammenlignet med deres oprindelige bopælskommune samt deres socioøkonomiske baggrund. I dette kapitel arbejdes der i stedet med såkaldte "arrays", hvilket indebærer at man følger populationen og tæller antal udvalgte hændelser i en given periode. Hvor man i primo-ultimo tabellerne mister noget af populationen (f.eks. hvis de dør eller emigrerer fra Danmark), så tæller "array" antal begivenheder uanset metoden. Det betyder, at antallet af unge i "Ungdomsårgang 2000" er større her end i de tidligere kapitler (med ca. 25 personer). Det er dog præcis den samme grundpopulation fra år 2000.

knap 80 % med en grundskole som højest gennemførte uddannelse, mens 20 % får en anden uddannelse. Blandt de, der gennemfører (svarende til 336 unge mænd), går 10 videre og får en anden (videre) uddannelse efterfølgende.

Figur 33: Unge mænd fra Jammerbugt Kommune: uddannelsessted og bopælsvalg

Kilde: Danmarks Statistik, egne beregninger baseret på Den Regionale Model for Erhverv og beskæftigelse SAM-K/LINE®.

Vi kan se af opgørelsen, at 72 % af de unge mænd fra Jammerbugt tager deres erhvervsuddannelse i Aalborg, mens 28 % påbegynder deres erhvervsuddannelse et andet sted.

Blandt de 325, der uddannes i Aalborg, udgør de tekniske uddannelser langt den største gruppe. Således var i alt 152 mænd i gang med enten en uddannelse inden for Produktion og udvikling eller Bygge og anlæg. Dernæst kommer de merkantile uddannelser med 44 studerende. Blandt de i alt 325 EUD-elever, der læste i Aalborg i perioden, frafaldt de 87, svarende til 27 %.

Bopælsmønsteret i 2011 for de, der uddannes i Aalborg, er, at 48 % er blevet boende i Jammerbugt Kommune, mens 52 % er flyttet. Som vi vil se, når de øvrige kommuner er præsenteret, er dette mønster en undtagelse. For de øvrige kommuner bliver en større andel af de lokalt uddannede boende end omvendt. Der er flere aspekter i dette mønster. Dels kan Jammerbugts særlige mønster være relateret til den høje ind- og udpendling i kommunen. Dels er beslutning om at fraflytte eller blive boende, uanset hvor man uddanner sig, formentlig tæt knyttet til ens muligheder eller mangel på samme på det lokale arbejdsmarked. Endeligt skal vi også huske at tage højde for frafald og arbejdsmarkedet for de ufaglærte.

Blandt de, der har taget deres uddannelse i Aalborg, udgør de merkantilt uddannede nogenlunde samme andel blandt de fraflyttede som blandt de, der fortsat bor i Jammerbugt. Den største forskel udgøres af de teknisk uddannede. Mens de udgør 39 % af de, der er fraflyttet kommunen, udgør de 56 % af de, der fortsat bor i Jammerbugt Kommune. Da vi fra kapitlet om de unges beskæftigelse (nedenfor) ved, at størstedelen er i arbejde, udgør denne gruppe en væsentlig del af de faglærte på arbejdsmarkedet i Jammerbugt. Vi ved dog også, at Jammerbugt Kommune har en betydelig ind- og udpendling af faglærte. Der er derfor ikke tale om et kommunalt arbejdsmarked, men et oplandsarbejdsmarked med stor udveksling af arbejdskraft mellem Aalborg og Jammerbugt.

Blandt de, der tager deres uddannelse uden for Jammerbugt og Aalborg, er andelen med en teknisk uddannelse lavere end dem, der tager deres EUD i Aalborg. Andelen, der tager en "øvrige EUD", er relativt stor, altså typisk mindre EUD-fag på tværs af en lang række sektorer. Endeligt udgør en landbrugsuddannelse en væsentlig del af de, der uddannes uden for oplandet, hvilket skyldes de manglende muligheder for at opnå en landbrugsuddannelse nord for Limfjorden.

Opsummerende kan man sige, at Jammerbugt Kommune ikke udviser store udsving mellem de, der er uddannet lokalt og ikke-lokalt, da kommunen rent uddannelsesmæssigt er integreret i Aalborg bys uddannelsesstilbud – og da der er en væsentligt ind- og udpendling efterfølgende. Alligevel udgør de tekniske uddannelser en vigtig uddannelsestype for de unge mænd fra Jammerbugt, der vælger fortsat at have bopæl i kommunen.

Unge kvinder fra Jammerbugt Kommune: uddannelsessted og bopælsvalg

Figur 34: Unge kvinder fra Jammerbugt Kommune: uddannelsessted og bopælsvalg

Kilde: Danmarks Statistik, egne beregninger baseret på Den Regionale Model for Erhverv og beskæftigelse SAM-K/LINE®.

Når det gælder kvinderne fra Jammerbugt bemærkes først og fremmest, at en væsentligt lavere andel påbegynder en EUD, end tilfældet er for mændene fra kommunen, henholdsvis 65 % og 45 %. Sammenlignes med kvinderne fra de andre casekommuner, ligger Jammerbugt på samme niveau som kvinderne fra Thisted, altså 45 %, der påbegynder en EUD, mens den tilsvarende andel i Frederikshavn og på Bornholm er 48 %.

De største uddannelsesgrupper er de merkantilt uddannede, "øvrige EUD", sosu og landbrug. Dette gælder uanset uddannelsessted og senere bopæl. Andelen af merkantilt uddannede og "øvrige EUD" er dog væsentligt højere blandt de med bopæl uden for Jammerbugt end de med bopæl i Jammerbugt. Omvendt udgør andelen af sosu-uddannede en større andel blandt de, der bor i Jammerbugt end de, der bor uden for kommunen.

Oversigten viser, at der er nogenlunde lige store andele EUD-uddannede med bopæl uden for Jammerbugt som i Jammerbugt, selvom de er uddannet i Aalborg. Her betyder uddannelsesstedet dermed ikke så meget i sig selv for de unges bopæl som arbejdsmarkedet.

Som nævnt under afsnittet om mændene fra Jammerbugt Kommune, skiller Jammerbugt sig ud fra de øvrige tre casekommuner ved, at der ikke er væsentlige forskelle på de unges bopæl afhængig af, om de har taget deres uddannelse lokalt eller ej. Det har to begrundelser. Dels er både uddannelses- og arbejdsmarkedet i og omkring Jammerbugt Kommune så integreret, at der sker en sammensmeltning både uddannelses-, arbejds- og bopælmæssigt mellem Jammerbugt og Aalborg, hvilket gør flyttemønstrene "usynlige", når studiet tager udgangspunkt i Jammerbugt Kommune alene. Dels er størrelsen på det lokale arbejdsmarked for erhvervsuddannede stærkt begrænset, hvilket resulterer i at de unge erhvervsuddannede fraflytter kommunen efter arbejdsmuligheder andre steder.

Endeligt viser oversigten, at andelen blandt kvinderne fra Jammerbugt, der går på erhvervsuddannelse uden for Jammerbugt og Aalborg, er meget lille – den mindste blandt alle casekommuner. Det er ikke overraskende, og det skyldes, at der er et bredt udbud af erhvervsuddannelser i Aalborg. Det er derfor kun undtagelsesvis, at der er grund til at søge specifikke uddannelser uden for Aalborg, eller at man bor så tæt på Thisted eller Hjørring, at man pendler dertil i stedet.

9.2 Frederikshavn Kommune

I hele dette kapitel anvender jeg betegnelsen "lokal" uddannelse og "ikke-lokal" uddannelse for at differentiere mellem de, der er nødt til at tage på kostskole for at gennemføre deres erhvervsuddannelse, eller/og som vælger et fag, hvor det lokale praktikplads- og arbejdsmarked er stærkt begrænset, og den unge derfor vælger at fraflytte sin oprindelseskommune for at opnå den ønskede uddannelse. Spørgsmålet er, hvad en "lokal" uddannelse er? Hvor går grænsen mellem, at man kan pendle, og man er nødt til at flytte for at opnå sin uddannelse? Det kan afhænge af den enkeltes ressourcer. Blandt andet i forhold til, hvor villige og duelige de er til at være mobile, om de er gamle nok til at få et kørekort, har råd til en bil, familiemæssige forpligtelser, der udelukker lang transporttid efter skole- og arbejdsdagen og så videre.

For hver af de anvendte casekommuner har jeg kontrolleret for forskelle mellem at tage udgangspunkt i, at en lokal uddannelse kun er et lokalt udbud i samme kommune, eller om man indgår i et opland. Vi så, at for Jammerbugt Kommunes vedkommende var der så begrænset et antal, der havde påbegyndt

en erhvervsuddannelse i kommunen, at opgørelsen slet ikke gav mening, medmindre man påregnede uddannelse i Aalborg Kommune som "lokal". I tilfældet med Thisted Kommune nedenfor, er der en yderst begrænset andel, som studerede på Mors, hvorfor det heller ikke gjorde en forskel, om man inkluderede de EUC Nordvest uddannelser, der ligger i Morsø kommune. Som ved Jammerbugt gør det en stor forskel for de unge, om de bor i den sydlige eller den nordlige del af kommunen, i forhold til om det er Aalborg eller Thisted, der ligger tættest på.

I tilfældet Frederikshavn er der dog stor forskel på, om man opgør "lokal uddannelse" til udelukkende at inkludere de uddannelser, der udbydes i Frederikshavn Kommune, eller om opgørelsen tager udgangspunkt i EUC Nord samt Sosu Nord i Hjørring og dermed også inkluderer de uddannelser, der udbydes i Hjørring. Hvis man ikke inkluderer Hjørring, er antallet af "lokale" EUD-elever 581 personer, mens det inklusiv eleverne fra Frederikshavn, som studerer i Hjørring er 948 personer. Der er således tale om ganske store forskelle antalsmæssigt.

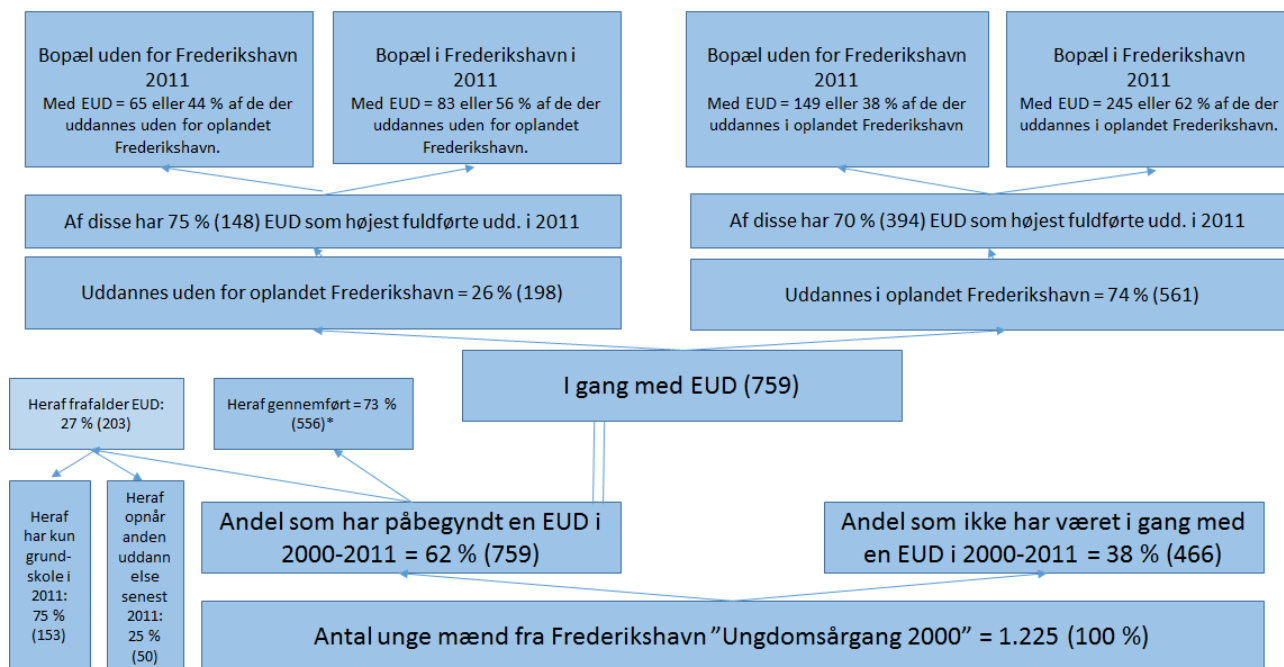
Det kan oplyses, at der er størst forskel på mændenes antal, hvilket skyldes at EUC Nord har sin bygge- og anlægsafdeling i Hjørring, mens Produktion og udvikling ligger i Frederikshavn. Differencen skyldes derfor primært, om man inkluderer de unge mænd, der går på Bygge og anlæg i Hjørring eller ej. Jeg har derfor gennemført to analyser, hvor der regnes på relationen mellem uddannelsessted og senere bopæl både 1) udelukkende med Frederikshavn Kommune som uddannelsessted og 2) både Frederikshavn og Hjørring som udbudssted. Af hensyn til ikke at forvirre, fremviser jeg kun tabellerne vedrørende "oplandet Frederikshavn", der inkluderer tal for elever fra Frederikshavn kommune, der studerer i Hjørring. Opgørelserne viser, at både EUC Nord/Hjørring og Sosu Nord/Hjørring udgør et væsentlige uddannelsessteder for en del unge fra "Ungdomsårgang 2000" fra Frederikshavn.

Af de i alt 542 unge mænd, som har gennemført en erhvervsuddannelse, har de 199 gjort dette lokalt i Frederikshavn Kommune, mens tallet er 394, hvis man inkluderer EUC Nord's udbud i Hjørring. Med andre ord går der stort set lige mange unge mænd fra Frederikshavn i Frederikshavn som i Hjørring. Dette er ikke tilfældet for kvinderne, hvor 201 kvinder, der har gennemført en erhvervsuddannelse, har gået i Frederikshavn. Hvis man inkluderer dem, der har gået i Hjørring også, bliver tallet 259, altså kun ca. 25 % flere. Med andre ord er udbuddet i Hjørring væsentligt for de unge mænd i Frederikshavn, men udgør ikke en større magnet for de erhvervsuddannede kvinder. Det skyldes formentlig en kombination af, at Bygge og anlæg, der primært er et mandefag, udbydes i Hjørring og ikke i Frederikshavn, mens Frederikshavn Handelsskole udbyder merkantile uddannelser i Frederikshavn, så man ikke behøver pendle til Hjørring. Omvendt betyder udbuddet af sosu-uddannelser i Hjørring noget for de EUD-elever, der har gennemført. Af i alt 81 kvindelige elever fra Frederikshavn har 56 gennemført i Frederikshavn og/eller Hjørring, mens dette antal begrænses til 27, hvis der udelukkende tælles i Frederikshavn.

Unge mænd fra Frederikshavn Kommune: uddannelsessted og bopælsvalg

Nedenfor fremlægges fordelingen baseret på unge, der har studeret i Frederikshavn og/eller Hjørring, kaldet oplandet Frederikshavn.

Figur 35: Unge mænd fra Frederikshavn Kommune: uddannelsessted og bopælsvalg

Kilde: Danmarks Statistik, egne beregninger baseret på Den Regionale Model for Erhverv og beskæftigelse SAM-K/LINE®.

Det fremgår af figuren, at de lokale uddannelser, altså de der udbydes i Frederikshavn og Hjørring, udgør en stor andel af, hvor de unge mænd fra Frederikshavn tager deres erhvervsuddannelse – nemlig knap 75 %. Det fremgår også, at det efterfølgende bopælsmønster skiller sig ud fra de unge fra Jammerbugt – nemlig at en væsentlig andel af de, der har gennemført deres uddannelse både lokalt og ikke-lokalt, fortsat bor i Frederikshavn Kommune i 2011. Det drejer sig om 56 % af de, der har taget deres EUD-uddannelse uden for Vendsyssel og 62 % af de, der har taget deres EUD-uddannelse i Vendsyssel.

Fagmæssigt er Bygge og anlæg samt Produktion og udvikling langt de største fag, uanset uddannelsessted og bopælskommune. Antalsmæssigt er der dog langt flere, der er uddannet inden for de to faggrupper i Vendsyssel end uden for, i alt 229 i Vendsyssel og 74 uden for Vendsyssel. Det samme mønster gør sig gældende for de merkantile uddannelser, dog er antallet meget mindre – 121 lokalt uddannede og mindre end 10 uddannet uden for Vendsyssel. De fag, der er størst søgning til blandt de, der har taget deres erhvervsuddannelse uden for Vendsyssel, er "øvrige EUD", heraf er landbrugsuddannelserne de største fag. Det gælder både blandt de, der bor i Frederikshavn Kommune i 2011 og blandt de, der er fraflyttet.

Unge kvinder fra Frederikshavn Kommune: uddannelsessted og bopælsvalg

Figur 36: Unge kvinder fra Frederikshavn Kommune: uddannelsessted og bopælsvalg

Kilde: Danmarks Statistik, egne beregninger baseret på Den Regionale Model for Erhverv og beskæftigelse SAM-K/LINE®.

Det fremgår af ovenstående figur, at flertallet af kvinderne fra Frederikshavn Kommune, der tager en erhvervsuddannelse, gør dette lokalt (knap 73 %). Andelen svarer nogenlunde til andelen af unge mænd fra Frederikshavn samt de øvrige casekommuner. Til gengæld fraflytter en relativt stor andel af de lokalt uddannede, nemlig knap 40 %, mens kun 34 % af de, der er uddannet uden for Vendsyssel bor i Frederikshavn Kommune i 2011.

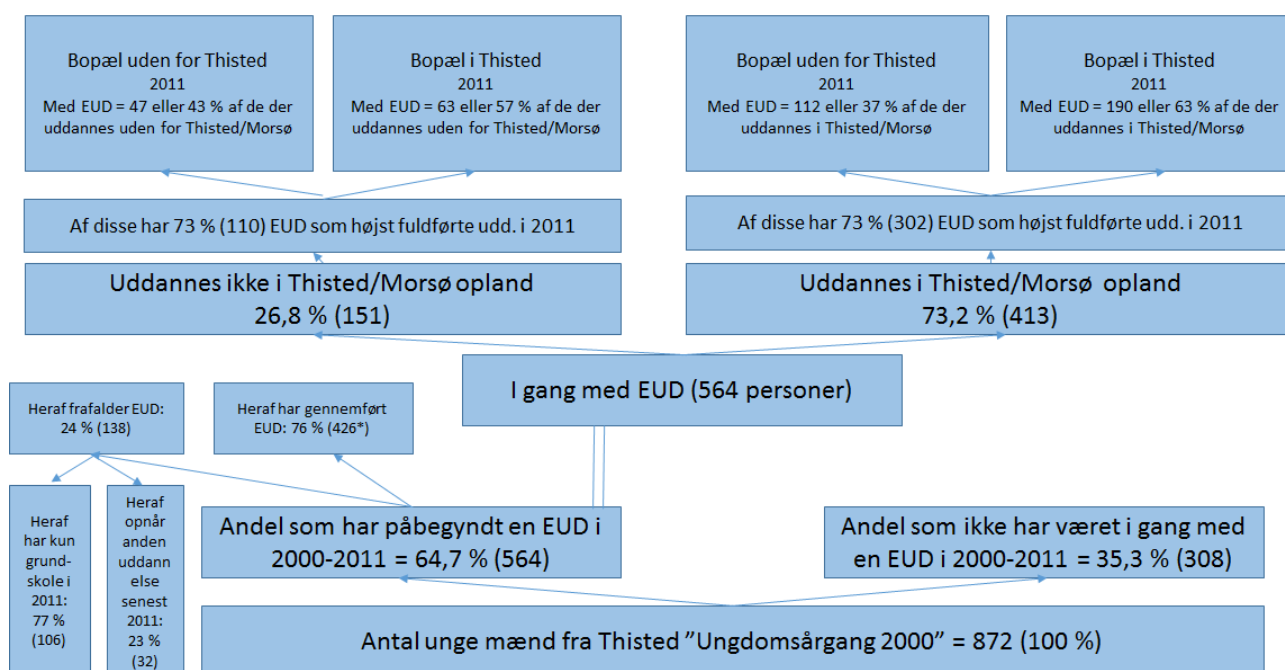
Fagmæssigt er langt den største lokale uddannelsesgruppe de merkantilt uddannede med i alt 175 personer. Af disse er 74 fraflyttet i 2011. Den næststørste uddannelsesgruppe er de sosu-uddannede med i alt 56 personer. Her bliver en større andel dog boende, idet 40 sosu-uddannede fra gruppen fortsat boede Frederikshavn i 2011. Blandt de, der er uddannet uden for Vendsyssel, udgør den sammensatte gruppe af "øvrige EUD" den største gruppe. Vi ser således et mønster, hvor de merkantile uddannelser er en vigtig uddannelsesmulighed for kvinderne fra Frederikshavn. Idet Frederikshavn Handelsskole ligger i Frederikshavn, skal eleverne her ikke pendle til Hjørring. Vi ser dog alligevel en relativt høj fraflytningsandel blandt denne gruppe, hvilket kan skyldes, at der er et begrænset udbud af merkantile uddannelser på hovedforløbsniveau, ligesom det kan være svært at finde en lokal praktikplads. Blandt de sosu-uddannede (både hjælper og assistent) bliver langt størstedelen boende. Det kan både skyldes, at kvinderne har stiftet familie og er knap så mobile, såvel som tilstedeværelsen af lokale jobmuligheder.

9.3 Thisted Kommune

Dette afsnit fremlægger resultaterne af de unge fra Thisted Kommune og deres veje gennem uddannelsessystemet. "Lokale uddannelser" dækker dog ikke alene over de uddannelser, der udbydes i Thisted Kommune, hvoraf de fleste er lokaliseret i Thisted by, men også over de uddannelser, der udbydes i Morsø kommune. Jeg har sammenlignet data mellem Thisted Kommune alene og oplandet Thisted. Der er tale om mindre end to håndfulde unge fra "Ungdomsårgang 2000" fra Thisted, der har studeret på Mors. EUC Nordvest dækker både Thisted og Morsø Kommuner, og der er et udbud af både landbrugsuddannelser samt merkantile uddannelser på Mors. EUC Nordvests hovedaktiviteter er dog alle placeret i Thisted. Dertil udbydes sosu-uddannelser gennem Social- og Sundhedsskolen Skive, Thisted og Viborg.

Unge mænd fra Thisted Kommune: uddannelsessted og bopælsvalg

Figur 37: Unge mænd fra Thisted Kommune: uddannelsessted og bopælsvalg

Kilde: Danmarks Statistik, egne beregninger baseret på Den Regionale Model for Erhverv og beskæftigelse SAM-K/LINE®.

Det fremgår af ovenstående figur, at erhvervsuddannelserne og de erhvervsuddannede står stærkt i Thisted Kommune, forstået sådan at en relativ stor andel (73 %) uddannes lokalt, at en relativt høj andel gennemfører deres EUD (76 %) og at en relativt høj andel med en erhvervsuddannelse er bosat i Thisted i 2011. Sammenlignes med mændene i de øvrige casekommuner udgør de 63 %, som er uddannet lokalt og fortsat bor i Thisted i 2011, den højeste andel af lokalt uddannede og boende blandt alle casekommunerne. Ligeledes er der 57 % af de, der er uddannet uden for oplandet Thisted, som bor i kommunen i 2011. Det er også den højeste andel blandt alle casekommunerne. Dette må tolkes som gode betingelser på det lokale arbejdsmarked for de erhvervsuddannede. Fagmæssigt

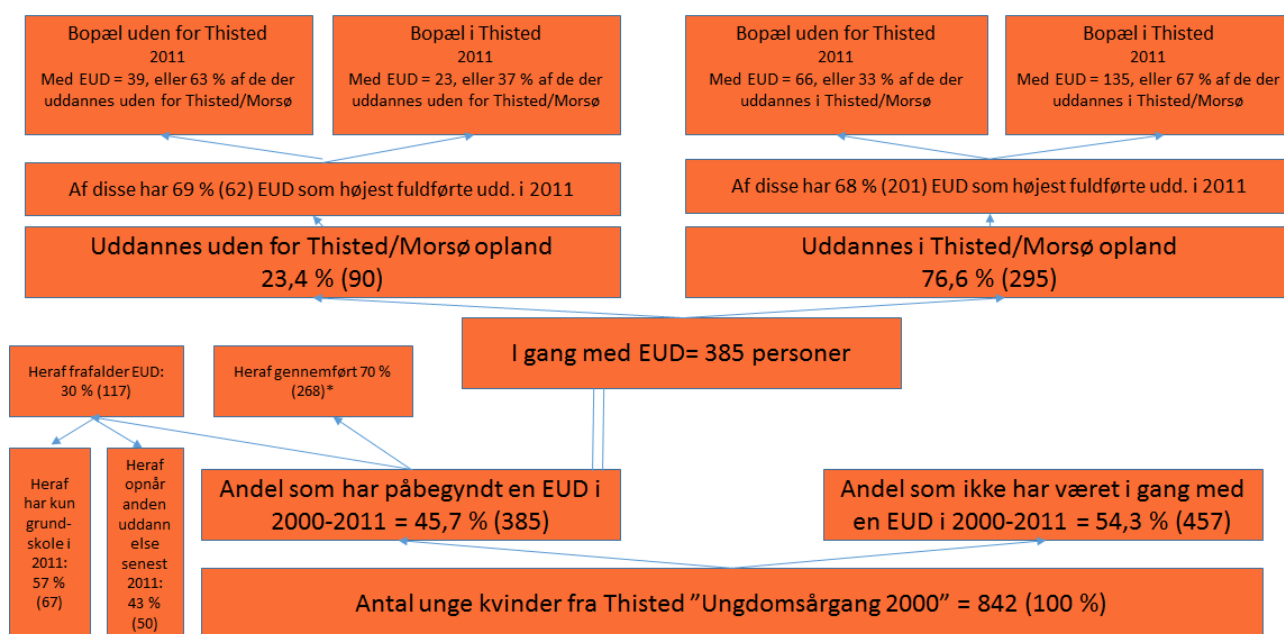

ligner mønstret meget det, vi har set fra Frederikshavn, hvor Bygge og anlæg samt Produktion og udvikling udgør de helt store lokale uddannelsesfag med 172 personer, der er uddannet lokalt, hvoraf 116 stadigvæk boede der i 2011. Dernæst kommer de merkantilt uddannede med i alt 84 personer, hvoraf 44 er fraflyttet. Altså sker der et fagligt skel mellem de håndværks- og industriuddannede og de merkantilt uddannede og deres bopælsvalg.

Blandt de, der ikke uddannes lokalt, der antalsmæssigt er ca. ¼, fylder "øvrige EUD" uddannelser meget. Det vil sige, at de, der vælger en uddannelse væk fra lokalområder, formentlig primært har valgt uddannelser, der slet ikke udbydes lokalt.

Unge kvinder fra Thisted Kommune: uddannelsessted og bopælsvalg

Figur 38: Unge kvinder fra Thisted Kommune: uddannelsessted og bopælsvalg

Kilde: Danmarks Statistik, egne beregninger baseret på Den Regionale Model for Erhverv og beskæftigelse SAM-K/LINE®.

Ovenstående figur viser, at en relativ høj andel af de unge kvinder fra Thisted vælger en lokal uddannelse, nemlig næsten 77 %. Og hvis vi sammenligner med de andre casekommuner, er kvinderne fra Thisted meget lokalt loyale. 76 % af de lokalt uddannede bor fortsat i kommunen i 2011. Det er den højeste andel blandt alle kvinderne – og blandt alle mændene. Blandt de, der er uddannet uden for oplandet bor 37 % i oprindelseskommunen i 2011, hvilket igen er den højeste andel blandt kvinderne, men lavere end blandt mændene.

Skal jeg søge at forklare det, skal kvindernes fagvalg inddrages. Blandt de, der uddannes lokalt er langt den største gruppe de merkantilt uddannede efterfulgt af de sosu-uddannede. Det ligner de andre

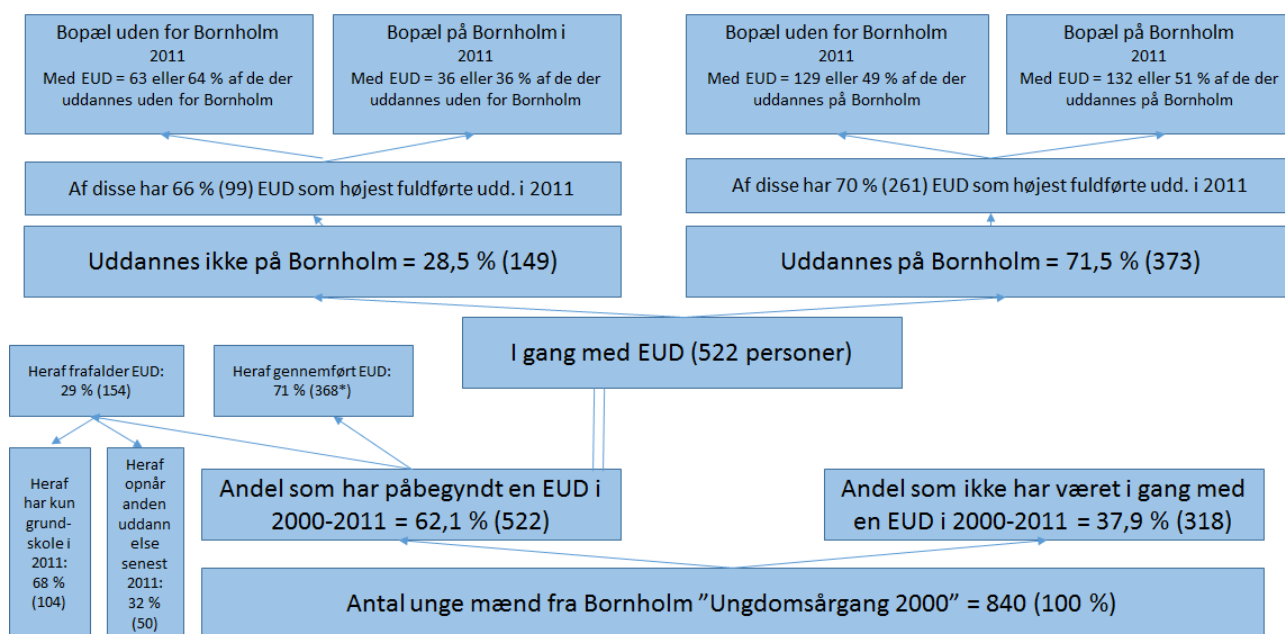
casekommuner, men i Thisted bliver relativt mange af de merkantilt uddannede unge kvinder boende i oprindelseskommunen. Det er ikke muligt umiddelbart at forklare forskellen alene ud fra det lokale uddannelsesudbuds bredde eller den lokale erhvervsstruktur.

9.4 Bornholms Regionskommune

Som nævnt tidligere adskiller Bornholm sig fra de øvrige casekommuner, ved at det ikke er muligt at pendle mellem hjemmet på Bornholm og et erhvervsuddannelsesudbud uden for øen. Ønsker man en anden erhvervsuddannelse, end de der udbydes på øen, må man enten rejse i skoleperioderne og søge en lokal praktikplads, eller man må fraflytte øen i det hele taget og søge en praktikplads i nærheden af sin erhvervsskole. Som med andre erhvervsskoler har Campus Bornholm aftaler inden for nogle få fag, hvor man tager et grundforløb på Campus Bornholm, og skolen er behjælpelig med at finde en lokal praktikplads, hvor man gennemfører hovedforløbets skoleperioder på f.eks. CELF, der ligger på Sydsjælland og Lolland Falster. For andre uddannelsers vedkommende er man mere overladt til sig selv og må selv søge praktikpladser. Ofte uden for øen, da der måske kun er 1-2 lokale praktikpladser inden for ens fagønske.

Unge mænd fra Bornholms Regionskommune: uddannelsessted og bopælsvalg

Figur 39: Unge mænd fra Bornholms Regionskommune: uddannelsessted og bopælsvalg

Kilde: Danmarks Statistik, egne beregninger baseret på Den Regionale Model for Erhverv og beskæftigelse SAM-K/LINE®.

Som for de andre casekommuner udgør erhvervsuddannelserne en væsentlig uddannelsestype, idet over 62 % i løbet af perioden 2000-2011 har været i gang med en erhvervsuddannelse. Frafaldsandelen er dog høj, og det er kun knap 71 % af de, som har påbegyndt en EUD, der har

gennemført. Dette er en smule lavere end mændene fra de øvrige casekommuner. Det kan skyldes, at Bornholm har et mere isoleret arbejdsmarked, hvor det ikke er muligt at pendle ud fra kommunen, hvis man ikke kan finde en lokal praktikplads. Med andre ord har Bornholm ikke noget opland og udgør ikke selv et opland til et større arbejdsmarked.

I alt er det altså 522 mænd fra ungdomskohorte Bornholm, der har påbegyndt en erhvervsuddannelse. Af disse har 373, eller knap 72 % taget uddannelsen (udelukkende) på Bornholm, mens knap 29 % har taget enten hele eller en del af uddannelsen uden for Bornholm.

Blandt de 373 mænd der har taget uddannelsen på Bornholm, bor ca. halvdelen på Bornholm og den anden halvdel uden for Bornholm i 2011. Dette svarer nogenlunde til fordelingen fra Jammerbugt Kommune, hvor der er en udbredt pendling. I de øvrige casekommuner, altså Thisted og Frederikshavn, hvor pendling er knap så udbredt, bor en større andel af de, der blev uddannet lokalt fortsat i oprindelseskommune. Dette viser, at der ikke er nogen simpel sammenhæng mellem, hvor åbent eller integreret et arbejdsmarked er og andelen af unge erhvervsuddannede, der bliver boende.

Hvis vi samtidig tager højde for mønstrene for de, der har taget deres uddannelser uden for Bornholm, ses først og fremmest, at er kun lidt over 25 %, der tager en erhvervsuddannelse uden for Bornholm. Af disse bliver 64 % dog boende uden for Bornholm, mens 36 % bor på Bornholm i 2011. Andelen der bliver boende uden for Bornholm efter endt uddannelse er langt højere på Bornholm end blandt de øvrige casekommuner og viser formentlig betydningen af et isoleret arbejdsmarked, hvor pendling ikke er mulig.

Ses der på fag og faggrupper, er det kendetegnende, at Produktion og udvikling samt Bygge og anlæg er de største uddannelsesgrupper. I alt er 162 mænd fra ungdomskohorte Bornholm uddannet helt eller delvist på Bornholm inden for disse to store faggrupper, mens kun 49 mænd har taget uddannelserne uden for Bornholm. Af de 162, der har en Produktion og udviklings- eller en Bygge- og anlægsuddannelse fra Bornholm, bor knap 100 fortsat på Bornholm i 2011, mens knap 70 er fraflyttet. Blandt de 49, der er uddannet uden for Bornholm, bor 35 fortsat uden for Bornholm. De lokale tekniske uddannelser er derfor en væsentlig kilde til at sikre lokal kvalificeret arbejdskraft.

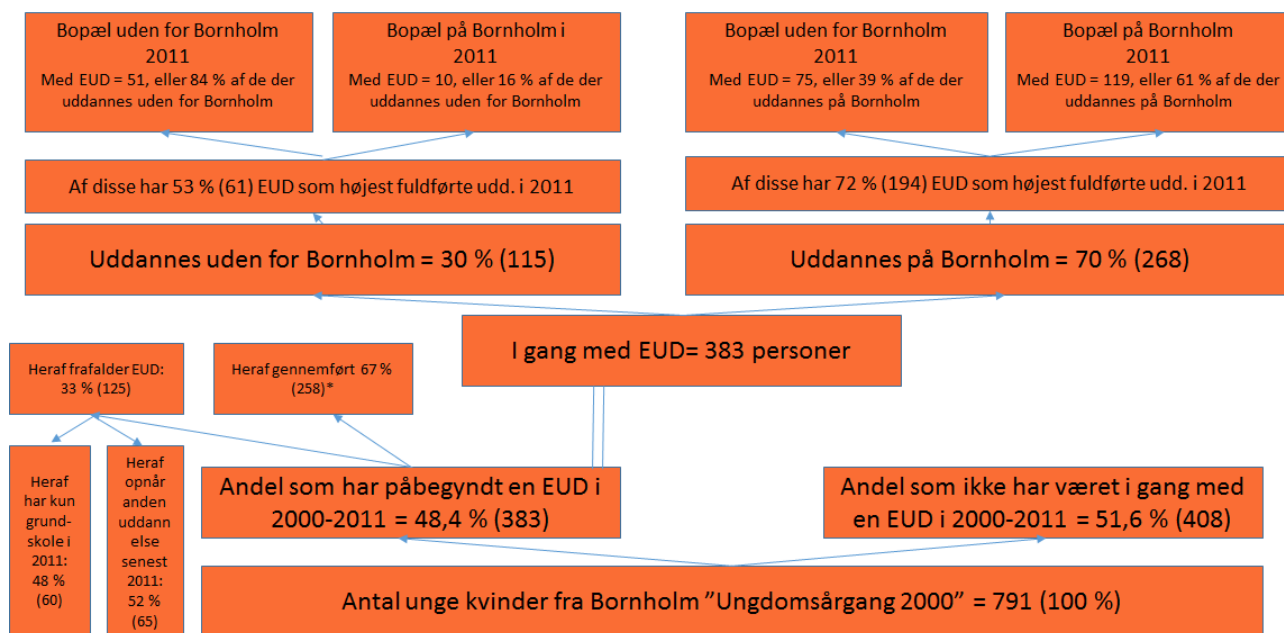
For de merkantilt uddannede ser mønstret noget anderledes ud. Her er 65 mænd helt eller delvist uddannet på Bornholm, og kun en håndfuld er udelukkende uddannet uden for Bornholm. Til gengæld er 65 % af de lokalt uddannede fraflyttet i 2011. Dette kan enten være sket undervejs i uddannelsen, hvor der kun er et begrænset udbud af merkantile hovedforløb på Bornholm samt muligvis mangel på praktikpladser. Det kan dog også være sket efter afsluttet uddannelse. Hvorvidt der er tale om beskæftigelsesmuligheder i form af flere job, eller om det handler om kvaliteten, altså indholdet i jobbet, der er bevæggrund for flyttemønstret, kan selvklart ikke ses af statikken. Der er således tale om, at de tekniske uddannelsers arbejdsmarkeder adskiller sig fra de merkantile, hvor de merkantilt uddannede flytter mod andre og mere bynære arbejdsmarkeder.

Blandt de, der er uddannet uden for Bornholm udgør "øvrige EUD" uddannelser den største gruppe. Blandt dem, der har bopæl på Bornholm trods uddannelse væk fra øen, udgør landbrugsuddannelserne et større antal.

Det fremgår også, at 17 % af de med en erhvervsuddannelse som højst gennemførte uddannelse, og som har læst uden for Bornholm, også bor uden for Bornholm. Dette er den største andel blandt alle casekommuner for mændenes vedkommende. Dette kan både skyldes manglende lokale uddannelsesmuligheder såvel som manglende lokale jobmuligheder.

Unge kvinder fra Bornholm: uddannelsessted og bopælsvalg

Figur 40: Unge kvinder fra Bornholm: uddannelsessted og bopælsvalg

Kilde: Danmarks Statistik, egne beregninger baseret på Den Regionale Model for Erhverv og beskæftigelse SAM-K/LINE®.

Af denne gruppe har i alt 383 kvinder, eller 48 %, på et eller andet tidspunkt i perioden 2000-2011 været i gang med en erhvervsuddannelse. Det kan både være et eller flere grundforløb og/eller et eller flere hovedforløb. Lidt over halvdelen, 51,6 %, har *ikke* været i gang med en erhvervsuddannelse. Sammenlignes med de forrige figurer, ses at dette svarer nogenlunde til den andel af kvinder, der er gået i gang med en erhvervsuddannelse fra de andre casekommuner. Til gengæld er det ca. 20 procentpoint lavere end for mændenes vedkommende.

Af de 383 kvinder, der har været i gang med en erhvervsuddannelse, har 67 % gennemført uddannelsen (det vil sige afsluttet et hovedforløb). Dette er den laveste andel blandt kvinderne i alle casekommuner. Generelt ligger andelen af kvinder, der gennemfører en erhvervsuddannelse, lavere end for mændenes vedkommende. Det er dog kendetegnende, at andelen der gennemfører en erhvervsuddannelse er lavest på Bornholm for begge køn. Der er ikke belæg for at komme med entydige forklaringsmodeller på basis af materialet i denne undersøgelse. Forskning peger på, at det er forældrenes uddannelsesniveaue og sociale status, der er udslagsgivende for børnenes

uddannelsesopnåelse, mere end det er afstand til uddannelse. Det ligger dog fast, at bornholmske unge ikke har adgang til at pendle, hvis de ikke kan finde en lokal praktikplads. De må enten vælge et andet fag eller flytte.

De unges bopælsmønstre knytter sig i høj grad til uddannelsesfagene. Blandt de, der har været i gang med en erhvervsuddannelse på Bornholm og gennemført den, dominerer de merkantile uddannelser samt social- og sundhedsuddannelserne. Blandt de, der er uddannet uden for Bornholm, er de merkantile uddannelser også dominerende, men tæt efterfulgt af en række andre, mindre fag, der ikke udbydes på Bornholm.

I alt er der helt eller delvist uddannet 117 kvinder på Bornholm inden for de merkantile fag og 29 uden for Bornholm. Mens de 29, der er uddannet uden for Bornholm, fortsat bor uden for øen i 2009, bor 66 af de lokalt uddannede merkantile kvinder på Bornholm i 2011, mens andre 51 er fraflyttet. De lokale merkantile uddannelser bidrager dermed både til at sikre lokal arbejdskraft på det merkantile felt samt til kvalificeret arbejdskraft på mere bynære arbejdsmarkeder. Blandt de 53 unge bornholmske kvinder med en sosu-uddannelse boede 39 forsat på Bornholm i 2011, de øvrige 14 var fraflyttet. De knap 10 sosu-uddannede, som har fået deres uddannelse uden for Bornholm, boede i 2011 fortsat væk fra øen. Begge disse uddannelsesudbud er således af overordentlig vigtighed, når det kommer til at sikre kvinder, der vælger at bo, hvor de er opvokset, en erhvervskvalificerende uddannelse.

9.5 Oversigt: bopæl relateret til uddannelsessted

I dette afsnit er oplysningerne fra de ovenstående figurer sammensat, således der gives et overblik over, hvilken andel af de erhvervsuddannede – henholdsvis lokalt og ikke lokalt – der bor lokalt og ikke lokalt i 2011. Tabellerne er baseret på "Ungdomsårgang 2000", deres oprindelseskommune i 2000 og deres køn. Formålet er at forstå uddannelses- og bopælsmønstrene gennem sammenligning mellem kommunerne.

Jammerbugt: mænd, "Ungdomsårgang 2000".

Med EUD 2011 EUD igang 2000-2011	Lokal bopæl 2011	Fraflyttet 2011
Lokalt	35%	38%
Ikke lokalt	14%	13%

N = 326

Jammerbugt: kvinder, "Ungdomsårgang 2000"

Med EUD 2011 EUD igang 2000-2011	Lokal bopæl 2011	Fraflyttet 2011
Lokalt	38%	45%
Ikke lokalt	3%	14%

N= 216

Frederikshavn: mænd, "Ungdomsårgang 2000"

Med EUD 2011 EUD igang 2000-2011	Lokal bopæl 2011	Fraflyttet 2011
Lokalt	45%	28%
Ikke lokalt	15%	12%

N = 542

Frederikshavn: kvinder, "Ungdomsårgang 2000"

Med EUD 2011 EUD igang 2000-2011	Lokal bopæl 2011	Fraflyttet 2011
Lokalt	45%	29%
Ikke lokalt	9%	17%

N=350

Thisted: mænd, "Ungdomsårgang 2000"

Med EUD 2011 EUD igang 2000-2011	Lokal bopæl 2011	Fraflyttet 2011
Lokalt	46%	27%
Ikke lokalt	15%	12%

N = 412

Thisted: kvinder, "Ungdomsårgang 2000"

Med EUD 2011 EUD igang 2000-2011	Lokal bopæl 2011	Fraflyttet 2011
Lokalt	51%	25%
Ikke lokalt	9%	15%

N = 263

Bornholm: mænd, "Ungdomsårgang 2000"

Med EUD 2011 EUD igang 2000-2011	Lokal bopæl 2011	Fraflyttet 2011
Lokalt	37%	36%
Ikke lokalt	10%	17%

N = 360

Bornholm: kvinder, "Ungdomsårgang 2000"

Med EUD 2011 EUD igang 2000-2011	Lokal bopæl 2011	Fraflyttet 2011
Lokalt	47%	29%
Ikke lokalt	4%	20%

N = 255

Det, som fremgår tydeligst på tværs af alle kommuner og begge køn, er, at den største andel af de erhvervsuddannede bliver uddannet lokalt. Det er selvfølgelig delvis fordi, jeg har valgt at inkludere erhvervsuddannelsesudbud med udgangspunkt i uddannelsesoplande og ikke kun for den enkelte kommune. Ikke desto mindre understreger det, at de unge vælger erhvervsuddannelse med udgangspunkt i det nærmeste udbud.

Hvis vi gennemgår tabellerne felt for felt, fremkommer følgende mønstre:

Lokal uddannet – lokalt boende

Med undtagelse af Jammerbugt er feltet, hvor de unge er uddannet lokalt og bor i oprindelseskommunen, det største felt. Det gælder for begge køn og for tre ud af fire kommuner. Undtagelsen er Jammerbugt Kommune, hvor andelen af unge, der er uddannet lokalt, men bor uden for Jammerbugt, er den største – og dette gælder både for mændene og kvinderne. Som nævnt ovenfor skyldes dette formentlig den høje integration mellem Aalborg og Jammerbugt Kommuner, hvad angår bopæl og arbejdsmarked, med stor ind- og udpendling, hvor Jammerbugt fungerer som et opland til Aalborg.

Ved at fokusere på andelenes størrelse, fremgår det, at kvinderne fra Thisted skiller sig ud, ved at det er over 50 % af de erhvervsuddannede kvinder fra Thisted, der har gået lokalt i skole og som fortsat bor i oprindelseskommunen. Det er en stor andel, og det understreger samtidig, at forestillinger om, at mænd er immobile, mens kvinder er ivrige fraflyttere fra landets yderområder, ikke holder stik i sig selv, men er knyttet til uddannelsesvalget også.

De bornholmske mænd skiller sig også til en vis grad ud, idet der blandt de lokalt uddannede mænd bor ca. lige store andele på og uden for Bornholm i 2011. Dette bevidner formentlig, at den lokale uddannelseskapacitet er større end det lokale arbejdsmarked. Men det kan også skyldes, at de faglige muligheder, som de unge ønsker, ikke er til stede lokalt.

Lokalt uddannet, men bosat uden for kommunen i 2011

Med undtagelse af Jammerbugt er feltet bestående af unge, der er uddannet lokalt, men fraflyttet kommunen i 2011, det andenstørste for alle kommuner og begge køn. Frederikshavn og Thisted Kommuner har de laveste andele og er dermed "bedst til at holde på" de unge faglærte. Set i forhold til især Bornholm, er det vigtigt at bemærke, at erhvervsuddannelsesudbuddet i Thisted og især Frederikshavn er bredere end på Bornholm og kan dermed være en medvirkende faktor. Altså, at de lokalt uddannede simpelthen har en bredere faglighed og dermed bedre absorptionsevne på lokale arbejdsmarkeder. Desto smallere et lokalt udbud af erhvervsuddannelser, der er, desto mere skal de samme typer af praktikpladser anvendes, og de samme virksomheder skal kunne absorbere de samme nyudlærte fagligheder. Desto bredere en palet af de 109 erhvervsuddannelser, der udbydes lokalt, desto mere diversitet vil der være i udbuddet af ny arbejdskraft.

Jammerbugt har den største fraflytning blandt de, der er uddannet lokalt. Her gør det sig formentlig gældende, at de unge erhvervsuddannede orienterer sig mod Aalborg, erhvervsuddannelser i Aalborg og dermed både praktikpladsmarked og arbejdsmarked i Aalborg. Denne orientering følger de unge også efter endt uddannelse og skaber en øget fraflytning blandt kommunens unge. Der er dermed ikke

samme "samhørighed" mellem de lokale unge og de lokale arbejdspladser – en effekt af, at der ikke findes et egentligt lokalt erhvervsuddannelsessystem.

Kønsmæssigt er der ikke store forskelle. Både mænd og kvinder fra Jammerbugt har den største fraflytning, mens andelen for Thisted og Frederikshavn for begge køn ligger mellem 25-29 %. På Bornholm er der forskel på mænd og kvinder, idet de lokalt uddannede kvinder, der fraflytter, udgør 29 %, mens mændenes andel er 36 %. Her kan både den manglende faglige diversitet spille ind for de teknisk og håndværksuddannede mænd, såvel som manglende faglige udfordringer for begge køn på det merkantile område. Livscyklusfaktorer som familiestiftelse kan dog også spille ind og påvirke den enkeltes flyttevalg. Data fra Undervisningsministeriet (REF) viser, at kvinder der påbegynder en sosu-uddannelse ofte er ældre end på erhvervsuddannelserne generelt. Man kan dermed forestille sig, at en andel af kvinderne, som har en sosu-uddannelse, muligvis ofte har stiftet familie og dermed er mindre mobile.

Uddannet uden for lokalområdet, bosat i oprindelseskommunen i 2011

De unge, der bliver uddannet uden for lokalområdet – det vil sige uden for deres oprindelseskommune samt det lokale uddannelsesopland – og samtidig er bosat i oprindelseskommunen i 2011, udgør den mindste andel af ungegrupperne på tværs af alle casekommuner og begge køn. Det skyldes, at langt de fleste unge går i gang med et grundforløb lokalt og først flytter skole ved overgang til et hovedforløb.

Feltet består derfor hovedsageligt af unge, der er fagligt afklarede og på forhånd ved, at de vil læse et specifikt fag, som ikke udbydes lokalt. Typiske uddannelser, hvor dette er tilfældet, er landbrugsuddannelserne såvel som en række mindre fag såsom frisøruddannelsen. Der er ikke et landbrugsuddannelsesudbud nord for Limfjorden, ligesom det heller ikke er muligt at gå på landbrugsskole på Bornholm. Til gengæld er der tradition for, at landbrugsskolerne er kostskoler, og landbrugserhvervet har et veludviklet lokalt rådgivningssystem, der er behjælpelig med lokale praktikpladser. Endeligt kan man forestille sig lokale, sociale og familiære netværk, der spiller ind i forbindelse med anskaffelse af praktikpladser i oprindelseskommunen.

Mens andelen af unge mænd i de tre jyske kommuner i feltet ligger på ca. 15 %, er det kun 10 % af de bornholmske mænd, der har taget deres uddannelse uden for øen og bor på Bornholm i 2011. Procentpointdifferencen grænser til det signifikante, men der må igen peges på de unges opfattelse af, at de lokale arbejdsmarkeder er fagligt begrænsede, hvis de unge har opnået en særlig faglighed.

Kvindernes andele i dette felt er mindre end mændenes, idet de varierer mellem 3-9 %. Der er således ganske få, der tager deres uddannelse uden for lokalområdet og alligevel bor i oprindelseskommunen, når de er i slutningen af 20'erne. Fagligt udgøres denne gruppe af kvinder med "øvrige" erhvervsuddannelser. Da vi ved, at erhvervsuddannelserne er meget "kønnede", består denne gruppe muligvis af unge kvinder med uddannelser inden for personlig pleje (uddannelser inden for den gamle indgang "Krop og stil") eller fødevarerfremstilling, herunder kok, som ikke udbydes lokalt i alle casekommunerne. Muligvis er udbuddet af "øvrige erhvervsuddannelser", der søges af kvinder, mere begrænset end udvalget af "øvrige erhvervsuddannelser", der søges af mænd. Uanset årsag, må vi konstatere, at kvinderne i mindre grad end mændene tager deres uddannelse uden for lokalområdet og efterfølgende alligevel bor i oprindelseskommunen.

Uddannet uden for lokalområdet og bosat uden for oprindelseskommunen i 2011

Gruppen af unge, der tager deres erhvervsuddannelse uden for lokalområdet og som er fraflyttet sidst i deres 20'ere udgør samlet det tredjestørste felt. Der er forskelle mellem kønnenes mønstre, ligesom Bornholm adskiller sig fra de øvrige kommuner med højere andele i feltet for både mænd og kvinder.

Dette må tolkes som en konsekvens af, at de øvrige tre kommuner er del af uddannelsesoplande, mens bornholmske unges lokale uddannelsesmuligheder er ganske afgrænsede. Med andre ord ses en proces, hvorved en gruppe unge fra Bornholm vælger nogle specifikke erhvervsuddannelser, der ikke udbydes lokalt og allerede fra grundforløbet tager sin uddannelse uden for øen. Formentlig er den erhvervsskole, som udbyder grundforløbet behjælpelig med at finde en praktikplads i dets lokalområde – og den unges vej ud af sin oprindelseskommune er lagt.

I de øvrige kommuner er uddannelsesoplandet relativt større, og der findes flere uddannelsesmuligheder, hvorfor en mindre andel befinder sig i dette felt.

Ses på kønsforskelle, kan vi her konstatere, at en større andel kvinder end mænd tager en uddannelse uden for det lokale uddannelsesopland – og er fraflyttet sidst i deres 20'ere. Fagmæssigt tager disse kvinder primært uddannelser inden for det merkantile område samt ”øvrige erhvervsuddannelser”. Det vil sige, at de merkantile uddannelser til en vis grad fungerer ligesom de videregående uddannelser, hvor en merkantil uddannelse for nogle medfører en fraflytning fra oprindelseskommunen. Det har ikke været muligt via denne undersøgelses uddannelseskategorier at afgøre, om der er tale om merkantile uddannelses typer, der ikke udbydes lokalt, eller om fraflytningsårsagen skal søges i de større faglige udfordringer, der forventes at være i bynære områder – eller endeligt om der er tale om bopælspræferencer blandt de unge selv, der søger mod en mere urban livsstil.

9.6 Opsummering og diskussion

Analyserne af de unges veje gennem uddannelsessystemet baseret på deres uddannelsessted og senere bopæl viser, at der ikke er en simpel korrelation mellem det lokale uddannelsesudbud og de unges bopælsvalg. Men følgende står klart:

De unge vælger primært de lokale erhvervsuddannelser. Uanset hvor smalt eller bredt det lokale erhvervsuddannelsesudbud er, og uanset om man som ung har adgang til en erhvervsuddannelse i egen kommune eller ej, vælger flertallet af de unge en erhvervsuddannelse, som udbydes på den nærmeste erhvervsskole. Det har betydning for, hvordan vi planlægger udbuddet af erhvervsuddannelser, idet erhvervsskoler der ligger i relativt tyndtbefolkede områder vil have svært, uanset hvor dygtige de ellers måtte være rent pædagogisk og skolestyringsmæssigt, at tiltrække et større antal elever.

Der er ikke en entydig sammenhæng mellem et smalt, lokalt uddannelsesudbud og en høj fraflytningsprocent blandt de unge erhvervsuddannede. De unge fra Frederikshavn har adgang til et lidt bredere fagudvalg, end de unge i Thisted har. Alligevel bliver en lidt større andel af de unge fra Thisted boende i deres oprindelseskommune. Omvendt er det korrekt, at Jammerbugt, der slet ikke har et kommunalt udbud af erhvervsuddannelser, er den kommune, hvor den største andel af de erhvervsuddannede fraflytter kommunen. Lokale erhvervsskoler i Thisted og Frederikshavn Kommuner er ”bedst” til at uddanne lokal arbejdskraft, mens Bornholm og Jammerbugt er mest

udfordret. Thisted og Frederikshavn har et bredere og større udvalg af erhvervsuddannelser, end Bornholm og Jammerbugt har. Dermed kan sammenhængen bestemt ikke afvises.

Analysen viser, at der dog også skal tages højde for andre faktorer.

Der skal blandt andet tages højde for køn og kønnede erhvervsfag. De store "mandefag" (Produktion og udvikling – det, der tidligere blev betegnet Jern og metal samt Bygge og anlæg) og de store "kvindefag" (især sosu-uddannelserne) udgør et væsentligt erhvervsuddannelsesgrundlag for de perifere arbejdsmarkeder. Det er disse fag, der tynger i det lokale erhvervsuddannelsesudbud, og det er disse fag, flertallet af de lokale unge vælger. Det er også unge med disse fag, som primært bliver boende i de kommuner, de har oprindelse i. De merkantile uddannelser udgør ligeledes en dominerende rolle i det lokale erhvervsuddannelsesudbud, og de søges af både mænd og kvinder. I modsætning til de andre fag medfører disse dog til øget fraflytning fra oprindelseskommunen. Det er ikke muligt via denne undersøgelse at klarlægge, om det hænger sammen med manglende lokale praktikpladser, manglende lokale merkantile specialer på hovedforløb og/eller manglende lokale erhvervs muligheder og -udfordringer efter endt uddannelse.

Der skal også tages højde for betydningen af uddannelsesoplande, deres fleksibilitet og integration med større bymæssige områder. Et uddannelsesopland i erhvervsuddannelsessammenhæng defineres både af, hvor der er adgang til et grundforløb, hvor der er adgang til et hovedforløb, og hvor der er adgang til en praktikplads, der passer til den enkelte unges uddannelsesefterspørgsel. I Thisted og Frederikshavn Kommuner, hvis unge i højeste grad lod sig uddanne til lokale arbejdsmarkeder og en lokal bopæl, har de unge adgang til et bredt udbud af grundforløb, et relativt begrænset udbud af hovedforløb og et praktikpladsopland, der ikke har faste grænser. De unge fra Frederikshavn kan vælge at søge efter en praktikplads i hele Vendsyssel og omkring Aalborg og fortsat fastholde deres tilknytning til kommunen med udgangspunkt i en lokal uddannelsesinstitution (EUC Nord og Frederikshavn Handelsskole primært). Det samme gælder i Thisted. Såfremt man ikke kan finde en lokal praktikplads i kommunen, er der mulighed for at udvide sit søgefelt til den nordlige del af Region Midtjylland, men fortsat fastholde sin tilknytning til oprindelseskommunen via erhvervsskolen i Thisted og på Mors (EUC Nordvest primært). Der er således tale om et uddannelses- og praktikpladsmarked, som geografisk kan spænde temmelig vidt, samtidig med at den unge har udgangspunkt i den lokale erhvervsskole og sin oprindelige bopæl.

Bornholm og Jammerbugt har mindre gode muligheder. For Bornholms vedkommende afgrænses erhvervsuddannelsesudbuddet til de lokale uddannelser samt de samarbejdsrelationer, der er mellem især Campus Bornholm og en række erhvervsskoler uden for Bornholm. Der arbejdes med at sikre de unges tilknytning til Bornholm via praktikpladser på øen kombineret med hovedforløb på specifikke skoler uden for Bornholm. Men i det omfang der ikke er adgang til en lokal praktikplads, er der ikke mulighed for at udvide sit søgefelt uden samtidig at måtte fraflytte kommunen. Dermed skubbes de unge ud af oprindelseskommunen i forbindelse med uddannelse. For Jammerbugt er det modsatte tilfældet. Her er intet erhvervsuddannelsesudbud som sådan i kommunen, men som erhvervsuddannelseselev er man tæt integreret med Aalborg, hvor man har adgang til et meget bredt uddannelsesudbud på både grund- og hovedforløb. Da Jammerbugt har den største fraflytningsandel af alle casekommuner, er der dog noget, der tyder på, at denne model skaber en ungegeneration, der

orienterer sig mod et uddannelses- og arbejdsmarked uden for Jammerbugt. Det vil sige, der er ikke en institution til stede, der arbejder for at skabe forbindelser mellem de lokale unge og det lokale arbejdsmarked. Det er ellers den funktion, vi ser i de øvrige kommuner, hvilket der skal være opmærksomhed på, når lokale erhvervsuddannelsesudbud planlægges. Til dette hører også den lokale erhvervsskoles opdrag med at være praktikpladsopsøgende – også for fag, hvis hovedforløb ikke udbydes lokalt. På denne måde kan de unge knyttes til de lokale arbejdsmarkeder, selvom skolen ikke har mulighed for et bredt udbud på hovedforløbsniveau.

10 Beskæftigelse, uddannelse og bopæl

Flyttemønstre skabt af arbejdskraftens søgen efter flere eller bedre arbejdsmuligheder er et grundlæggende tema i mange migrationsundersøgelser. Der er ikke tidligere foretaget undersøgelser af de faglærte unge fra danske yder- og landkommuner og deres flyttemønstre knyttet til lokale og ikke-lokale beskæftigelsesforhold. Dermed stilles spørgsmålet, om kan det betale sig for faglærte at flytte for at opnå beskæftigelse?

Samtidig ved vi, at antallet af jobs for ufaglærte er faldet markant, men at en del af de industrivirksomheder, der anvender ufaglært arbejdskraft, blandt andet fødevareindustrien, ligger uden for byerne, herunder i flere af de valgte casekommuner. Dermed kan det være relevant at undersøge, i hvilken grad det påvirker de unges beskæftigelsesmuligheder at blive faglært, hvis man alligevel bare bliver boende der, hvor man er opvokset. Med andre ord: I hvilken grad kan det betale sig at få en erhvervsuddannelse, hvis man bor i en yder- eller landkommune?

Kapitlet besvarer følgende spørgsmål:

- Hvilken rolle spiller bopæl for beskæftigelsesmulighederne for de faglærte fra "Ungdomsårgang 2000"?
- Hvilke beskæftigelsesmønstre har de faglærte i forhold til de ufaglærte fra "Ungdomsårgang 2000", og hvordan påvirkes de to gruppers beskæftigelsesandele afhængigt af, om de fortsat bor i oprindelseskommunen eller er fraflyttet?

I de følgende afsnit gennemgår jeg de enkelte casekommuner og undersøger, om der er forskel på de unge erhvervsuddannedes beskæftigelsesandele afhængigt af, om de er blevet boende i kommunen eller er flyttet. Dernæst undersøges forskelle i beskæftigelsesandele mellem de faglærte og de ufaglærte, ligeledes knyttet til om de fortsat bor i oprindelseskommunen i 2001 eller er fraflyttet.

Undersøgelsen er baseret på alle faglærte fra "Ungdomsårgang 2000", og hvor de bor i 2011. Tabellerne dækker henholdsvis alle, hvis højest gennemførte uddannelse er en erhvervsuddannelse og alle, hvis højest gennemførte uddannelse er grundskolen. På grund af små data har jeg ikke delt de faglærte op på forskellige fagretninger. Betegnelsen "ufaglært" betyder her, at de ikke har gennemført anden uddannelse end grundskolen, selvom unge, der har gennemført en gymnasial uddannelse og ikke er fortsat på en videregående uddannelse, også er ufaglærte. Da der ikke kan skelnes mellem unge, som fortsat er i gang med en videregående uddannelse og unge, som har gennemført en gymnasial uddannelse, men ikke agter at videreudanne sig, er de gymnasieuddannede ikke inkluderet i denne del af undersøgelsen. Ligeledes er der ikke skelnet mellem kønnene på grund af små data.

10.1 Jammerbugt Kommune

I Jammerbugt Kommune er der 482 unge fra "Ungdomsårgang 2000", hvis højest gennemførte uddannelse i 2011 er en erhvervsuddannelse. Ca. halvdelen af denne gruppe bor fortsat i Jammerbugt Kommune i 2011, mens den anden halvdel er fraflyttet.

Tabel 22: "Ungdomsårgang 2000": Tilknytning til arbejdsmarkedet, oprindelseskommune Jammerbugt, alle med EUD-uddannelse i 2011.

	Jammerbugt 2011	Fraflyttet 2011	Uanset bopæl
Beskæftigede	88,0%	83,5%	85,7%
Arbejdsløse	3,4%	3,6%	3,5%
Uddannelsessøgende ¹²	0,4%	4,0%	2,3%
Midlertidigt uden for arbejdsstyrken ¹³	5,1%	7,3%	6,2%
Permanent uden for arbejdsstyrken	3,4%	1,2%	2,3%
Alle	100,0%	100,0%	100,0%
N =	234	248	482
Bopælsfordeling i procent	48,5%	51,5%	100%

Kilde: Danmarks Statistik, egne beregninger baseret på Den Regionale Model for Erhverv og beskæftigelse SAM-K/LINE®.

Tabellen viser en lidt større beskæftigelsesandel blandt de faglærte, der fortsat bor i Jammerbugt i forhold til de, der er flyttet. Til gengæld ses en større andel blandt de fraflyttede, som er uddannelsessøgende. Samlet set er der derfor ikke forskel mellem de fraflyttede og de lokalt boende hvad angår andelen, der enten er arbejdsløs, midlertidigt eller permanent uden for arbejdsstyrken.

I næste tabel sammenligner jeg de faglærte med de ufaglærte. Her ses, at 255 unge fra "Ungdomsårgang 2000" fortsat er ufaglærte i 2011. Af de 255 ufaglærte unge bor næsten 56 %, fortsat i kommunen, mens 44 % er fraflyttet.

¹² Studerende, der udfører lønnet arbejde med en varighed af mindst én time i referenceugen ultimo november, kategoriseres som beskæftigede og indgår derfor ikke i denne kategori.

¹³ Personer midlertidigt uden for arbejdsstyrken omfatter beskæftigede uden løn, orlov, sygedagpenge, barselsdagpenge, uddannelsesforanstaltning, revalidering, introduktionsuddannelse, aktivering ifølge kontanthjælpsregisteret, anden aktivering samt uoplyst aktivering.

Tabel 23: Tilknytning til arbejdsmarkedet, oprindelseskommune Jammerbugt, højest gennemførte uddannelse i 2011 er grundskolen, fordelt på bopæl 2011, begge køn.

	Jammerbugt	Fraflyttet	Alle kommuner
Beskæftigede	60,6%	47,8%	54,9%
Arbejdsløse	9,2%	12,4%	10,6%
Uddannelsessøgende	4,2%	7,1%	5,5%
Midlertidigt uden for arbejdsstyrken	12,0%	22,1%	16,5%
Permanent uden for arbejdsstyrken	14,1%	10,6%	12,5%
Alle	100,0%	100,0%	100,0%
Antal	142	113	255
Bopælsfordeling	55,7 %	44,3 %	100 %

Kilde: Danmarks Statistik, egne beregninger baseret på Den Regionale Model for Erhverv og beskæftigelse SAM-K/LINE®.

Ovenstående tabel tyder på, at det ikke kan betale sig for de ufaglærte fra Jammerbugt Kommune at flytte. For de fraflyttede ses en lavere andel beskæftigede og en højere arbejdsløshed, en højere andel, der er under uddannelse og en meget højere andel, der er midlertidigt uden for arbejdsstyrken. Til gengæld ses en højere andel, der er permanent uden for arbejdsstyrken blandt de, der er blevet boende i Jammerbugt Kommune.

Det mest signifikante ved opgørelsen ses dog i sammenligningen mellem tabel 17 og 18: Nemlig den lave andel beskæftigede blandt de ufaglærte i forhold til andelen af beskæftigede blandt de faglærte. Dette gælder både for de, der fortsat bor i oprindelseskommunen og blandt de, der er flyttet.

10.2 Frederikshavn Kommune

I alt er der 809 fra "Ungdomsårgang 2000" Frederikshavn, der har gennemført en erhvervsuddannelse. Af disse bor langt de fleste, nemlig mere end 60 %, fortsat i Frederikshavn Kommune i 2011, mens knap 40 % er fraflyttet.

Tabel 24: "Ungdomsårgang 2000": Tilknytning til arbejdsmarkedet, oprindelseskommune Frederikshavn, alle med EUD uddannelse i 2011.

	Frederikshavn	Fraflyttet	Uanset bopæl
Beskæftigede	84,3%	84,9%	84,5%
Arbejdsløse	5,8%	5,4%	5,7%
Uddannelsessøgende	2,0%	3,5%	2,6%
Midlertidigt uden for arbejdsstyrken	5,8%	3,2%	4,8%
Permanent uden for arbejdsstyrken	2,0%	2,9%	2,3%
Alle	100,0%	100,0%	100,0%
N =	497	312	809
Bopælsfordeling	61,4 %	38,6 %	100 %

Kilde: Danmarks Statistik, egne beregninger baseret på Den Regionale Model for Erhverv og beskæftigelse SAM-K/LINE®.

Heller ikke for Frederikshavn Kommune ses væsentlige forskelle rent beskæftigelsesmæssigt for de faglærte afhængigt af, om de er blevet boende i deres oprindelseskommune eller er fraflyttet. Profilen for tilknytning til arbejdsmarkedet for de to grupper – de fastboende og de fraflyttede – er relativt ens med kun små variationer, der er statistisk insignifikante.

Beskæftigelsesandelene er sammenlignelige med de faglærte fra Jammerbugt Kommune.

Tabel 25: Tilknytning til arbejdsmarkedet, oprindelseskommune Frederikshavn, højest gennemførte uddannelse i 2011 er grundskolen, fordelt på bopæl 2011.

	Frederikshavn	Flyttet	Alle kommuner
Beskæftigede	47,6%	41,0%	45,2%
Arbejdsløse	7,6%	4,9%	6,6%
Uddannelsessøgende	5,6%	5,6%	5,6%
Midlertidigt uden for arbejdsstyrken	21,2%	27,1%	23,4%
Permanent uden for arbejdsstyrken	18,0%	21,5%	19,3%
Alle	100,0%	100,0%	100,0%
N =	250	144	394
Bopælsfordeling	63,5 %	35,5 %	100 %

Kilde: Danmarks Statistik, egne beregninger baseret på Den Regionale Model for Erhverv og beskæftigelse SAM-K/LINE®.

Der ses signifikante forskelle i beskæftigelsesandelene mellem de faglærte og ufaglærte fra Frederikshavn Kommune. Mens andelen af beskæftigede med en erhvervsuddannelse, uanset bopæl i 2011, er 85 %, er den 45 % for dem, der kun har en grundskoleuddannelse.

Sammenlignes beskæftigelsesandelene for de ufaglærte mellem Frederikshavn og Jammerbugt, ses det, at mens 60 % af de ufaglærte er i beskæftigelse i Jammerbugt, gælder dette kun 48 % i Frederikshavn. Det kan muligvis skyldes, at der er et større arbejdsmarked for ufaglærte lokalt i Jammerbugt Kommune, f.eks. i fødevareindustrien, mens arbejdspladserne i Frederikshavn Kommune i langt højere grad er baserede på forskellige fagspecialiseringer, herunder inden for de maritime erhverv. Dertil kommer den øgede pendling ind - og især ud - af Jammerbugt Kommune i forhold til i Frederikshavn, hvor antal pendlere er relativt lavere kombineret med, at det primært er faglært arbejdskraft, der pendler ind.

Sammenlignes flyttemønstre for de ufaglærte med Jammerbugt, ses først og fremmest, at en mindre andel ufaglærte er fraflyttet Frederikshavn Kommune, end tilfældet var for Jammerbugt. Som for Jammerbugt kan det ikke betale sig for de ufaglærte at flytte, hvis målestokken er en øget beskæftigelsesandel. Dertil ses skræmmende høje andele blandt de ufaglærte, der er permanent uden for arbejdsstyrken i en alder, hvor "Ungdomsårgang 2000" kun er 27-29 år gamle. Dette gælder uanset om de unge er blevet boende eller er fraflyttet kommunen. Denne undersøgelse kan ikke afdække mulige årsager til dette.

10.3 Thisted Kommune

Blandt "Ungdomsårgang 2000" fra Thisted bor mere end 65 % af de faglærte fortsat i Thisted Kommune i 2011, mens knap 35 % er fraflyttet.

Tabel 26: "Ungdomsårgang 2000": Tilknytning til arbejdsmarkedet, oprindelseskommune Thisted, alle med EUD uddannelse i 2011.

(Procent)	Thisted	Fraflyttet	Uanset bopæl
Beskæftigede	89,5%	86,1%	88,3%
Arbejdsløse	4,4%	2,9%	3,8%
Uddannelsessøgende	1,0%	4,8%	2,3%
Midlertidigt uden for arbejdsstyrken	4,6%	2,4%	3,8%
Permanent uden for arbejdsstyrken	0,5%	3,8%	1,7%
Alle	100,0%	100,0%	100,0%
N =	390	208	598
Bopælsfordeling	65,2 %	34,8 %	100 %

Kilde: Danmarks Statistik, egne beregninger baseret på Den Regionale Model for Erhverv og beskæftigelse SAM-K/LINE®.

Beskæftigelsesandelen blandt de faglærte fra Thisted er høj – og højere end blandt de faglærte fra henholdsvis Jammerbugt og Frederikshavn.

Hvis man medregner andelen, der er under uddannelse, er differencen i beskæftigelsesandel ubetydelig blandt de, der bor i Frederikshavn og fraflytterne. Det samme gælder i Thisted.

Bemærk desuden, at Thisted skiller sig ud ved, at andelen, der er arbejdsløse, er lavere for de fraflyttede end for de, der er blevet i kommunen. Dette er ikke tilfældet hverken i Frederikshavn eller i Jammerbugt Kommuner, hvor andelen af arbejdsløse er nogenlunde ens for både de fraflyttede og de fastboende.

Overordnet kan det konkluderes, at det beskæftigelsesmæssigt godt kan betale sig at have bopæl i den kommune, man er opvokset i, hvis man har en erhvervsuddannelse, men at forskellene mellem de fraflyttede og de fastboende rent beskæftigelsesmæssigt ikke er væsentlige. Dertil skal man huske, at det især er kategorien "uddannelsessøgende", der er skyld i den lavere beskæftigelsesandel blandt de fraflyttede – og ikke en højere arbejdsløshed.

Tabel 27: Tilknytning til arbejdsmarkedet, oprindelseskommune Thisted, højest gennemførte uddannelse i 2011 er grundskolen, fordelt på bopæl 2011.

	Thisted	Flyttet	Alle kommuner
Beskæftigede	54,7%	49,4%	52,9%
Arbejdsløse	4,7%	15,7%	8,5%
Uddannelsessøgende	3,5%	6,7%	4,6%
Midlertidigt uden for arbejdsstyrken	22,4%	16,9%	20,5%
Permanent uden for arbejdsstyrken	14,7%	11,2%	13,5%
Alle	100,0%	100,0%	100,0%
N=	170	89	259
Bopælsfordeling	56,6 %	34,4 %	100 %

Kilde: Danmarks Statistik, egne beregninger baseret på Den Regionale Model for Erhverv og beskæftigelse SAM-K/LINE®.

Også for de unge fra Thisted Kommune ses signifikante forskelle (svarende til 35 procentpoint) i tilknytningen til arbejdsmarkedet mellem de, der har en erhvervsuddannelse og de, der kun har en grundskoleuddannelse. Beskæftigelsesandelen blandt de ufaglærte, der er blevet boende, er højere end blandt de fraflyttede. Til gengæld er næsten 15 % af de fastboende permanent uden for arbejdsstyrken i en alder af 27-29 år, mens den tilsvarende andel blandt de fraflyttede ufaglærte er 11 %. Årsagerne til dette er ukendte.

Thisted har den højeste beskæftigelsesandel for faglærte blandt casekommunerne, mens beskæftigelsesandelen for de ufaglærte ligger midt imellem Jammerbugt og Frederikshavn. Dette tolker jeg som udtryk for, at der er flere arbejdspladser for ufaglærte i Jammerbugt end i de andre kommuner, ligesom den relativt høje udpendling også har en betydning. I Thisted er pendlerafstandene højere, og der er færre arbejdspladser for ufaglærte end i Jammerbugt. Samtidig er arbejdsmarkedet for faglærte favorabelt i forhold til især Jammerbugt.

10.4 Bornholms Regionskommune

På Bornholm er der i alt 576 unge fra "Ungdomsårgang 2000", hvis højest gennemførte uddannelse i 2011 er en erhvervsuddannelse. Af disse bor ca. 50 % fortsat på Bornholm i 2011, mens ca. 50 % er fraflyttet. Dette er sammenligneligt med Jammerbugt Kommune, mens relativt flere med en erhvervsuddannelse er blevet boende i Frederikshavn og Thisted.

Tabel 28: "Ungdomsårgang 2000": Tilknytning til arbejdsmarkedet, oprindelseskommune Bornholms Regionskommune, alle med EUD-uddannelse i 2011.

	Bornholm	Fraflyttet	Alle kommuner
Beskæftigede	84,9%	88,1%	86,5%
Arbejdsløse	5,8%	2,5%	4,2%
Uddannelsessøgende	1,4%	3,5%	2,4%
Midlertidigt uden for arbejdsstyrken	6,5%	4,2%	5,4%
Permanent uden for arbejdsstyrken	1,7%	1,4%	1,6%
Alle	100,0%	100,0%	100,0%
Alle	291	285	576
Bopælsfordeling	50,5 %	49,5 %	100 %

Kilde: Danmarks Statistik, egne beregninger baseret på Den Regionale Model for Erhverv og beskæftigelse SAM-K/LINE®.

Beskæftigelsesandelen blandt de faguddannede på Bornholm er relativt høj: Med over 86 % er den en smule højere end for Jammerbugt og Frederikshavn Kommuner, men lavere end for de unge fra Thisted Kommune.

I modsætning til de øvrige tre casekommuner er andelen, der er i beskæftigelse højere blandt de fraflyttede end blandt de faglærte, der er blevet på Bornholm. Dette er den eneste casekommune, hvor de faglærtes fraflytning kan "betale sig" rent beskæftigelsesmæssigt. Bemærk dog, at der er tale om ganske små data.

Helt overordnet ses derfor ikke signifikante forskelle mellem andelen af beskæftigede afhængigt af, om man som EUD-uddannet bor i den kommune, man er opvokset i eller er fraflyttet.

Tabel 29: Tilknytning til arbejdsmarkedet, oprindelseskommune Bornholms Regionskommune, højest gennemførte uddannelse i 2011 er grundskolen, fordelt på bopæl 2011.

	Bornholm	Fraflyttet	Alle kommuner
Beskæftigede	45,3%	57,5%	50,8%
Arbejdsløse	12,9%	7,1%	10,3%
Uddannelsessøgende	5,8%	8,0%	6,7%
Midlertidigt uden for arbejdsstyrken	20,1%	13,3%	17,1%
Permanent uden for arbejdsstyrken	15,8%	14,2%	15,1%
Alle	100,0%	100,0%	100,0%
Alle	139	113	252
Bopælsfordeling	55,2 %	44,8 %	100 %

Kilde: Danmarks Statistik, egne beregninger baseret på Den Regionale Model for Erhverv og beskæftigelse SAM-K/LINE®.

Også på Bornholm ses, at andelen, der er i beskæftigelse er langt højere for de faglærte end for de ufaglærte – med knap 36 procentpoint til forskel. Til gengæld viser opgørelsen – i modsætning til de

Øvrige tre casekommuner – at beskæftigelsesandelen for de fraflyttede ufaglærte er højere end for de, der fortsat bor på Bornholm. Med andre ord kan det for unge bornholmere uden en formel uddannelse bedre betale sig at flytte end at blive boende.

Igen skal man være varsom med at overfortolke, da der antalsmæssigt er tale om 63 ufaglærte unge i beskæftigelse, som fortsat bor på Bornholm, sammenlignet med 65 ufaglærte unge i beskæftigelse, som er fraflyttet Bornholm.

Forskellen i beskæftigelsesandelsmønstrene mellem Bornholms Regionskommune og de øvrige casekommuner viser betydningen af et relativt isoleret arbejdsmarked, hvor pendlingen er lavere end i de øvrige kommuner. På et begrænset lokalt arbejdsmarked påvirkes især de ufaglærte til at fraflytte frem for at pendle.

10.5 Opsummering

Dette afsnit har søgt at klarlægge, hvilken rolle bopæl spiller for beskæftigelsesmulighederne for de faglærte fra "Ungdomsårgang 2000". Det kan undersøges fra to vinkler:

Er der forskelle i beskæftigelsesandelen blandt de erhvervsuddannede, der er flyttet i forhold til de, der bor i deres oprindelseskommune?

Er der en sammenhæng mellem de unges bosætningsmønstre i forhold til deres beskæftigelsesandel?

De fastboende og fraflyttede faglærte

Undersøgelsen viser, at beskæftigelsen blandt de fastboende og de fraflyttede er nogenlunde ens. Medregnes den andel faglærte, der er under uddannelse i 2011, ses variationer mellem de forskellige casekommuner. De unge faglærte fra Jammerbugt opnår en lavere beskæftigelses- og uddannelsesandel, hvis de flytter. De unge fra Thisted opnår samme beskæftigelses- og uddannelsesandel, uanset om de flytter eller bliver. Mens de unge fra Frederikshavn og Bornholm opnår en højere beskæftigelses- og uddannelsesandel, hvis de flytter. Spørgsmålet er så, om vi kan se sammenhænge mellem de forskellige beskæftigelsesmuligheder og de unges bopælsmønstre? Altså er der henholdsvis færre faglærte, der flytter fra Jammerbugt Kommune end fra Bornholm og Frederikshavn Kommuner.

Mens langt den største andel af de faglærte blev boende i Thisted og Frederikshavn (henholdsvis 65 % og 61 %), var det kun tilfældet for ca. 50 % af de faglærte unge fra både Jammerbugt og Bornholm. Der er dermed ikke en direkte sammenhæng mellem andelen af unge faglærte, der fraflytter og de faglærtes beskæftigelsesandele henholdsvis "ude" og "hjemme".

De bagvedliggende årsager knytter sig formentlig til, hvilke fag de unge har og adgangen til beskæftigelse i og uden for kommunen inden for disse fag. Heller ikke her kan vi udelukke betydningen af adgang til lokal uddannelse inden for specifikke fag, herunder adgangen til lokale arbejdspladser.

De ufaglærte og de faglærte

Kapitlet har også søgt at undersøge forskelle i beskæftigelsesandele og bopælsmønstre mellem de faglærte og ufaglærte i de fire casekommuner ud fra spørgsmålet:

Hvilke beskæftigelsesmønstre har de faglærte i forhold til de ufaglærte fra "Ungdomsårgang 2000", og hvordan påvirkes de to gruppers beskæftigelsesandele afhængigt af, om de fortsat bor i oprindelseskommunen eller er fraflyttet?

Overordnet viser undersøgelsen, at der, uanset casekommune, er store beskæftigelsesmæssige differencer mellem faglærte og ufaglærte, ligesom der er store forskelle mellem de ufaglærte, som er blevet boende og de, der er flyttet. Med andre ord betyder det ikke så meget for beskæftigelsen, om man flytter eller ej, hvis man er faglært. Hvorimod det betyder meget, hvis man er ufaglært.

Jammerbugt er den kommune, hvor de unge ufaglærte fra "Ungdomsårgang 2000" har den højeste beskæftigelsesandel (61 %), hvis de er blevet boende i oprindelseskommunen, mens Bornholms Regionskommune er den kommune, hvor de unge ufaglærte, som er blevet boende, har den laveste beskæftigelsesandel (45 %). Frederikshavn Kommune ligger tæt på beskæftigelsesandelene set på Bornholm, mens Thisted ligger midt imellem de to yderpunkter, idet 55 % af de unge ufaglærte, som er blevet boende i kommunen, er i beskæftigelse. Som nævnt ovenfor afspejler de to yderpunkter de meget forskellige arbejdsmarkeder, som Jammerbugt og Bornholm repræsenterer. Jammerbugt har et relativt stort arbejdsmarked for ufaglærte kombineret med en høj ind- og især udpendling. Bornholm er et relativt isoleret arbejdsmarked med lav pendling og få arbejdspladser målrettet ufaglærte.

Opnås beskæftigelsesmæssige gevinster ved fraflytning fra hjemkommunen, når man er ufaglært? Undersøgelsen viser, at det kun er de ufaglærte unge fra Bornholm, der opnår en beskæftigelsesmæssig gevinst ved at flytte fra øen. For de øvrige tre casekommuner er de fraflyttedes beskæftigelsesandele væsentligt lavere, end de, der er blevet boende. Den største difference gælder for de unge fra Jammerbugt Kommune, hvor der er 12 procentpoints forskel på beskæftigelsesandelen mellem de, der er blevet boende (61 % i beskæftigelse), og de der er fraflyttet (48 %). Man skal dog være varsom med at overfortolke grundet et begrænset datagrundlag.

Årsagerne til disse mønstre er formentlig relateret til 1) at der er flere arbejdspladser for ufaglærte i yder- og landkommuner end i byerne og deres oplande; og 2) at det måske er nemmere at få et job som ufaglært gennem lokale netværk til lokale arbejdspladser end ved at flytte bopæl og skulle konkurrere på ukendte arbejdsmarkeder for ufaglærte i byerne.

11 Forældrenes indflydelse på uddannelse og mobilitet

I dette kapitel er fokus på, hvilken indflydelse forældrenes uddannelsesniveau har på de unges uddannelsesopnåelse og deres bopælsmønstre, med særlig fokus på de faglærte. Udgangspunktet er at undersøge, om der er en sammenhæng mellem forældrenes uddannelsesniveauer og børnenes – både i forhold til, hvordan uddannelsesmønstrene har forandret sig fra generation til generation, såvel at vurdere betydningen af forældrenes uddannelsesniveauer for børnenes uddannelsesopnåelse på casekommuneniveau. Kan de variationer i uddannelsesopnåelse, vi ser fra kommune til kommune, forklares på basis af forældrenes uddannelsesniveauer? Dertil ønsker jeg at undersøge, om det at blive boende eller fraflytte sin oprindelseskommune, altså de unges mobilitetskapacitet, er knyttet ikke alene til de unges eget uddannelsesvalg, men også til forældrenes uddannelsesniveau. Antagelsen bag spørgsmålet er, at desto højere forældrenes uddannelsesniveau er, desto mere mobile vil deres børn være, uafhængigt af deres uddannelse.

Afsnittet består af tre dele. Først er der en helt overordnet analyse af forældrene til "Ungdomsårgang 2000" og deres højeste opnåede uddannelsesniveau. Det gælder både på nationalt niveau, såvel som for hver casekommune. Formålet er at afdække, hvorvidt de unges opnåelse af uddannelse er knyttet til forældrenes uddannelsesniveauer i casekommunerne i forhold til på landsplan. F.eks. opnåede de unge fra Jammerbugt Kommune et lidt lavere uddannelsesniveau end de andre casekommuner – afspejler dette sig også i forældrenes uddannelsesniveauer?

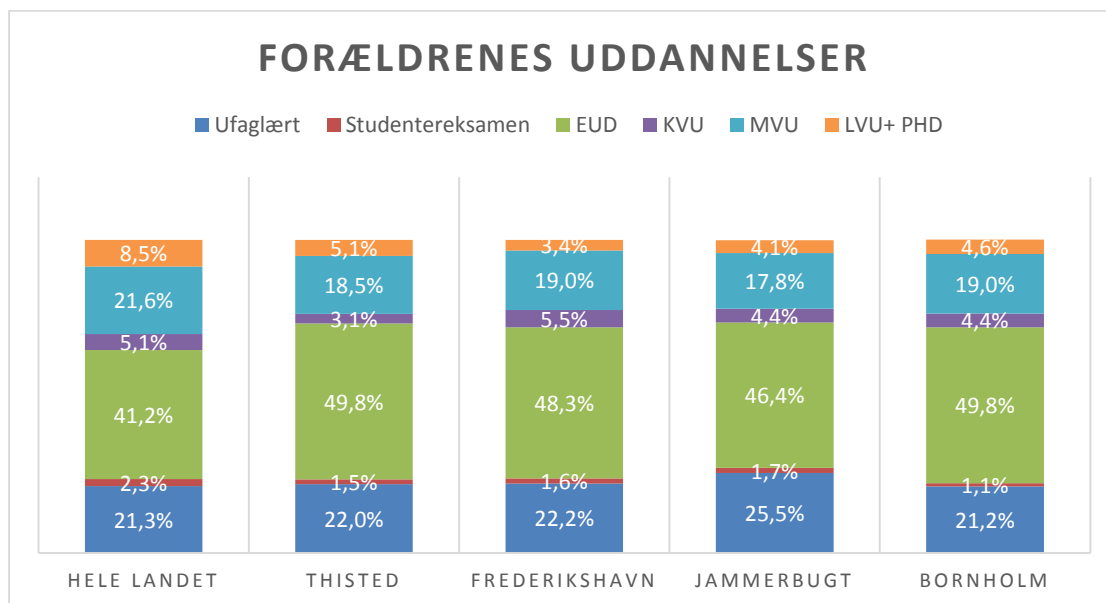
Dernæst er fokus særligt på de erhvervsuddannede og deres forældres uddannelsesbaggrunde. Formålet er at vurdere de faglærte uddannelsesmobilitetsmønstre – er der nogle kommuner, som under- eller over-performer, når det kommer til at producere afkom, der bliver faglærte og ufaglærte?

Endeligt undersøges sammenhænge mellem uddannelsesniveauet for forældrene til de erhvervsuddannede og de unges bopælsmønstre. Kan der spores sammenhæng på forældreniveau knyttet til opnået uddannelse og de unges flyttemønstre? Udgangspunktet er at undersøge, om de faglærte unge, der er fraflyttet kommunen, kommer fra mere veluddannede forældre end de faglærte, der bliver boende i kommunen. Dette sker ud fra en hypotese om, at de unges flyttemønstre ikke alene påvirkes af deres eget uddannelsesniveau, men også deres forældres.

11.1 Forældrenes uddannelsesniveau

I kapitel 6 fremgik det, at de unge fra "Ungdomsårgang 2000" helt overordnet har nogenlunde samme uddannelsesmønstre i hver af de fire casekommuner. Der var dog alligevel enkelte markante forskelle. Blandt andet er andelen af ufaglærte unge, især mænd, i Jammerbugt Kommune væsentligt højere end i de øvrige casekommuner. Jammerbugt er samtidig den kommune med det mest snævre udbud af ungdomsuddannelse, og måske skyldes den relativt lave uddannelsesopnåelse manglen på et lokalt uddannelsesudbud. Det kan dog også skyldes forældrenes uddannelsesbaggrund og dermed knytte sig til de unges socioøkonomiske baggrunde.

Figur 41: : Forældrenes højest opnåede uddannelsesnivea, "Ungdomsårgang 2000", målt ved barnets 15. år.

Kilde: Danmarks Statistik, egne beregninger baseret på Den Regionale Model for Erhverv og beskæftigelse SAM-K/LINE®.

Opgørelsen viser væsentlige forskelle mellem forældrenes uddannelsesnivea for "Ungdomsårgang 2000" i hele landet sammenlignet med de fire casekommuner. Den største forskel er for de faglærte. Hvor andelen af forældre med en erhvervsuddannelse på landsplan ligger på lidt over 40 %, er den tættere på 50 % i de fire casekommuner. Ligeledes er der relativt flere forældre på landsplan, der har en videregående uddannelse, især en mellemlang og lang videregående uddannelse, i forhold til forældrene i de fire casekommuner.

Fokuseres på ligheder og forskelle mellem de fire casekommuner er det kun forældrene fra Jammerbugt Kommune, der skiller sig ud. Der er relativt flere ufaglærte og relativt færre med en erhvervsuddannelse og en videregående uddannelse (især MVU og LVU) blandt forældrene fra Jammerbugt Kommune.

Dette hænger godt sammen med, at de unge fra Jammerbugt Kommune opnår lavere uddannelsesniveauer end de øvrige casekommuner. Det er således oplagt at vurdere, at en del af årsagen til, at en større andel af de unge fra Jammerbugt Kommune er ufaglærte, knytter sig til, at en højere andel af forældrene er ufaglærte. Og dermed kan det ikke konkluderes, at det er den begrænsede adgang til lokale ungdomsuddannelsesmuligheder i Jammerbugt, der alene er årsag til, at relativt flere unge er ufaglærte.

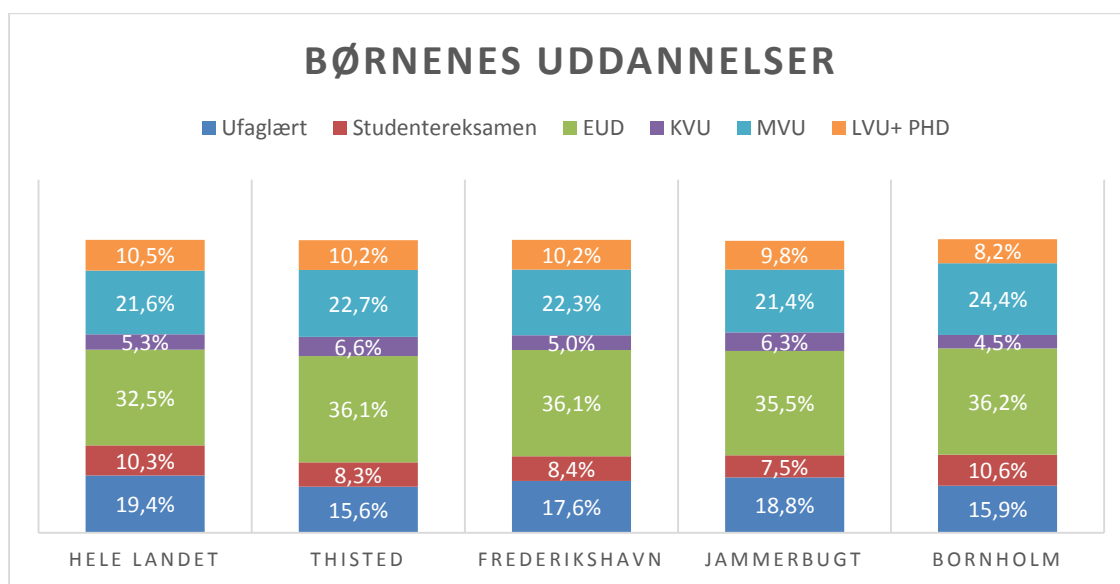
Sammenligning mellem forældre og ungegenerationen

Ser vi overordnet på udviklingen i det opnåede uddannelsesnivea fra forældre- til ungegenerationen, er der sket væsentlige forandringer, hvor de unge generelt har opnået langt højere uddannelser end deres forældre. Social uddannelsesmobilitet forstås som chancen for at påbegynde og gennemføre en uddannelse, der er højere end den uddannelse ens forældre har gennemført, når man sammenligner

unge med specifikke baggrunde (Mattsson og Munk, 2008). Når hele samfundet oplever en generel social uddannelsesmobilitet, er dets årsager at finde i et bredt spektrum af økonomiske, sociale samt politiske forhold i hjemmet, i skolen og i samfundet (Munk 2001: 94).

I det følgende ses en yderst simplificeret opgørelse, hvor jeg blot sammenligner de to generationers opnåede uddannelsesniveauer. Jeg går ikke ind i sociologiske aspekter af uddannelsesmobilitet mellem generationerne, men anskuer nærmest udviklingen fra et lokalpolitisk synsfelt – det vil sige, jeg ser på, hvilke formelle uddannelseskompetencer hver generation har mønstret og dermed kan stille til rådighed for samfundet.

Figur 42: "Ungdomsårgang 2000"s højest opnåede uddannelsesniveau, 2011.

Kilde: Danmarks Statistik, egne beregninger baseret på Den Regionale Model for Erhverv og beskæftigelse SAM-K/LINE®.

Vi ser følgende mønstre:

De ufaglærte

Andelen af ufaglærte børn er faldet fra forældre til ungegenerationen. Det gælder både på landsplan og i alle casekommuner. Der er således sket en generel udvikling, hvor færre og færre er ufaglærte.

Men andelen af ufaglærte forældre er ikke ens for alle casekommuner. Andelen er højest i Jammerbugt Kommune (ca. 25 %), mens det på landsplan og i de øvrige kommuner er tættere på 20 %. Blandt ungegenerationen er der dog sket et skift. Her er andelen af ufaglærte højere på landsplan end i nogen af casekommunerne, inklusiv Jammerbugt. Især på Bornholm og i Thisted er andelen af ufaglærte unge faldet i forhold til forældregenerationen. Med andre ord er den sociale mobilitet på uddannelsesområdet særligt høj i Thisted og på Bornholm, men højere for alle fire casekommuner end på landsplan. Bekymringer for, at unge fra ikke-bynære områder skulle være særligt uddannelsesfremmede kan dermed ikke bekræftes, hvis der udelukkende fokuseres på andelen af ufaglærte.

De faglærte

Også blandt de faglærte er andelen faldet mellem forældregenerationen og ungdomsgenerationen. På landsplan er der 8,5 procentpoint færre faglærte blandt ungegenerationen end blandt deres forældre (fra 41 % af alle forældre til 32,5 % af alle unge fra "Ungdomsårgang 2000"). Faldet er endnu større i casekommunerne. I Thisted og på Bornholm er faldet mellem andelen af faglærte forældre og faglærte børn helt oppe på 14 procentpoint, mens andelsfaldet er 11-12 procentpoint i Jammerbugt og Frederikshavn. Til trods for det drastiske fald overstiger andelen af faglærte unge i casekommunerne dog fortsat det nationale niveau. Det betyder, at færre og færre tager en erhvervsuddannelse over hele landet, men at andelen uden for byerne var højere til at starte med.

Det betyder dog også, at når flere og flere med arbejderbaggrund (ufaglærte og faglærte) får en videregående uddannelse, og andelen af forældre med arbejderbaggrund fylder relativt meget i yder- og landkommuner, så er den sociale uddannelsesmobilitet også størst i de kommuner.

De med en videregående uddannelse

Der er sket væsentlige forskudninger mellem forældre- og ungegenerationen på det videregående uddannelsesniveau, hvor en større andel af børnene har opnået en videregående uddannelse end deres forældre.

Men hvor stigningen for hele landet er på beskedne 2,2 procentpoint mellem forældregenerationen og ungegenerationen, er der sket en kæmpe stigning i de fire casekommuner, når vi ser på andelen af unge, som har fået en videregående uddannelse i forhold til deres forældre. Største stigning mellem forældre og børn er i Thisted på næsten 13 procentpoint. Dernæst følger Jammerbugt med 11,2 procentpoint. For Frederikshavn og Bornholm er andelen af unge, der har fået en videregående uddannelse, set i forhold til deres forældre, steget med ca. 9 procentpoint.

11.2 Diskussion

Resultaterne fra casekommunerne ligger godt i tråd med nyere forskning på nationalt niveau, der viser, at der er sket en forandring, således at flere unge med arbejderbaggrunde (det vil sige unge fra ikke-faglærte og faglærte hjem) går i gymnasiet og på videregående uddannelse (McIntoch og Munk, 2009; 2007; Munk 2008). Der er fortsat en stærk sammenhæng mellem social oprindelse og valg af uddannelse, men den sociale uddannelsesmobilitet er steget, i hvert fald frem til ca. 2005.

Trods længere afstand til uddannelsesinstitutioner har forældregenerationen til "Ungdomsårgang 2000" i de udvalgte casekommuner produceret ressourcerstærke unge, der har gennemført et langt højere uddannelsesniveau end de selv, også relativt højere end på landsplan.

Denne udvikling kan tolkes som udtryk for en uddannelsesstrategi, hvor både forældre og børn anerkender, at forældrenes ufaglærte og faglærte lokale jobs (f.eks. inden for de fødevareproducerende samt industrielle produktionserhverv) er under afvikling. Responsen er at skaffe sig et uddannelsesniveau, der giver adgang til de mere videnstunge jobmuligheder i byerne, hvilket kræver en videregående uddannelse.

Anskues den generelle sociale uddannelsesmobilitet over de seneste årtier i et geografisk lys, kan vi således tale om, at udviklingen, hvor børn (især piger) af ufaglærte og faglærte i stigende grad opnår

videregående uddannelser, er relativt størst i yder- og landkommunerne. Dette skyldes, at det er her de ufaglærte og faglærte forældre udgør den største andel af den lokale befolkning.

Afsnittet tager ikke højde for de unges flytte- og bopælsmønstre. Social uddannelsesmobilitet fører altså blot til øget fraflytning hos de unge fra oprindelseskommunerne, set med lokale udviklings øjne.

Martin Munks forskning antyder, at de høje sociale uddannelsesmobilitetsmønstre, vi har oplevet, er delvist stagneret efter 2005. Derfor bliver det interessant at følge, om også kommende generationer af ufaglærte og faglærte forældre i landets yder- og landkommuner kan forsætte med at skabe positiv social uddannelsesmobilitet. Her spiller generelle bopælspræferencer og andre til- og fraflytningsmønstre selvfølgelig også en rolle.

11.3 De faglærtes sociale uddannelsesmobilitet

Som det fremgår af ovenstående afsnit har der forskningsmæssigt primært været fokus på den sociale uddannelsesmobilitet fra arbejderbaggrund, forstået som ufaglærte og faglærte, til mere privilegerede samfundslag.

Jeg vil gerne fastholde blikket på de faglærte som en potentiel lokal udviklingsressource. Som vi kan se fra kapitel 10 om beskæftigelse, går skillelinjen ikke mellem "arbejderklassen" (de ufaglærte og faglærte) og "middelklassen/borgerskabet" (de med en videregående uddannelse), men derimod mellem de ufaglærte og faglærte.

Jeg vil derfor gerne vide, om nogle kommuner er bedre end andre til at skabe faglærte, afhængigt af forældrenes uddannelsesniveauer. Det vil især sige, hvor gode er de ufaglærte forældre i en given kommune til at skabe faglærte børn? Og hvor gode er de faglærte forældre i en given kommune til at skabe faglærte børn? Dermed kan vi nærme os, om andre faktorer end forældrenes uddannelsesniveau spiller ind for de unges sandsynlighed for at blive faglærte.

Undersøgelsen er gennemført ved at kæde forældrenes højeste opnåede uddannelse (opgjort ved barnets 15. år) direkte til deres børns opnåede uddannelsesniveau i 2011. Forældrenes uddannelsesniveau er opgjort efter den forælder, som har den højeste gennemførte uddannelsesniveau. Ufaglært er dermed indikation af, at begge forældre er ufaglærte, mens forældre klassificeret som "EUD" og "KVU" sagtens kan bestå af et forældrepar, hvor den ene forælder er faglært eller har en teknikeruddannelse, mens den anden er ufaglært.

Der er udarbejdet i alt fem tabeller med oversigt over forældrenes opnåede uddannelse i forhold til børnenes opnåede uddannelse. Disse fremgår af Bilag 1. Nedenfor er indsat nøgletal fra de fem tabeller. Bemærk, at der er tale om et sammendrag af tabellerne i bilaget, hvorfor hverken de lodrette eller vandrette andele summerer til 100 %.

Tabellen læses således:

Tabellen tager udgangspunkt i alle unge fra "Ungdomsårgang 2000", som har EUD som højeste gennemførte uddannelse i 2011. På landsplan er det 30,9 % af årgangen, der er blevet faglærte, mens det i Thisted er 34,7 %.

På landsplan har 34,5 % af de ufaglærte forældre fået faglærte børn¹⁴. I Thisted har 43,3 % af de ufaglærte forældre fået et faglært barn. Ergo er uddannelsesmobiliteten fra ufaglært til faglært langt højere i Thisted end på landsplan.

Tablet 30: Andele af forældregeneration, hvis barn har gennemført en EUD-uddannelse, afhængigt af forældrenes uddannelsesniveau. "Ungdomsårgang 2000" opgjort i procent i 2011.

Procent	Barnets uddannelsesniveau i 2011: EUD, alle				
	Hele landet	Bornholm	Thisted	Frederikshavn	Jammerbugt
Forældres uddannelse					
Populationsandel	30,9	35,0	34,7	34,8	34,4
Ufaglært	34,5	42,5	43,3	38,0	35,6
Studentereksamen	22,7	0,0	36,0	21,1	25,0
EUD	40,1	41,8	39,2	41,0	40,7
KVU	29,8	26,0	44,4	34,6	30,6
MVU	19,9	20,2	17,2	21,0	24,4
LVU + ph.d.	8,8	5,3	11,5	10,1	6,9

Kilde: Danmarks Statistik, egne beregninger baseret på Den Regionale Model for Erhverv og beskæftigelse SAM-K/LINE®.

For at se de fulde tabeller se bilag 1.

Det generelle billede er, at de ufaglærte forældre i hver af de fire casekommuner er bedre til at producere faglærte børn end gennemsnitsniveauet på landsplan. Igen skiller Jammerbugt sig ud ved at være den casekommune, hvis uddannelses-mobilitetsmønster fra ufaglærte forældre til faglærte børn ligger lavest – og tættest på landsniveauet. Igen må man overveje, om det manglende lokale udbud af erhvervsuddannelser i Jammerbugt spiller en rolle for de ufaglærtes børn og deres relativt lavere uddannelsesmobilitet fra ufaglært til faglært på tværs af generationer. Denne forklaringsmodel kan dog ikke besvare, hvorfor uddannelsesmobiliteten fra ufaglært til faglært er lavere i Frederikshavn end i Thisted, idet erhvervsuddannelsesudbuddet i Frederikshavn umiddelbart er større end i Thisted.

Ses på de faglærte forældre, gælder det, at ca. 40 % af faglærte forældre får faglærte børn. Denne andel er næsten ens for alle casekommuner samt på landsplan.

I enkelte kommuner, især Thisted og til dels Frederikshavn, er de faglærte også børn af forældre med en kort videregående uddannelse. Især i Thisted ser vi, at 44,4 % af forældrene med en KVU får et faglært barn. Her er det væsentligt at huske, at relativt få personer, især i forældregeneration, har en KVU.

¹⁴ Her mindes man det gamle børnerim: "Far, får får får?" "Nej, får får ikke får, får får lam." Selvfølgelig fødes børnene ikke som faglærte eller ufaglærte, men det er kortere at formulere det sådan.

De ufaglærte unge

Af sammenligningsårsager kigger jeg desuden på de ufaglærte og deres forældres uddannelsesbaggrunde, da der også kan være tale om negative uddannelsesmobilitetsmønstre, altså udviklinger hvor børnene opnår lavere uddannelsesniveauer end deres forældre.

Tabel 31: Andelen af "Ungdomsårgang 2000", hvis højeste uddannelse i 2011 er grundskolen, fordelt på forældrenes uddannelsesniveau. Opgjort i procent*

	Barnets højeste uddannelsesniveau i 2011: Grundskole				
	Hele landet	Bornholm	Thisted	Frederikshavn	Jammerbugt
Populationsandel	18,5	15,3	15	17,0	18,2
Ufaglært	35,1	27,0	27,4	34,3	37,0
Studentereksamen	19,5	16,7	8,0	23,7	20,8
EUD	17,4	14,8	15,4	13,4	15,1
KVU	12,7	12,3	1,9	10,2	6,5
MVU	10,2	7,4	5,3	9,0	4,4
LVU + ph.d.	6,4	2,7	3,4	6,3	8,6

Kilde: Danmarks Statistik, egne beregninger baseret på Den Regionale Model for Erhverv og beskæftigelse SAM-K/LINE®.

*Bemærk, at den viste tabel er et sammendrag af i alt 5 tabeller. For at se de fulde tabeller se bilag 1.

Tabellen viser generelt, at de højeste andele af forældre til ufaglærte selv er ufaglærte. Dette bekræfter også Munks (2009) forskning, der viser, at der trods social uddannelsesmobilitet fortsat er en stærk sammenhæng mellem social oprindelse og valg samt opnåelse af uddannelse.

Der er dog forskel på, hvor man har sin oprindelse. Mens 34-37 % af de ufaglærte forældre i Jammerbugt og i Frederikshavn har fået ufaglærte børn, gælder det kun ca. 27 % på Bornholm og i Thisted. Det betyder, at der er større uddannelsesmæssig mobilitet mellem generationerne på Bornholm og i Thisted end i de to andre casekommuner. Det generelle niveau på landsplan ligger på linje med Frederikshavn og Jammerbugt. Som det fremgår af børnenes uddannelsesniveau, er andelen af ufaglærte blandt "Ungdomsårgang 2000" også højest i Jammerbugt, efterfulgt af Frederikshavn.

Bemærk, at der er stor forskel på børnenes uddannelsesniveau afhængigt af, om forældrene er ufaglærte som følge af, at de kun har gennemført grundskolen, eller om de er ufaglærte i forståelsen: Ingen formelt kompetencegivende uddannelse, men som dog har gennemført en gymnasial ungdomsuddannelse. Langt færre forældre, hvis højest opnåede uddannelse er en gymnasieuddannelse, får ufaglærte børn, end forældre der kun har gennemført en grundskoleuddannelse.

Også her skiller Thisted sig ud: Andelen af unge, der kun gennemfører grundskolen, hvis vedkommendes forældre kun har en gymnasial uddannelse, er 8 %, mens det for de andre kommuner er en langt større andel, der får et ufaglært barn. Igen er uddannelsesmobiliteten i Thisted mere positiv end i de øvrige casekommuner.

For de faglærte forældres vedkommende er andelen, hvis barn kun opnår en grundskoleuddannelse ca. 13-17 %. Sammenligner vi dette med andelen af ufaglærte forældre, der får faglærte børn (34-43 %), er der overordnet tale om en positiv uddannelsesmobilitet fra ufaglært til faglært.

Da pigers sociale uddannelsesmobilitet er væsentligt højere end drenges (Munk, 2009) er det også væsentligt at inddrage ikke alene kønnenes generelle fordeling i casekommunerne, men også opgjort på forældrenes uddannelsesniveau:

Tabel 32: Børnenes køn fordelt på forældrenes uddannelsesniveau, når forældrene er ufaglærte - procent.

	Drenge	Piger	Total
Bornholm	53,6	46,4	100
Thisted	51,5	48,5	100
Frederikshavn	53,8	46,2	100
Jammerbugt	44,4	55,6	100

Kilde: Danmarks Statistik, egne beregninger baseret på Den Regionale Model for Erhverv og beskæftigelse SAM-K/LINE®.

Af opgørelsen kan vi se, at Frederikshavn i princippet burde være den kommune, der er mest udfordret, hvad angår social uddannelsesmobilitet fra ufaglært til faglært eller videregående uddannelse. Jammerbugt, der har den højeste andel af piger fra ufaglærte familier i "Ungdomsårgang 2000", burde opleve den højeste uddannelsesmobilitet. Som vi har set, er dette ikke tilfældet, hvilket viser at der er andre faktorer på spil end blot køn, når det handler om at præstere social uddannelsesmobilitet. De unge fra Jammerbugt Kommune er ikke alene udfordret af, at en relativt større andel af forældrene er ufaglærte. Der er også andre faktorer på spil, der gør, at kommunens unge underpræsterer i forhold til de andre casekommuner.

11.4 Opsummering

Generelt er der på landsplan sket en positiv udvikling, hvor i gennemsnit 35 % af ufaglærte forældre har fået faglærte børn. En væsentlig andel har dog ikke oplevet uddannelsesmobilitet, idet ca. 35 % af de ufaglærte forældre har fået ufaglærte børn. Dertil kommer forældre, der formelt er ufaglærte, men som har gennemført en gymnasial ungdomsuddannelse. Af disse har næsten 20 % fået et ufaglært barn. Disse grupper er de primære målgrupper for fortsatte uddannelsesmobilitetsindsatser.

Blandt de faglærte forældre er det i gennemsnit 17 %, som har fået ufaglærte børn. Denne gruppe bør være mål for forebyggende indsatser mod negativ social uddannelsesmobilitet.

Ser vi på casekommuneniveauet er der ingen af de fire casekommuner, der underpræsterer i forhold til nationale niveauer. Jammerbugt er den kommune, hvor den sociale uddannelsesmobilitet er mest begrænset, dog svarende til nationale niveauer, mens de øvrige tre casekommuner klarer sig bedre end nationale niveauer.

Hvad skaber disse forskelle?

Denne undersøgelse kan pege på nogle medvirkende faktorer, men ikke vurdere vægningen af den ene mod den anden. Fokus er på faktorer, der motiverer de ufaglærte og de faglærte børn til at vælge og gennemføre en erhvervsfaglig uddannelse:

- Andelen af forældre med henholdsvis en ufaglært og en faglært uddannelsesbaggrund
- Den kønsmæssige fordeling mellem drenge og pigebørn af ufaglærte og faglærte
- Tilstedeværelsen af et lokalt erhvervsuddannelsesudbud
- Tilstedeværelsen af et lokalt arbejdsmarked med beskæftigelse for ufaglærte
- Tilstedeværelsen af et lokalt arbejdsmarked med beskæftigelse for faglærte
- Pendlingsmuligheder til arbejdspladser for ufaglærte og faglærte

11.5 Forældrenes uddannelsesniveau og de faglærte unges bopælsmønstre

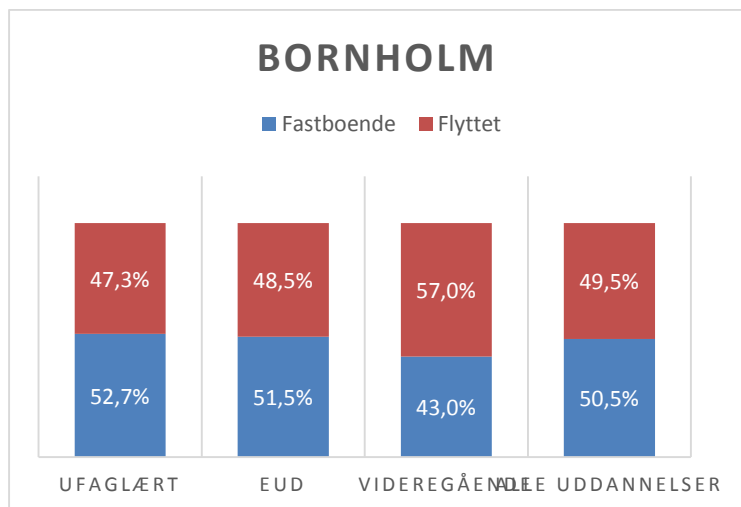
Ovenfor nævner jeg adgang til et lokalt erhvervsuddannelsesudbud som en mulig faktor i den sociale uddannelsesmobilitet i kommunerne uden for landets større byer.

Forskning fra Australien og Danmark (Nielsen og Katznelson, 2009) har vist, at lang afstand mellem det oprindelige hjem og uddannelsesstedet ikke i sig selv er afgørende for den unges valg og gennemførelse af uddannelse. Forskningen tager udgangspunkt i unge, der kommer fra landdistrikter og flytter til større byer i forbindelse med videregående uddannelse. Mere præcist viser undersøgelse, at mens kravet om at måtte flytte ikke i sig selv er en barriere for opnåelse af uddannelse, betyder den dog noget, når det kombineres med andre socioøkonomiske faktorer, herunder familiernes socioøkonomiske status, forældrenes uddannelsesniveau og familiens sammenhængskraft. Forskningsresultater baseret på empiriske data fra USA og Australien kan ikke nødvendigvis overføres direkte til danske forhold. Dels er der distanceforskelle, der er udslagsgivende for, at de unge er nødt til at flytte, eller kan nøjes med at pendle, dels kan der være infrastrukturelle forskelle, inklusiv prissætning og transportstøtte, der kan spille ind. Endeligt kan der være kulturbårne forskelle, hvor afstand og rejsetid opfattes forskelles, netop knyttet til de ovenstående forskelle.

Udgangspunktet i dette afsnit er derfor at undersøge, om de faglærte unge, der er fraflyttet kommunen kommer fra mere veluddannede forældre end de faglærte, der bliver boende i kommunen. Med andre ord spørges der indirekte til, om mobilitet er betinget af forældrenes uddannelsesniveau. Arbejdshypotesen er, at de unges flyttemønstre ikke alene påvirkes af deres eget uddannelsesniveau, men også deres forældres.

Undersøgelsen er konstrueret således, at der udelukkende tages udgangspunkt i de unge fra "Ungdomsårgang 2000", der har gennemført en erhvervsuddannelse. På denne måde holdes fokus på, at det er de erhvervsuddannede, der er interessante her. De faglærte fra hver casekommune er fulgt, og deres bopæl er opgjort baseret på, om de i 2011 bor i oprindelseskommunen (her kaldet "fastboende"), eller om de bor i en anden kommune ("fracflyttede").

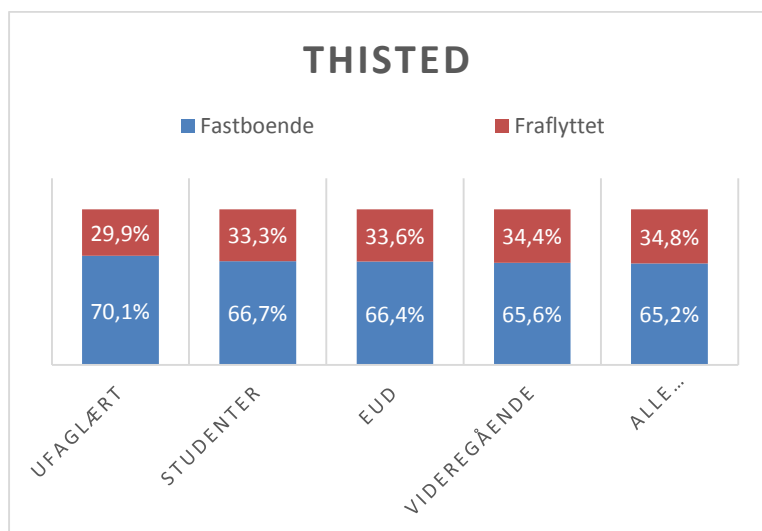
Figur 43: Faglærte fra "Ungdomsårgang 2000" og deres bopæl i 2011, fordelt på forældrenes højest gennemførte uddannelse. Oprindelseskommune: Bornholm.

Kilde: Danmarks Statistik, egne beregninger baseret på Den Regionale Model for Erhverv og beskæftigelse SAM-K/LINE®. N = 576.

Det fremgår af tabellen, at der er en sammenhæng mellem forældrenes uddannelsesniveau og børnenes bopælsmønstre, hvis forældrene har en videregående uddannelse. For de øvrige uddannelsesniveauer er fordelingen mellem de "fastboende" og "fraflyttede" nogenlunde ligelig.

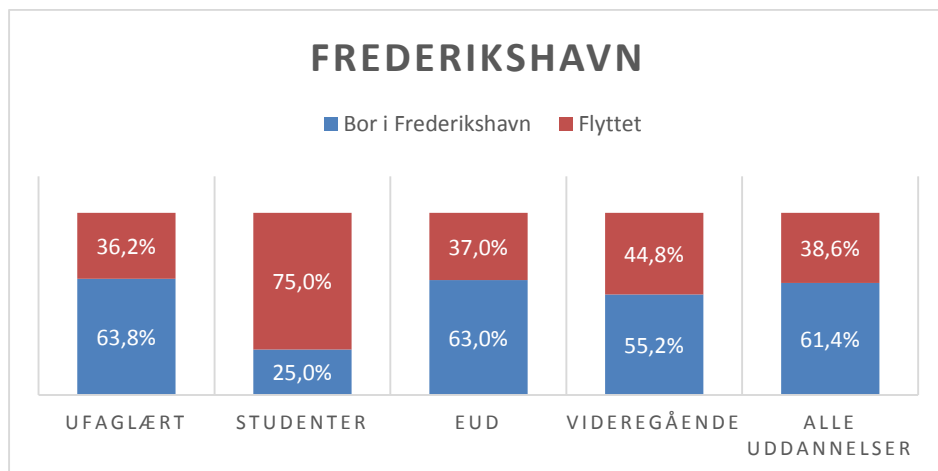
Figur 44: Faglærte fra "Ungdomsårgang 2000" og deres bopæl i 2011, fordelt på forældrenes højest gennemførte uddannelse. Oprindelseskommune: Thisted.

Kilde: Danmarks Statistik, egne beregninger baseret på Den Regionale Model for Erhverv og beskæftigelse SAM-K/LINE®. N= 598.

For oprindelseskommune Thisted ses først og fremmest, at en større andel af de faglærte unge faktisk bliver boende i kommunen, end tilfældet er på Bornholm. Dertil ses, at desto lavere forældrenes uddannelsesniveau er, desto højere andel af de unge faglærte bliver boende i kommunen.

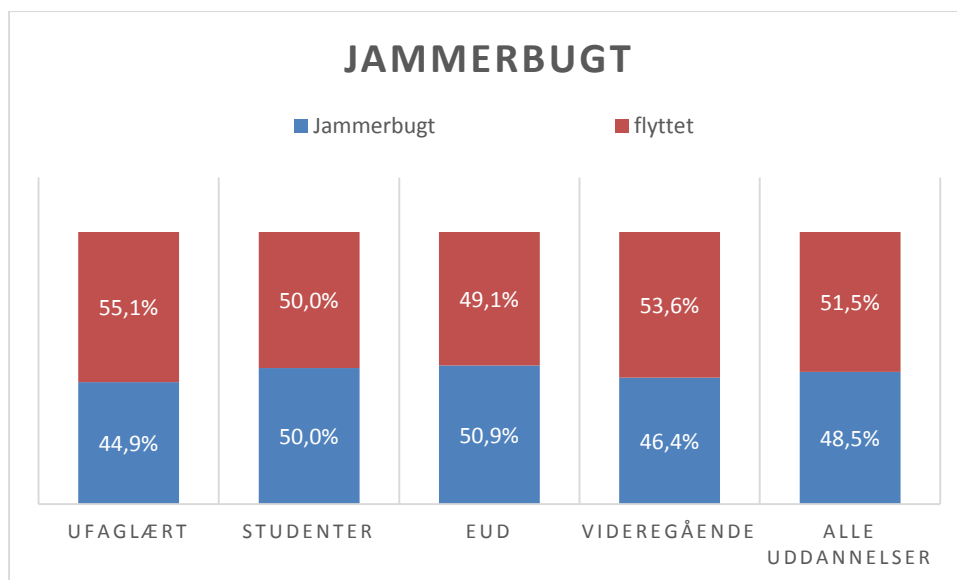
Figur 45: Faglærte fra "Ungdomsårgang 2000" og deres bopæl i 2011, fordelt på forældrenes højest gennemførte uddannelse. Oprindelseskommune: Frederikshavn.

Kilde: Danmarks Statistik, egne beregninger baseret på Den Regionale Model for Erhverv og beskæftigelse SAM-K/LINE®. N = 809.

Heller ikke blandt de unge fra Frederikshavn er der væsentlige udsving mellem de "fastboende" og de "fraflyttede" afhængigt af forældrenes uddannelsesniveau, selvom der også her ses en generel tendens til, at desto højere uddannelsesniveau forældrene har, desto større andel faglærte er fraflyttede.

Figur 46: Faglærte fra "Ungdomsårgang 2000" og deres bopæl i 2011, fordelt på forældrenes højest gennemførte uddannelse. Oprindelseskommune: Jammerbugt.

Kilde: Danmarks Statistik, egne beregninger baseret på Den Regionale Model for Erhverv og beskæftigelse SAM-K/LINE®. N = 482.

Det overordnede billede er, at det ikke er forældrenes uddannelsesniveau, der er afgørende for de unge faglærtes bopælsmønstre, idet der ikke er større udsving på fraflytningsprocenterne afhængigt af forældrenes uddannelsesniveauer. Der er en mindre tendens til øget andel fastboende unge, når forældrene er ufaglærte, hvilket særligt kommer til udtryk i Thisted og ikke kommer til udtryk i Jammerbugt. Så der er ikke tale om et gennemgående fænomen.

Der er også en tendens til, at de faglærte børn af forældre med en videregående uddannelse i mindre grad bor i oprindelseskommunen, og en større andel dermed er fraflyttet. Men differencerne er relativt små (6-7 procentpoint i de kommuner, hvor der er størst difference, nemlig Bornholm og Frederikshavn), hvorfor der ikke er tale om et tydeligt mønster.

Ønsker man at undersøge dette nærmere, skal der mere fintmaskede undersøgelser til, der også tager højde for andre socioøkonomiske faktorer hos forældrene: Rent geografisk og mobilitetsforskningsmæssigt ville man også inddrage forældrenes egne flyttemønstre. F.eks. kan man forestille sig, at børn af tilflyttede forældre med en videregående uddannelse har et netværk uden for lokalområdet, som kan anvendes i forbindelse med fraflytning. Dette aspekt undersøges nærmere i den kvalitative undersøgelse, som er tilknyttet denne udgivelse (Larsen, 2015-under udgivelse).

Konklusionen er dermed, at det ikke er forældrenes uddannelsesniveauer, der spiller afgørende ind på, om de faglærte bliver boende i oprindelseskommunen, eller om de flytter.

12 Referencer

Arbejderbevægelsens Erhvervsråd (2011): Fremtidens mænd 2030.

<http://www.ae.dk/analyser/fremtidens-maend-2030-ufaglaerte-og-udkantsdanskere>

Beskæftigelsesregion Nordjylland (2014): *Arbejdsmarkedet i Frederikshavn Kommune – udgivet februar 2014*. Aalborg: Beskæftigelsesregion Nordjylland.

Beck S & Ebbensgaard Aa (2009): *Mellem Bagenkop og Harboøre - elevfortællinger fra danske udkanter*. Gymnasiepædagogik, nr. 75, 2009. Institut for Filosofi, Pædagogik og Religionsstudier, Syddansk Universitet.

Corbett M (2009): Rural schooling in mobile modernity: Returning to the places I've been. *Journal of Research in Rural Education*, 24(7): 1-13.

Faber ST, CD Hansen, L Bloksgaard, KT Møller (2014): *Unge på kanten – køn, lokalitet & uddannelse*. Aalborg: Aalborg Universitet.

Giddens A (1991): *Modernity and Self-identity. Self and Society in the Late Modern Age*. Polity: Cambridge.

Gravesen DT (2012): *Fra sted til sted. Om boligkvarterets betydning for uddannelsespositionering*. København: Københavns Universitet.

Hansen SJ (2014): *At komme fra "udkanten". Om sted, stedsans og unges uddannelsesstrategier i et socialt rum under forandring – belyst gennem et casestudie af Hirtshals, en havneby på den nordjyske vestkyst*. København: Københavns Universitet.

Hedtoft A (2012): *Bornholm. Produktion og beskæftigelse*. Nexø: Center for Regional- og Turismeforskning.

Hedtoft A & Stefaniak I (2014): *Ungdomsuddannelser med fokus på yderkommuner*. Bornholm, Center for Regional- og Turismeforskning.

Jensen TP og Husted L (2008): *De unges vandring i uddannelsessystemet. Uddannelsesmønstre i region Midtjylland og betydningen af geografi og social baggrund*. København: AKF, Anvendt Kommunal Forskning.

Jørgensen CH (2005): *Den danske model for erhvervsuddannelser – et komparativt blik. Øje på uddannelse 2005/2*. København, Landsorganisationen i Danmark.

Kommunernes Landsforening (2014): *"Produktivitet, arbejdspladser og mobilitet" i Danmark i forandring. Udvikling i lokal balance*. Odense: Kommunernes Landsforening.

Lorentzen A (2012a): *Yderområder i Danmark – hvad er problemet? I: JL Christensen (red.): Nordjyske udviklingsperspektiver – afvikling eller udvikling? Nordjyske udviklingsperspektiver*. Aalborg: Aalborg Universitetsforlag.

- Lorentzen A (2012b): *Oplevelsesøkonomi og regional udvikling i Nordjylland*. I: JL Christensen (red.): Nordjyske udviklingsperspektiver – afvikling eller udvikling? Nordjyske udviklingsperspektiver. Aalborg: Aalborg Universitetsforlag.
- Larsen JFH & Hjalager AM (2012): *Uddannelse og yderområder*. CLF Report 17/2012. Esbjerg, Center for Landdistriktsforskning, Syddansk Universitet.
- Lange T, Johannesen K & Høtbjerg Henriksen T (2010): *De unges veje gennem uddannelsessystemet i Nordjylland*. Udarbejdet af UNI-C. Aalborg: Region Nordjylland. Regional Udvikling – Kontoret for Uddannelse, Kultur og Oplevelsesøkonomi.
- Looker D & Dwyer P (1998): Education and negotiated reality: complexities facing rural youth in the 1990s. *Journal of Youth Studies* 1(1): 5-22.
- Ministeriet for By, Boliger og Landdistrikter (2012): *Regional- og Landdistriktspolitisk redegørelse*.
- Munk Martin D (2003): *Social Mobilitet. Social mobilitet i Danmark – set i et internationalt perspektiv*. Velfærdsfordeling Arbejdsrapport. Socialforskningsinstituttet, pp. 17-28.
- Munk Martin D. (2009): *Forandring af social uddannelsesmobilitet i Danmark*. Tema: Unge med uddannelsesfremmed baggrund. <https://www.ug.dk/flereomraader/videnscenter/vcartikler/temaer/forandring-af-social-uddannelsesmobilitet-i-danmark-martin-d-munk>. Læst d. 5.4.2015.
- Nielsen U (2011): *Transportafstand og uddannelsesmønstre*. Trafikdage på Aalborg Universitet. Aalborg.
- Pedersen MF (2013): *Bopælen afgør om du får en praktikplads*. Ugebrevet A4, d. 2.10.2013.
- Pihl MD (2014): *Hver anden lærling pendler efter læreplads*. Arbejderbevægelsens Erhvervsråd, 21.10.2014
- Ramsløv KF og Anthonsen M (2014): *Praktikpladsudfordringen – efterspørgsel og udbud af praktikpladser*. København: DEA.
- Rangvid BS (2007): Living and Learning Separately? Ethnic Segregation of School Children in Copenhagen. I *Urban Studies*, 44(7), pp. 1329-1354
- Regeringen (2013): *Faglært til Fremtiden – bedre og mere attraktive erhvervsuddannelser*. 2012/13:43. København: Undervisningsministeriet.
- Region Nordjylland (2012a): *Oplandsrapport 2012. Thy-Mors. FremKom 2: Kompetenceudfordringer i Nordjylland*. Analyse af Oxford research A/S. Aalborg, Region Nordjylland, Regional Udvikling.
- Region Nordjylland (2012b): *Oplandsrapport 2012. Vendsyssel. FremKom 2: Kompetenceudfordringer i Nordjylland*. Analyse af Oxford research A/S. Aalborg, Region Nordjylland, Regional Udvikling.
- Taylor C (2012): *Towards a geography of education*. *Oxford Review of Education*, 35(5): 651-669.

Thele MH, Jespersen ST & Sunesen ER (2011): *Danmark som produktionsland. Muligheder og udfordringer for danske fremstillingserhverv*. København: Copenhagen Economics, side 16-33.

Thiem CH (2009): Thinking through education: the geographies of contemporary educational restructuring. *Progress in Human Geography*, 33(2): 154-173.

Yndigegn C (2003): Life planning in the Periphery. Life chances and life perspectives for young people in the Danish-German border region. *Young – Nordic Journal of Youth Research*, 11(3), pp. 235-251.

13 Bilag 1: Social uddannelsesmobilitet

Hele landet: Forældrenes uddannelsesniveau er rækker, og børnenes uddannelsesniveau er søjler.

	Grundskole	Gymnasium	EUD, alle	KVU	MVU	LVU,	PhD	Uoplyst	Alle uddannelser
Ufaglært	35,1%	7,3%	34,5%	3,1%	10,2%	2,7%	0,0%	7,1%	100,0%
Studenter	19,5%	13,8%	22,7%	5,6%	19,3%	10,8%	0,1%	8,2%	100,0%
EUD	17,4%	8,7%	40,1%	5,8%	18,1%	6,1%	0,0%	3,7%	99,9%
KVU	12,7%	11,1%	29,8%	7,2%	23,4%	10,9%	0,0%	4,9%	100,0%
MVU	10,2%	12,4%	19,9%	5,5%	30,8%	16,0%	0,1%	4,9%	99,8%
LVU +	6,4%	12,7%	8,8%	3,8%	31,2%	29,4%	0,3%	7,5%	100,1%
Alle uddannelser	18,5%	9,8%	30,9%	5,0%	20,6%	9,9%	0,1%	5,2%	100,0%

Bornholm: Forældrenes uddannelsesniveau er rækker og børnenes uddannelsesniveau er søjler.

	Grundskole	Gymnasium	EUD	KVU	MVU	LVU+	Uoplyst	Alle
Populationsandel	15,3%	10,3%	35,0%	4,3%	23,6%	8,0%	3,5%	100,0%
Ufaglært	27,0%	7,8%	42,5%	1,1%	14,7%	2,0%	4,9%	100,0%
Studentereksamen	16,7%	11,1%	0,0%	0,0%	44,4%	27,8%	0,0%	100,0%
EUD	14,8%	9,8%	41,8%	5,9%	20,8%	4,6%	2,4%	100,0%
KVU	12,3%	16,4%	26,0%	4,1%	27,4%	8,2%	5,5%	100,0%
MVU	7,4%	12,5%	20,2%	4,5%	35,3%	16,0%	4,2%	100,0%
LVU +	2,7%	12,0%	5,3%	2,7%	40,0%	33,3%	4,0%	100,0%

Thisted: Forældrenes uddannelsesniveau er rækker, og børnenes uddannelsesniveau er søjler.

	Grundskole	Gymnasium	EUD, alle	KVU: Alle	MVU, alle	LVU,+ alle	Uoplyst	Alle
--	------------	-----------	-----------	-----------	-----------	------------	---------	------

Ufaglært	27,4%	6,9%	43,3%	2,9%	10,0%	4,0%	5,5%	100,0%
Studenter	8,0%	16,0%	36,0%	12,0%	16,0%	12,0%	0,0%	100,0%
EUD i alt	15,4%	6,3%	39,2%	6,4%	20,1%	8,5%	4,1%	100,0%
KVU: Alle	1,9%	13,0%	44,4%	7,4%	25,9%	5,6%	1,9%	100,0%
MVU i alt	5,3%	11,3%	17,2%	9,4%	37,6%	16,0%	3,1%	100,0%
LVU+ i alt	3,4%	12,6%	11,5%	6,9%	32,2%	26,4%	6,9%	100,0%
Alle uddannelser	15,0%	8,0%	34,7%	6,3%	21,8%	9,8%	4,2%	100,0%

Frederikshavn: Forældrenes uddannelsesniveau er rækker, og børnenes uddannelsesniveau er søjler

	Grundskole	Gymnasium	EUD, alle	KVU: Alle	MVU, alle	LVU,+ alle	Uoplyst	Alle
Ufaglært	34,3%	4,5%	38,0%	3,1%	12,6%	2,5%	5,0%	100,0%
Studenter, hf, hhx, htx	23,7%	15,8%	21,1%	2,6%	23,7%	13,2%	0,0%	100,0%
EUD i alt	13,4%	8,1%	41,0%	5,3%	20,6%	8,4%	3,2%	100,0%
KVU: Alle	10,2%	8,7%	34,6%	7,9%	28,3%	7,1%	3,1%	100,0%
MVU i alt	9,0%	11,3%	21,0%	5,2%	30,3%	18,1%	5,0%	100,0%
LVU+ i alt	6,3%	8,9%	10,1%	3,8%	32,9%	34,2%	3,8%	100,0%
Alle uddannelser	17,0%	8,1%	34,8%	4,8%	21,6%	9,8%	3,9%	100,0%

Jammerbugt: Forældrenes uddannelsesniveau er rækker, og børnenes uddannelsesniveau er søjler.

	Grundskole	Gymnasium	EUD, alle	KVU: Alle	MVU, alle	LVU,+ alle	Uoplyst	Alle
Ufaglært	37,0%	5,3%	35,6%	3,6%	9,5%	3,1%	5,9%	100,0%
Studenter, hf, hhx, htx	20,8%	4,2%	25,0%	4,2%	37,5%	8,3%	0,0%	100,0%

EUD i alt	15,1%	7,1%	40,7%	8,4%	19,8%	6,3%	2,6%	100,0%
KVU: Alle	6,5%	8,1%	30,6%	6,5%	29,0%	16,1%	3,2%	100,0%
MVU i alt	4,4%	9,6%	24,4%	5,2%	31,6%	19,2%	5,6%	100,0%
LVU+ i alt	8,6%	12,1%	6,9%	0,0%	36,2%	36,2%	0,0%	100,0%
Alle uddannelser	18,2%	7,3%	34,4%	6,1%	20,7%	9,5%	3,9%	100,0%

14 Liste over figurer

Figur 1: By- og landområder opdelt på sogneniveau	17
Figur 2: Unges transporttid til EUD.	23
Figur 3: Erhvervsuddannelsers geografiske holdepunkter.....	25
Figur 4: Jammerbugt Kommune.....	28
Figur 5: Praktikpladser, Jammerbugt.	31
Figur 6: Frederikshavn Kommune.	33
Figur 7: Praktikpladser, Frederikshavn.....	37
Figur 8: Thisted Kommune.....	38
Figur 9: Praktikpladser, Thisted.	43
Figur 10: Bornholms Regionskommune.....	44
Figur 11: Praktikpladser, Bornholm.....	49
Figur 12: "Ungdomsårgang 2000", højest opnået uddannelse i 2011, begge køn.....	50
Figur 13: "Ungdomsårgang 2000", højest opnået uddannelse i 2011, kvinder.....	52
Figur 14: "Ungdomsårgang 2000", højest opnået uddannelse i 2011, mænd.....	52
Figur 15: Mænd fra "Ungdomsårgang 2000" fordelt på oprindelseskommunetype i 2000 (farver) og bopæl i 2011 (søjler), N= 79.588.....	56
Figur 16: Kvinder fra "Ungdomsårgang 2000" fordelt på oprindelseskommunetype i 2000 (farver) og bopæl i 2011 (søjler), N= 76.592.....	57
Figur 17: Højest fuldførte uddannelse og bopæl i 2011, "Ungdomsårgang 2000" fra Jammerbugt Kommune, mænd.	58
Figur 18: Højest fuldførte uddannelse og bopæl i 2011, "Ungdomsårgang 2000" fra Jammerbugt Kommune, kvinder.	58
Figur 19: Højest fuldførte uddannelse og bopæl i 2011, "Ungdomsårgang 2000" fra Frederikshavn, mænd.....	59
Figur 20: Højest fuldførte uddannelse og bopæl i 2011, "Ungdomsårgang 2000" fra Frederikshavn Kommune, kvinder.	60
Figur 21: Højest fuldførte uddannelse og bopæl i 2011, "Ungdomsårgang 2000" fra Thisted Kommune, mænd.....	61
Figur 22: Højest fuldførte uddannelse og bopæl i 2011, "Ungdomsårgang 2000" fra Thisted Kommune, kvinder.....	61
Figur 23: Højest fuldførte uddannelse og bopæl i 2011, "Ungdomsårgang 2000" fra Bornholms Regionskommune, mænd.	62
Figur 24: Højest fuldførte uddannelse og bopæl i 2011, "Ungdomsårgang 2000" fra Bornholms Regionskommune, kvinder.	63
Figur 25: Andelen af opnåede erhvervsuddannelser for faglærte fra "Ungdomsårgang 2000" i 2011, fordelt på deres oprindelseskommune.....	65
Figur 26: Den kønnede fordeling blandt erhvervsuddannede i 2011 fra "Ungdomsårgang 2000" for alle fire casekommuner.....	66
Figur 27: "Ungdomsårgang 2000" med en merkantil EUD i 2011. Fordelt efter bopælskommune i 2011.	67

Figur 28: "Ungdomsårgang 2000" med en Bygge og anlæg EUD i 2011. Fordelt efter bopælskommune i 2011.....	67
Figur 29: "Ungdomsårgang 2000" med en Produktion og udvikling EUD i 2011, fordelt efter bopælskommune i 2011.....	68
Figur 30: "Ungdomsårgang 2000" med en sosu-EUD i 2011, fordelt efter bopælskommune i 2011.....	69
Figur 31: "Ungdomsårgang 2000" med EUD i Jordbrug og fiskeri i 2011, fordelt efter bopælskommune i 2011.....	70
Figur 32: Sammenlignende flyttemønstre for unge fra "Ungdomsårgang 2000" med en erhvervsuddannelse, fordelt på deres bopæl i 2011.....	71
Figur 33: Unge mænd fra Jammerbugt Kommune: uddannelsessted og bopælsvalg.....	74
Figur 34: Unge kvinder fra Jammerbugt Kommune: uddannelsessted og bopælsvalg.....	75
Figur 35: Unge mænd fra Frederikshavn Kommune: uddannelsessted og bopælsvalg.....	78
Figur 36: Unge kvinder fra Frederikshavn Kommune: uddannelsessted og bopælsvalg.....	79
Figur 37: Unge mænd fra Thisted Kommune: uddannelsessted og bopælsvalg.....	80
Figur 38: Unge kvinder fra Thisted Kommune: uddannelsessted og bopælsvalg.....	81
Figur 39: Unge mænd fra Bornholms Regionskommune: uddannelsessted og bopælsvalg.....	82
Figur 40: Unge kvinder fra Bornholm: uddannelsessted og bopælsvalg.....	84
Figur 41: : Forældrenes højeste opnåede uddannelsesniveau, "Ungdomsårgang 2000", målt ved barnets 15. år.....	103
Figur 42: "Ungdomsårgang 2000"s højeste opnåede uddannelsesniveau, 2011.....	104
Figur 43: Faglærte fra "Ungdomsårgang 2000" og deres bopæl i 2011, fordelt på forældrenes højeste gennemførte uddannelse. Oprindelseskommune: Bornholm.....	111
Figur 44: Faglærte fra "Ungdomsårgang 2000" og deres bopæl i 2011, fordelt på forældrenes højeste gennemførte uddannelse. Oprindelseskommune: Thisted.....	111
Figur 45: Faglærte fra "Ungdomsårgang 2000" og deres bopæl i 2011, fordelt på forældrenes højeste gennemførte uddannelse. Oprindelseskommune: Frederikshavn.....	112
Figur 46: Faglærte fra "Ungdomsårgang 2000" og deres bopæl i 2011, fordelt på forældrenes højeste gennemførte uddannelse. Oprindelseskommune: Jammerbugt.....	112

15 Liste over tabeller

Tabel 1: Antal udbudssteder for forskellige ungdomsuddannelser på landsplan.	26
Tabel 2: Grunddata om hver casekommune pr. 1.1.2015.	27
Tabel 3: Beskæftigede efter område, branche (DB07 10-grp) og tid: Jammerbugt.....	29
Tabel 4: Arbejdspladser, beskæftigelse og pendling, Jammerbugt 2013.....	29
Tabel 5: Arbejdspladser, beskæftigelse og pendling, Jammerbugt EUD 2013.....	30
Tabel 6: Uddannelsesvandring i procent for elever fra Jammerbugt Kommune til ungdomsuddannelseskommune.....	32
Tabel 7: Job efter område, branche (DB07 10-grp) og tid: Frederikshavn.	33
Tabel 8: Arbejdspladser, beskæftigelse og pendling, Frederikshavn 2013.	35
Tabel 9: Arbejdspladser, beskæftigelse og pendling, Frederikshavn EUD 2013.	35
Tabel 10: Fremskrivning af arbejdskraftbehov 2011-2016, efter aggregerede uddannelsestyper (Vendsyssel).....	36
Tabel 11: Uddannelsesvandring i procent for elever fra Frederikshavn Kommune til ungdomsuddannelseskommune.....	37
Tabel 12: Job efter område, branche (DB07 10-grp) og tid: Thisted Kommune.....	39
Tabel 13: Arbejdspladser, beskæftigelse og pendling, Thisted 2013.	39
Tabel 14: Arbejdspladser, beskæftigelse og pendling, EUC Thisted 2013.....	40
Tabel 15: Fremskrivning af arbejdskraftbehov 2011-2016, efter aggregerede uddannelsestyper	41
Tabel 16: Uddannelsesvandring i procent for elever fra Thisted Kommune til ungdomsuddannelseskommune.....	43
Tabel 17: Job efter område, branche (DB07 10-grp) og tid: Bornholms Regionskommune.....	45
Tabel 18: Job efter område, branche (DB07 10-grp) og tid: Bornholms Regionskommune.....	45
Tabel 19: Fremskrivning af arbejdskraftbehov 2011-2016, efter aggregerede uddannelsestyper (Bornholm)	46
Tabel 20: Arbejdspladser, beskæftigelse og pendling, Bornholm 2013.	47
Tabel 21: Arbejdspladser, beskæftigelse og pendling, EUD Bornholm 2013.....	47
Tabel 22: "Ungdomsårgang 2000": Tilknytning til arbejdsmarkedet, oprindelseskommune Jammerbugt, alle med EUD-uddannelse i 2011.....	94
Tabel 23: Tilknytning til arbejdsmarkedet, oprindelseskommune Jammerbugt, højest gennemførte uddannelse i 2011 er grundskolen, fordelt på bopæl 2011, begge køn.	95
Tabel 24: "Ungdomsårgang 2000": Tilknytning til arbejdsmarkedet, oprindelseskommune Frederikshavn, alle med EUD uddannelse i 2011.....	95
Tabel 25: Tilknytning til arbejdsmarkedet, oprindelseskommune Frederikshavn, højest gennemførte uddannelse i 2011 er grundskolen, fordelt på bopæl 2011.	96
Tabel 26: "Ungdomsårgang 2000": Tilknytning til arbejdsmarkedet, oprindelseskommune Thisted, alle med EUD uddannelse i 2011.	97
Tabel 27: Tilknytning til arbejdsmarkedet, oprindelseskommune Thisted, højest gennemførte uddannelse i 2011 er grundskolen, fordelt på bopæl 2011.	98
Tabel 28: "Ungdomsårgang 2000": Tilknytning til arbejdsmarkedet, oprindelseskommune Bornholms Regionskommune, alle med EUD-uddannelse i 2011.	99

Tabel 29: Tilknytning til arbejdsmarkedet, oprindelseskommune Bornholms Regionskommune, højest gennemførte uddannelse i 2011 er grundskolen, fordelt på bopæl 2011.....	99
Tabel 30: Andele af forældregeneration, hvis barn har gennemført en EUD-uddannelse, afhængigt af forældrenes uddannelsesniveau. "Ungdomsårgang 2000" opgjort i procent i 2011.....	107
Tabel 31: Andelen af "Ungdomsårgang 2000", hvis højeste uddannelse i 2011 er grundskolen, fordelt på forældrenes uddannelsesniveau. Opgjort i procent*	108
Tabel 32: Børnenes køn fordelt på forældrenes uddannelsesniveau, når forældrene er ufaglærte – procent.....	109